

Riksadvokatens publikasjoner nr. 2/2015:

Oppsummering frå statsadvokatmøta

2008 – 2014

Føreord

Kvart år gjev riksadvokaten ei lang rekkje pålegg og direktiv til politiet, og statsadvokatane. Desse kjem til uttrykk på ulike måtar. Mellom anna vert dei mest aktuelle omtala på dei årlege statsadvokاتمøta. Pålegga er skrivne ned, som ei oppsummering av møta.

Ved Riksadvokatembetet har vi, frå tid til annan, merka oss at instruksene herfrå ikkje alltid er like godt kjend og innarbeidd, særleg i politiet, men også hjå statsadvokatane. I den samanheng minner ein om at det er politimestrane og førstestatsadvokatane som har ansvar for at instruksar, pålegg og retningsliner blir sett i verk og følgd i eigen organisasjon.

Sjølv om oppsummeringsskriva er lagt ut både på internettet og heimesida til riksadvokaten, har vi for andre gongen valt å trykke samandraga frå dei sju siste statsadvokاتمøta i serien "Publikasjoner frå riksadvokaten". Sist gong det blei laga ei oppsummering var for perioden 1998 til 2007. Denne publikasjonen gjeld perioden 2008 til 2014.

Innhaldslista gjev oversyn over dei ulike emna som er omhandla og bak i dokumentet er det lagt inn eit stikkordregister.

Oslo, den 4. mars 2015

Tor-Aksel Busch
Tor-Aksel Busch

Innholdsfortegnelse

Statsadvokatmøtet 2008 - oppsummering	8
1. Terrorsaker.....	8
2. Straffeloven § 135a.....	8
3. Oppgave- og myndighetsfordelingen mellom Kystvakten, politiet og påtalemyndigheten.....	9
4. Verneting	9
5. Erstatningskrav mv. – oppgavefordeling mellom Regjeringsadvokaten og påtalemyndigheten	9
6. Barn som forsvinner fra asylmottak.....	10
7. Tilsynsutvalget for dommere og påtalemyndighetens mulighet til å klage på dommere	10
8. Tilsynsrådet for advokatvirksomhet	10
9. Behandling av narkotikasaker – ventetid for analyser fra Kripos	11
10. Nyere retningslinjer om narkotika	11
11. Oppfølging av rapporten om voldtekt fra riksadvokatens arbeidsgruppe	12
12. Saknet-saker.....	14
13. Rømt oppdrettsfisk.....	14
14. Østeuropeiske mobile vinningskriminelle – sentralisert etterforskning	14
15. Etterforskning av saker om alvorlig vold mot barn	14
16. Inndragning.....	16
17. Økokrims enhet for finansiell etterretning (EFE).....	16
18. Anmeldelse av Spesialenheten	17
19. Opplysninger om nye straffbare forhold begått i prøvetiden.....	17
20. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer er en del av saksdokumentene	17
21. Notater til riksadvokaten.....	17
22. Øko-seminar for statsadvokatene	17
23. Ny offentleglov.....	17
24. Benådningssaker – påtalemyndighetens anbefaling	18
25. Innkalling til soning og soningsutsettelse	18
26. Domfelte som ikke møter til soning – behandlingsansvar.....	18
27. Gjentatt straffeforfølgning ("dobbeltraff")	18
28. Vegtrafikkovertrедelser	18
29. Tilståelsesrabatt	19
30. Nye regler om fornærmede og etterlatte	19
31. Påstand om opprettholdelse av særreaksjon – straffeloven § 39b	19
32. Begjæring om prøveløslatelse fra forvaring – krav om rask behandling.....	20
33. Nye regler om DNA-registrering	20
34. Siktete som nekter å forklare seg.....	20
35. Berammelser i Høyesterett i samråd med aktor	21
36. Metodekontrollutvalget.....	21
37. Prøving i Høyesterett av om saken er blitt fullstendig opplyst – straffeprosessloven § 292	21
38. Anker	22
39. Gjenåpning.....	22
40. Neste møte	22

Statsadvokatmøtet 2009 - oppsummering	23
1. Nytt straffnivå – uttalelser i forarbeidene til straffeloven 2005.....	23
2. Straffeloven § 239	23
3. Påtalemyndighetens anker til Høyesterett.....	24
4. Plenumsavgjørelsene om juryordningen.....	24
5. Begrunnelse ved ankesiling – uttalelse fra påtalemyndigheten	24
6. Gjenåpning på grunn av manglende begrunnelse.....	24
7. DNA.....	25
8. Dobbelstraff, tilleggsskatt – nye retningslinjer.....	26
9. Tilståelsesrabatt	27
10. Straffereaksjoner ved valutasmugling	27
11. Påtalemyndighetens ansvar for å rette opp feil i domsslutninger	28
12. Straffesaksbehandlingen i politiet pr. 30. april 2009.....	29
13. Behandling av narkotikasaker – ventetid for narkotikaanalyser fra Kripos	29
14. Kommunikasjonskontroll og romavlytting i 2008.....	29
15. Romavlytting – retningslinjer	29
16. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer	29
17. Nytt trafikkrundskriv	29
18. Nordisk arrestordre	30
19. Lagring av elektronisk spormateriale, gjenstander og biologisk spormateriale	30
20. Oversiktrapper, notater mv.....	30
21. Nye retningslinjer for straffbare handlinger som avdekkes i utlendingssaker	30
22. Særreaksjoner – gjentakelsesfare og inhabilitet	30
23. Etterforskning av saker om alvorlig mishandling/vold mot små barn.....	31
24. Spesialenheten for politisaker – NOU 2009:12.....	31
25. Brannetterforskning.....	31
26. Rømt oppdrettsfisk.....	32
27. Kapper i klasserommet”	33
28. Neste møte	33
Statsadvokatmøtet 2010 - oppsummering	34
1. Måleparametre for politiets straffesaksbehandling.....	34
2. Riksadvokatens tiltale- og ankekompetanse	35
3. Statsadvokatrollen - rapport fra arbeidsgruppe – høring	35
4. God påtaleskikk - ny arbeidsgruppe	36
5. Straffeprosessloven § 122 og informasjonsplikten til siktedes nærstående	36
6. Tredjeinstansklager.....	36
7. Narkotikasaker – registrering i politiet – statsadvokatenes oppfølging.....	37
8. Forhåndsberammelser.....	37
9. Soningsoverføring.....	38
10. Utleveringsbegjæring - straffeforfølgning eller fullbyrdelse pågår i Norge.....	38
11. Interne notater.....	38
12. Retningslinjer for behandling av ulovlig fravær fra militærtjeneste.	39
13. ”Dødsstedsundersøkelser”	39
14. Dommeravhør - forskrift og samarbeidsrutiner - orientering om status	40
15. Barnehus	40

16.	Alvorlig vold mot små barn – medvirkningsansvar mv.	40
17.	Anmeldelser for menneskehandel - oversendelse til andre land	40
18.	Ny sambandsstatsadvokat - hospitantordningen.....	41
19.	Forlenget foreldelsesfrist for seksuelle overgrep mot barn – tilbakevirkning.....	41
20.	Nytt kontrollutvalg for KK og romavlytting.....	41
21.	Nytt samordningsorgan avløser ROK.....	42
22.	Ny straffelov – nytt straffenivå.....	42
23.	Riksrevisjonens rapport om organisert kriminalitet.....	43
24.	Derivater	43
25.	Interne instruksjoner og rutiner for Riksadvokatembetet	43
26.	DNA – kvalitetssikring	43
27.	Straffeloven § 239	44
28.	Nytt juryutvalg.....	44
29.	Begrunnelse for skyldspørsmålet i jursaker.....	44
30.	Ny bok om arbeidsmiljøkriminalitet.....	44
31.	Hjemmesiden for Den høyere påtalemyndighet - Intranett.....	44
32.	Kurs for nye statsadvokater	45
33.	Neste møte	45

Statsadvokatmøtet 2011 – oppsummering 45

1.	Eurojust.....	46
2.	Straffeloven §§ 195 og 196 – jevnbyrdighet i alder og utvikling.....	46
3.	Straffeloven § 219 – ulike tolkningsspørsmål	46
4.	Narkotikasaker: lav styrkegrad og subsumsjon	47
5.	Beslutning om gjenåpning – ivaretagelse av uskyldspresumsjonen etter at domfelte er død.....	47
6.	Konkurssaker – innberetning av straffbare forhold	48
7.	Ransaking ved sikkerhetskontroll – uttalelse fra Sivilombudsmannen	48
8.	Varetektsfengsling – gammel og ny undersøkelse	49
9.	Klager over påtalevedtak – oppreisning for fristoversittelse.....	50
10.	Omgjøring av henleggelse – ny innstilling til riksadvokaten	51
11.	Aktors objektivitetsplikt på domstolsstadiet.....	51
12.	Trusler mot journalister og redaktører	52
13.	Riksrevisjonens forvaltningsrevisjoner	53
14.	Politiets målekriterier.....	54
15.	Uttalelser fra påtalemyndigheten om hvorvidt domfeltes anke bør henvises.....	54
16.	Elektronisk oversendelse av saksdokumenter til forsvarere	54
17.	Særreaksjonssaker.....	55
18.	Kriminalomsorgens kompetanse til å vedta dom i bruddsaker.....	56
19.	Gjenopptakelse på grunn av utilregnelighet	56
20.	Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer	57
21.	Pågrep og arrest.....	57
22.	Etterforskningsplikt – plutselig barnedød.....	57
23.	Samarbeidsrutiner mellom Statens helsetilsyn, politi og påtalemyndighet	58
24.	Innsyn i forelegg	59
25.	Rapportering av falske identiteter.....	60
26.	Ungdomsstraff, konfliktråd, oppfølgingsteam mv.....	61
27.	God påtaleskikk – utvalg	61

28.	Norske borgere som har omkommet eller forsvunnet i utlandet	62
29.	Påtalemyndighetens ansvar for rettsanmodninger	62
30.	Lovdata og KO:DE	62
31.	Ny tiltale for lagmannsrett	63
32.	Kompetanse – straffeloven § 317 fjerde ledd	63
33.	Straffeprosessloven § 210	64
34.	Kapasitetshenleggelse	64
35.	Kritikk av politiet fra Kommunikasjonskontrollutvalget	64
36.	Politifaglig etterforskningsledelse – gode etterforskningsmiljøer	65
37.	Dom på utvisning for straffbare forhold	65
38.	Anke til Høyesterett – straffutmåling, bruk av disposisjon	65
39.	Rapport fra statsadvokatrollegruppen	65
40.	Nye artikler	66
41.	Rutiner og avtaler for personalet	67
42.	Neste møte	68
Statsadvokatmøtet 2012 - Oppsummering		69
1.	Straffutmåling i voldssaker og seksuallovbrudd	70
2.	Høyesterettsavgjørelse om overprøving av Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelser	70
3.	Riksrevisjonen og vinningskriminalitet	70
4.	Inspeksjoner - hva skal inn i grunnlaget for beregning av oppklaringsprosent?	70
5.	Politiregisterloven	70
6.	Endringer i riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 Varetekt: Siktetes rett til	70
umiddelbart å kontakte advokat		70
7.	Påminnelser om behandlingen av klagesaker	72
8.	Inndragning: Prioritering, utgifter til realisering av inndratte gjenstander og ny veileder fra Økokrim	72
9.	Samarbeid mellom Finansnæringens Fellesorganisasjon (FNO) og politiet	73
(1) Hefte fra FNO om forsikringssvindler – “Håndbok for jurister og etterforskere i politietaten”		73
(2) Tilrettelegging for samarbeid med politiet i tyverisaker		73
10.	Hatkriminalitet – Straffelaoven § 135a	73
11.	Meldeplikt til UDI m.m.	73
12.	Passiv medvirkning	74
13.	Avhør	74
14.	Samordningsorganet – utvidet rolle	74
15.	Kommunikasjonskontroll og romavlytting 2011	75
16.	Behandling av narkotikasaker – ventetid for narkotikaanalyser fra Kripos	75
17.	Tidsbruken ved oversendelse av fengslingsaker til Høyesterett	75
18.	Vold i nære relasjoner – registreringspraksis	76
19.	Unge lovbrytere – alternative reaksjoner	76
20.	Melding til Domstoladministrasjonen ved etterforskning av dommere	77
21.	Nasjonal koordineringsenhet for dom på overføring til tvungent psykisk helsevern	77
22.	Kort orientering om forholdet mellom politiets etterforskningsplikt og dødsstedsundersøkelser hvor barn under 4 år dør plutselig og uventet	77
23.	Uttalelser fra statsadvokatene i høringssaker	78

24.	Riksadvokatens tiltale- og ankekompetanse	78
25.	Opprettholdelse av tvungent psykisk helsevern – straffeloven § 39 b	79
26.	Forvaring – utvisning.....	79
27.	Vold mot ansatte i asylmottak.....	79
28.	Barn i politiarrest	80
29.	DNA.....	80
	a) Lokale retningslinjer for registrering i identitetsregisteret	80
	b) Etterslep på registreringene	81
30.	Rettsanmodninger	81
	a) Direkte oversendelser i Schengen	81
	b) Kun relevante dokumenter skal vedlegges	81
31.	Arrestordreloven og Norges tilslutning til Europarådets konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker (MLA) m.v.	81
32.	Nytt fra internasjonal strafferett.....	82
33.	Ny internettside.....	83
34.	Samarbeidet med PDMT	83
35.	Doculive – status.....	83
36.	D#2	83
37.	Neste møte	83
	Statsadvokatmøtet 2013	84
1.	Bruk av narkotikahund – på skoler og andre steder	84
2.	Beregning av frister	85
3.	Virkningen av omgjøring når statsadvokaten beordrer ytterligere etterforskning.....	86
4.	Formelt avvisningsvedtak ved tredjeinstansklage – og etter omstendighetene gjenpart til riksadvokaten	86
5.	En sak bør ikke splittes i flere saksnumre når det er flere siktede.....	86
6.	Angivelse av passnummer i rettsanmodninger mv.	87
7.	Henleggelse av saker med gjerningsperson under 15 år.....	87
8.	Manglende samsvar mellom riksadvokatens ordre om tiltale og tiltalebeslutningen	87
9.	Mer effektiv bekjempelse av utenlandske kriminelle	87
10.	Politiet og påtalemyndighetens håndtering av miljøkriminalitet	87
11.	Effektiv behandling av de mest langvarige og omfangsrige straffesakene	88
12.	Viktigheten av gode rutiner mht. oversendelse av anker til retten	88
13.	Barn i politiarrest	88
14.	Ombudsmannens uttalelse i sak om hundeforelegg (sak 2010/2769).....	89
15.	Voldtekt	89
16.	Familievold	89
17.	Internasjonal barne bortføring	90
18.	Dødsstedsundersøkelser.....	90
19.	Interne notater	91
20.	Nye retningslinjer for registrering i DNA-identitetsregisteret.....	91
	21. Nytt regelverk for internasjonalt samarbeid (ny forskrift, ”MLA 2000” mv.)	91
22.	Kommunikasjonskontroll og romavlytting – 2012	92

23. Prop. 147 L – endringer i straffeprosessloven mv. (behandling og beskyttelse av informasjon)	92
24. Rettsanmodninger	93
25. Kompetanse	94
26. Forslag om tiltalebeslutning	94
27. Anke til Høyesterett	94
28. Nytt narkotikarundskriv	95
29.....Felles tidsregistreringssystem for Den høyere påtalemyndighet	95
30. Beredskapsplan for Riksadvokatembetet	95
31. Neste møte	96
Statsadvokatmøtet 2014 - Oppsummering	97
1. Unge lovbrytere – ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd	97
2. Politiets og påtalemyndighetens behandling av voldtektssaker – oppfølging av Regjeringens handlingsplan mot voldtekt 2012-2014 – direktiver og anbefalinger	99
3. Rundskriv om narkotikasaker	99
4. Internasjonal barnebortføring – politiet og påtalemyndighetens oppfølging	99
5. Særreaksjoner (dom for overføring til tvungent psykisk helsevern og dom til tvungen omsorg) – samhandling og gjennomføring	100
6. Kompetanse til å begjære gjeninnsetting til forvaring ved brudd på vilkår for prøveløslatelse	100
7. Overtredelser i sjøfartsforhold	100
8. Dyrs velferd	101
9. Kjennelse etter straffeprosessloven § 242a – varsel til den særskilt oppnevnte advokaten (straffeprosessloven § 100 a) om at tiltale er tatt ut m.m.	101
10. Kommunikasjonskontroll og romavlytting 2013	102
11. Overføring av straffesaker til Norge - jurisdiksjon	102
12. Innhenting av bevis fra FN-organisasjoner	103
13. Håndtering av beslag som kan omfatte opplysninger omfattet av advokaters taushetsplikt	103
14. Siktedes krav på erstatning/oppreisning i anledning strafforfølgning	103
15. Statens ansvar for å beskytte individer mot menneskerettighetskrenkelser fra andre privatpersoner	103
16. Forbudet mot husransaker i ”nye” Grunnloven § 102	104
17. Lyd- og billedopptak av politiforklaringer	104
18. Politiregisterlov- og forskrifter	104
19. Politiets håndtering av seksuallovbrudd som involverer personer som arbeider innen kollektivtransportsektoren	105
20. Saker om trygdebedragerier – bruk av straffeloven § 166 og §§ 270, 271 og 271a i konkurrens – nytt påtaledirektiv	105
21. Økt straff ved brudd på innreiseforbud	106
22. Statsadvokatens stillingtagen til dommen ved oversendelse av domfelte anke til Høyesterett	106
23. Tredjeinstansklager	106
24. Bortfall av arverett og retten til å sitte i uskiftet bo	106
25. Bortfall av retten til forsikringsytelser	106

26. Nye retningslinjer for registrering i DNA identitetsregisteret	106
27. Pågående arbeid med sikte på å benytte flere analyselaboratorier enn Folkehelseinstituttet .	106
Stikkordsregister for statsadvokatmøtene 2008–2014.....	108
Stikkordsregister statsadvokatmøtene 1998–2007.....	113

RIKSADVOKATEN

Samtlige statsadvokatembeter

REF.:

VÅR REF.:
Ra 08-114 TAB/iso
810.2

DATO:
04.07.08

Statsadvokatmøtet 2008 - oppsummering

Riksadvokaten summerer også i år opp de pålegg og instruksjoner som ble gitt under årets statsadvokatmøte. Embetslederne har et særskilt ansvar for å følge opp direktivene og å formidle disse til samtlige statsadvokater og til politiet på en hensiktsmessig måte. For oversiktens skyld er det laget en innholdsfortegnelse som vedlegg. Foredragsholdernes foiler legges ut på intranettet. Publikasjon nr. 3/2007 fra riksadvokaten "Oppsummering frå statsadvokatmøta 1998 - 2007" vil ikke bli fortløpende ajourført. Det anbefales at direktivene sammenholdes med referatene for de senere år.

1. Terrorsaker

Saker om mulige terrorhandlinger reiser en rekke problemstillinger både av faktisk og rettslig art, og riksadvokaten viser til foredragene på årets statsadvokatmøte. Statsadvokatene må holde seg orientert om trusselsituasjonen, gjerne gjennom kontakt med Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Oppstår det konkrete saker, er det ingen tvil om at statsadvokatene umiddelbart vil bli pålagt et særlig ansvar for å følge opp politiets etterforskning. Gode kunnskaper, bl.a. om metodemessige muligheter etc, vil være av stor betydning og førstestatsadvokatene bør vurdere om enkelte statsadvokater skal gis et særlig ansvar for å holde seg orientert om utviklingen og sakstypen.

2. Straffeloven § 135a

Høyesterett kom i Rt. 2007 side 1807 til at straffeloven § 135a var overtrådt gjennom uttalelser Tore Tvedt hadde gitt til VG. Retten fant at Tvedt hadde oppfordret eller gitt tilslutning til integritetskrenkelser mot jøder og utsagene innebar også en grov nedvurdering av en gruppes menneskeverd.

Dommen er viktig og bør studeres nøye av statsadvokatene, bl.a. fordi den presiserer, og formentlig nyanserer, anvendelsesområdet for straffeloven § 135a i forhold til tidligere avgjørelser.

Domfellelsen av Tvedt illustrerer også at det er viktig at politiet og påtalemyndigheten behandler anmeldelser av rasistiske ytringer grundig og effektivt. Slike saker er formentlig med på å høye bevisstheten i befolkningen om betydningen av å bekjempe rasisme.

3. Oppgave- og myndighetsfordelingen mellom Kystvakten, politiet og påtalemyndigheten

En arbeidsgruppe med representasjon fra Riksadvokatembetet avga 12. november 2007 rapport til Forsvarsdepartementet om oppgave- og myndighetsfordelingen mellom Kystvakten, politiet og påtalemyndigheten. Rapporten inneholder en utførlig drøftelse av grensen mellom straffeprosessuell etterforskning og tvangsmidler og virksomhet av annen art – for eksempel forvaltningsmessig kontroll og hevdelse av norske suverene rettigheter – som faller utenfor påtalemyndighetens ansvarsområde. Kystvakten er underlagt påtalemyndigheten når den opererer i det straffeprosessuelle spor. Samtidig er fartøyene under militær operativ kommando. En nærmere klargjøring av ansvarsforholdene var derfor ikke minst viktig for å sikre at påtalemyndighetens uavhengighet i forhold til politiske myndigheter blir ivaretatt. Rapporten inneholder også en drøftelse av begrepet "politimyndighet". Det sentrale her er at politimyndighet er en personellforutsetning for å kunne gi påbud og foreta inngrep, om nødvendig ved makt. Politimyndighet må ikke forveksles med materiell hjemmel til å foreta den aktuelle handlingen.

4. Vernetting

Fra tid til annen mottar riksadvokaten forslag fra statsadvokatene om å ta ut tiltale i en annen rettskrets enn der den straffbare handlingen er begått, uten at det er gitt noen særskilt begrunnelse, ikke minst i narkotikasaker. Når det foreslås å fravike vernetingsreglene i straffeprosessloven § 10 første ledd, må statsadvokaten i påtegningen til riksadvokaten begrunne valget av domstol med basis i unntaksreglene i straffeprosessloven §§ 11 og 13 til 16.

5. Erstatningskrav mv. – oppgavefordeling mellom Regjeringsadvokaten og påtalemyndigheten

Fra tid til annen kan det være noe usikkert om det er påtalemyndigheten eller som bør prosedere saker om erstatningskrav mv. mot det offentlige.

Krav om erstatning etter straffeforfølgning avgjøres av Justissekretariatene. Vedtaket kan bringes inn for domstolene som behandler saken etter tvistelovens regler. Regjeringsadvokaten representerer staten i retten. Normalt vil det ikke være behov for at påtalemyndigheten involverer seg, og Regjeringsadvokaten tar direkte kontakt med rette vedkommende i vår etat når det er påkrevet. Dette kan for eksempel være aktuelt når påtalemyndigheten har deltatt i forlikshandlinger før erstatningskravet er sendt til Justissekretariatene.

Påtalemyndigheten er nærmest til å håndtere krav om sakskostnader etter straffeprosessloven kapittel 30. Dersom det unntaksvis skulle være ønskelig at Regjeringsadvokaten fører saken, for eksempel fordi den reiser kompliserte sivilrettslige spørsmål, må det fremmes en anmodning om bistand via Justisdepartementet. Slike anmodninger skal forelegges riksadvokaten.

Sivile krav fra staten som skadelidt som medtas i straffesaken prosederes vanligvis av aktor, men er det tale om et stort krav, eller kravet reiser kompliserte erstatningsrettslige spørsmål, kan det være mer hensiktsmessig at Regjeringsadvokaten fremmer og begrunner kravet,

jf. straffeprosessloven § 428. Dette spørsmål må vurderes fra sak til sak. I tvilstilfeller kan riksadvokaten konsulteres. Har staten krav mot en tiltalt av noen størrelse, men ikke fremmer kravet selv, bør påtalemyndigheten forvisse seg om at beslutningen om å fremsette kravet er på et tilstrekkelig høyt nivå i forvaltningen.

6. Barn som forsvinner fra asylmottak

En arbeidsgruppe nedsatt av Justisdepartementet avga 3. april 2008 rapport til justisministeren om mindreårige som forsvinner fra asylmottak. I rapporten er det foreslått tiltak for å styrke forebyggingen og å bedre etterforskingen. For så vidt gjelder påtalemyndighetens ansvarsområde, ble det avdekket at det er åpnet etterforsking i et begrenset antall forsvinningssaker. Statsadvokatene bør særlig sette seg inn i kapittel 4.3 i rapporten som omhandler politiets og påtalemyndighetens ansvar i denne typen saker. Statsadvokatene må i forbindelse med inspeksjoner og annen kontakt med politidistriktene sikre at riksadvokatens direktiver i rundskriv nr. 5/2004 blir etterlevet, herunder plikten til å vurdere om etterforsking skal iverksettes når saknetmelding mottas. Nærmere direktiver til statsadvokatene og politimestrene om oppfølging av rapporten er gitt i brev fra riksadvokaten av 17. juni 2008. Det vises også til pkt. 12 nedenfor.

7. Tilsynsutvalget for dommere og påtalemyndighetens mulighet til å klage på dommere

Tilsynsutvalget for dommere ble etablert i 2002, og er et disiplinærorgan som behandler klager over kritikkverdig adferd hos dommere. Organets virksomhet er forankret i domstollovens kapittel 12, og det kan treffe vedtak om disiplinærtiltak når en dommer forsettlig eller uaktsomt opptrer i strid med god dommerskikk. Disiplinærtiltak kan være at utvalget gir en dommer kritikk eller advarsel, og utvalget kan også gi en uttalelse om hva som er god dommerskikk.

Parter og prosessfullmektiger har klagerett til Tilsynsutvalget. Domstoloven § 237 setter frister for å inngi klage. Klagefristen er 3 måneder etter at klageren ble kjent med forholdet som gir grunnlag for klage. Utvalget kan ikke treffe avgjørelse i sak – heller ikke etter eget tiltak – dersom forholdet ligger mer enn ett år tilbake i tid.

Det har så langt vært få klager fra påtalemyndigheten.

Informasjon om Tilsynsutvalget er lagt ut på hjemmesiden til Domstolsadministrasjonen, hvor også utvalgets avgjørelser er samlet.

8. Tilsynsrådet for advokatvirksomhet

Etter påtaleinstruksen § 5-5 første ledd skal politiet straks underrette vedkommende offentlige myndighet dersom en person blir siktet for en straffbar handling som kan få betydning for tillatelsen. For advokater innebærer dette at det skal gis melding til *Tilsynsrådet for advokatvirksomhet*.

Etter forslag fra tilsynsrådet kan *Advokatbevillingsnemnden* fatte vedtak om suspensjon som av siktelse i straffesak, jf. domstoloven § 230 fjerde ledd. Nemnden kan også kalle tilbake en advokatbevilling dersom advokaten gjør seg skyldig i forhold som gjør vedkommende uskikket eller uverdigg til å drive advokatvirksomhet, eller som gjør at vedkommende mister den tillit som nødvendig i yrket.

Tilsynsrådets og Advokatbevillingsnemndens virksomhet og myndighet er forankret i domstoloven og i advokatforskriften.

Tilbakemeldingen fra Tilsynsrådet er at politiet på tilfredsstillende måte ivaretar

informasjonsplikten etter påtaleinstruksen, men ifølge rådet varierer påtalemyndighetens praksis når det gjelder påstand om tap av rett til å praktisere som advokat, jf. straffeloven § 29. Også tingrettenes praksis skal være noe ulik.

Etter et møte mellom Tilsynsrådet og riksadvokaten er det enighet om at disse sakene heretter avgjøres i det administrative sporet, dvs. at Advokatbevillingsnemnden tar hånd om spørsmålet eventuell suspensjon og tilbakekalling av bevilling.

Dette innebærer at flg. rutiner skal følges:

- Tilsynsrådet gis, som før, meldinger etter påtaleinstruksen § 5-5. Påtalemyndigheten skal således sende rådet:
 - kopi av siktelse
 - kopi av forelegg/vedtatt forelegg
 - kopi av eventuell tiltalebeslutning
 - kopi av dom i straffesaken
 - kopi av rettskraftig dom, eventuelt anke
- Tilsynsrådet gir rask tilbakemelding om at meldingen er mottatt, og informerer påtalemyndigheten når spørsmålet om straffesakens betydning for bevillingsspørsmålet er avgjort.
- Påtalemyndigheten skal heretter ikke legge ned påstand om tap av rett til å praktisere som advokat i straffesaker mot advokater.

Retningslinjene er nedfelt i et eget brev fra riksadvokaten av 19. juni d.å. til statsadvokatene og politimestrene.

9. Behandling av narkotikasaker – ventetid for analyser fra Kripos

Lang saksbehandlingstid ved Kripos for analyser av narkotikabeslag har vært et tilbakevendende problem i flere år. Problemstillingen ble igjen tatt opp med Sjefen for Kripos høsten 2007. Det viste seg at i mange saker tok analysen mer enn 6 måneder. Så lang behandlingstid er ikke akseptabelt når det i politiet for øvrig jobbes målrettet og effektivt for å korte ned saksbehandlingstiden.

Kripos har iverksatt flere tiltak for å komme à jour og riksadvokaten avventer en oppdatert rapport om situasjonen. Dersom resultatene ikke bedres i løpet av kort tid, må riksadvokaten vurdere om det skal gis endrede direktiver for når analyse av narkotikabeslag kan unnlates.

Kripos har opplyst at feilaktige angivelser fra politiet av om beslag skal analyseres eller destrueres belaster analysekapasiteten unødige. En skjerpet kontroll ved Laboratorieavdelingen om anmodningen faktisk gjelder analyse, tar både tid og ressurser fra analysearbeidet. Statsadvokatene bør ha oppmerksomhet omkring spørsmålet ved tilsyn med straffesaksbehandlingen i politidistriktene.

10. Nyere retningslinjer om narkotika

Riksadvokaten har det siste året justert narkotikarundskrivet (rundskriv nr. 1/1998) på noen punkter.

Destruksjon av khat

Det følger av rundskriv nr. 1/1989 og rundskriv nr. 1/1998 pkt. IV at alle narkotikabeslag skal sendes Kripos for registrering og destruksjon. For khat gjelder det likevel ikke lenger en absolutt innsendelsesplikt. Nye retningslinjer er gitt i riksadvokatens brev av 27. september 2007.

Dersom politidistriktet (personell godkjent av politimesteren) med sikkerhet identifiserer beslaget som khat, kan innsendelse til Kripos unnlates. Beslaget skal veies i politidistriktet og nettovekten rapporteres til Kripos. Er politiet i tvil om identifiseringen, eller det av andre grunner er hensiktsmessig, kan en representativ prøve av beslaget sendes Kripos. Nærmere retningslinjer for politiets behandling av beslaglagt khat er gitt av Kripos i brev av 18. oktober 2007.

Bakgrunnen for endringen er dels at det gjennomgående ikke er bevisproblemer verken når det gjelder identifisering av khat eller størrelse på beslag, dels hygieneproblemer ved lagring av stoffet, dels at ressursbruken ved Kripos blir uforholdsmessig om hele beslaget sendes inn.

Metamfetamin – påtalepraksis

Riksadvokaten har i brev av 19. november 2007 bestemt at påtalemyndigheten i alminnelighet bedømme metamfetamin på samme måte som amfetamin ved avgjørelsen av hvilket ledd i straffeloven § 162 tiltalen skal gjelde.

Bakgrunnen er først og fremst at det er vanskelig å påvise sikre, betydelige forskjeller i farlighet mellom illegal amfetamin og illegal metamfetamin gjennom sammenlikning av rusdoser, inntaksmåte, gjennomsnittlig styrkegrad, avhengighetsskapende virkning etc. Videre ser det ut til at rusvirkningen er om lag den samme for begge stoff og brukerne synes å ha vanskelig for å mellom dem.

Når stoffene er så vidt like tilsier retts tekniske hensyn at de behandles likt ved subsumsjonen.

Innførsel av narkotika – bøtelegging av utlendinger – politiets kompetanse

Det følger av riksadvokatens narkotikarundskriv at foreleggsadgangen kun gjelder ved erverv og oppbevaring til eget bruk. Utgangspunktet ved salg og innførsel er fengselsstraff, men praktiske hensyn kan likevel begrunne bruk av forelegg for innførsel når overtredelsen er begått av som også bortvises eller utvises fra riket.

I brev av 20. desember 2007 har riksadvokaten redegjort for at politijurister med utvidet påtalekompetanse etter straffeprosessloven § 67 tredje ledd selv kan ta stilling til om det skal utstedes forelegg mot utlendinger i slike situasjoner uten å forelegge saken for statsadvokaten.

Hasjisplantasjer

Politidirektoratet har – etter drøftelser med riksadvokaten – i brev av 13. mars 2008 lagt til grunn at Justisdepartementets rundskriv G 74/99 (instruks for behandling av narkotika, doping- og legemidler) ikke omfatter hasjplanter. Dette medfører at Kripos kan destruere plantene etter nødvendig bevissikring.

11. Oppfølging av rapporten om voldtekt fra riksadvokatens arbeidsgruppe

Arbeidsgruppen, som ble ledet av statsadvokat Bjørn Soknes, leverte som kjent sin rapport 15. mars 2007. Riksadvokaten påla i brev av 19. februar 2008 samtlige politimestre å gjennomgå politidistriktets rutiner og sørge for at de er optimale allerede fra første melding om voldtekt innkommer til distriktet. Statsadvokatene skal ved inspeksjoner eller på annen måte kontrollere at dette pålegg er oppfylt og skal vurdere politidistriktenes instruksjer og rutinebeskrivelser og gi

tilbakemelding til politimestrene. I samme brev er det videre gitt tilrådinger om at:

☐ Politidistriktene og statsadvokatembetene bør etablere systemer som sikrer at voldtektssaker er bevismessig vanskelige, gjennomgått og vurderes av flere enn den politijurist eller statsadvokat som er ansvarlig for saken før det treffes påtalemessig avgjørelse eller gis innstilling til statsadvokaten eller riksadvokaten. Det understrekes at det alltid skal være én som er ansvarlig avgjørelsen.

Formatert: Punktmerking og nummerering

☐ Statsadvokatenes praksis med å avholde saksforberedende møte med politiet (for eksempel taktisk eller teknisk etterforsker, politijurist eller påtaleengasjert sakkyndig) forut for hovedforhandling i kompliserte voldtektssaker bør fortsette og utvides om nødvendig. Aktor vil derigjennom få avklart eventuelle spørsmål knyttet til etterforskningen og ellers få nyttig informasjon som bakgrunn for opplegg i retten, bevispresentasjonen m.m.

☐ Statsadvokatene bør rutinemessig ha kontakt med bistandsadvokat forut for hovedforhandling i voldtektssaker for å avklare spørsmål knyttet til fornærmedes rolle/opptreden under saken, prosessuelle spørsmål av betydning for fornærmede, sakens fremdrift, drøfting av erstatnings-/oppreisingsspørsmålet mv. Riksadvokaten minner her om de pålegg som allerede er gitt relatert til politiets og påtalemyndighetens holdninger og atferd overfor ofre for kriminalitet, jf. senest mål- og prioriteringsrundskrivene for statsadvokatene og politiet i 2007.

☐ Statsadvokatene bør være aktive til å foreslå saksforberedende møter med domstolen i krevende og langvarige rettssaker hvor også forsvarer og bistandsadvokat er til stede. Avklaring av prosessuelle og praktiske spørsmål før hovedforhandlingen vil bidra til raskere saksavvikling. Det vises for øvrig til direktiver i mål- og prioriteringsrundskrivene for politiet og statsadvokatene, senest i 2006.

☐ Det bør rutinemessig vurderes opptak med lyd og bilde av fornærmedes politiforklaringer i voldtektssaker.

De tilrådinger som er gitt vil bli vurdert nedfelt som *pålegg* om den ønskede kvalitetsmessige forbedring ikke kan etterspores.

Kripos er gitt i oppdrag å utarbeide en nasjonal elektronisk dreiebok for etterforskning av voldtektssaker. Arbeidet var forventet ferdig i løpet av mai/juni 2008, men er utsatt i påvente av resultatene fra en arbeidsgruppe som reviderer den eksisterende sporsikringspakken. Det er forutsatt at et utkast til dreiebok presenteres for riksadvokaten *senest* innen utgangen av året.

Politidirektoratet og riksadvokaten vil i fellesskap arrangere et seminar om bevisvurderinger og aktorering av saker om seksuallovbrudd mv., formentlig i første halvdel av 2009.

Det nevnes også at Politidirektoratet i brev av 10. mars 2008 ga endrede retningslinjer for koordinatorene for familievold og seksuelle overgrep. I de største politidistriktene skal det opprettes egne team for etterforskning av seksuelle overgrep og familievold. I de øvrige distrikter skal behovet for slike team vurderes. I distrikt der det er etablert egen koordinator for seksuelle overgrep videreføres denne funksjonen. Familievoldkoordinatorenes ansvarsområde utvides til også å gjelde seksuelle overgrep i de politidistrikter hvor man ikke har særskilt koordinator for seksuelle overgrep.

12. Saknet-saker

Mediene har fra tid til annen omtalt saker hvor personer fra rusmiljø har forsvunnet, jf. blant annet Dagbladets oppslag høsten 2006 med overskriften "Mange skjulte drap hvert år" og flere innslag på TV Norge de siste par år. Det har blitt rettet kritikk mot politiet og påtalemyndigheten for sakshåndtering i dårlig samsvar med riksadvokatens retningslinjer.

En ikke uvanlig situasjon er at en person meldes saknet, men at politiet på bakgrunn av kunnskap om vedkommendes rusavhengighet og tidligere forsvinninger ikke umiddelbart setter i verk etterforskning. Det understrekes at retningslinjene i riksadvokatens rundskriv nr. 5/2004 ("Saknetmeldinger – etterforskning") skal etterleves uavhengig av den saknedes sosiale status.

13. Rømt oppdrettsfisk

Arbeidsgruppen som skulle vurdere ulike sider – og foreslå tiltak – vedrørende behandling av anmeldelser om rømt oppdrettsfisk, har levert sin rapport, og det er innhentet synspunkter fra statsadvokatembetene og fra politimestre som har erfaring med slike saker. Det tas sikte på å gi nærmere retningslinjer om politiets og påtalemyndighetens håndtering av denne sakstypen, men statsadvokatene må ha større oppmerksomhet mot slike saker i egen region. Det vises også til pkt. 32 i fjorårets referat.

14. Østeuropeiske mobile vinningskriminelle – sentralisert etterforskning

En arbeidsgruppe nedsatt av politidirektøren og riksadvokaten, som skulle utarbeide forslag til hvordan politi og påtalemyndighet kan forbedre bekjempelsen av kriminelle mobile østeuropeiske grupper/nettverk som opererer i flere politidistrikt, har levert sin rapport. I rapporten beskrives dagen situasjon, det redegjøres for utfordringene for politiet og påtalemyndigheten og det fremsettes forslag til tiltak på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå. Rapporten er sendt statsadvokatene.

På grunnlag av et møte mellom direktoratet og riksadvokaten er arbeidet med å videreutvikle noen av forslagene allerede i gang.

Det gjentas også i år at statsadvokatene må utvise større aktivitet når kriminalitet begås i flere politidistrikt og det er behov for samordnet innsats. Det er etter riksadvokatens oppfatning fortsatt grunnlag for flere beslutning om sentralisert etterforskning, jf. en rekke innskjerpelser over år.

15. Etterforskning av saker om alvorlig vold mot barn

Åstedsundersøkelser – samtykke som hjemmelsgrunnlag

Etter et fagseminar på Kripos i januar 2008 (etterforskning av saker om alvorlig mishandling/vold mot barn) utarbeidet riksadvokaten to notater om åstedsundersøkelse som ble sendt deltakerne. Notatene kan fås ved henvendelse til statsadvokat Bjørn Feyling.

Problemstillingen i en del av sakene om vold mot barn er at legeundersøkelse eller andre opplysninger nærmest fastslår at et barn har blitt utsatt for vold, men det er uklart *hvem* som har utøvd volden. Et viktig etterforskingsskritt er å undersøke barnets oppholdssteder før skadene oppstod, for eksempel rom i begge foreldrenes bopel (om de ikke bor sammen), hos dagmamma og i barnehage eller skole. Ofte vil det kunne gjennomføres ordinær ransaking, men hvis det ikke er skjellig grunn til å mistenke noen bestemt person, og det er flere mulige åsteder innomhus uten at noen av dem peker seg ut slik at vilkåret i § 192 annet ledd nr. 3 er oppfylt, reiser det seg enkelte rettslige spørsmål.

I notatene konkluderer riksadvokaten slik:

- Forutsatt at etterforskingen befinner seg på saksnivå (den er ikke rettet mot en enkelt person eller et begrenset antall identifiserte personer, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 3/1999 pkt. III, 2), bør politiet kunne innhente samtykke til å gjøre åstedundersøkelser. Et samtykke gjør i slike situasjoner at undersøkelsene ikke fremstår som et tvangsmiddel og de utløser heller ikke siktetstatus for noen.
- Vurderer politiet å benytte samtykke som grunnlag for å undersøke noens bolig, oppholdsrom el. i forbindelse med en sak om barnemishandling, skal følgende iakttas:
 - Den som disponerer det aktuelle sted, orienteres om at det er frivillig å gi samtykke til undersøkelsen. Det bør fremgå av sakens dokumenter at slik orientering er gitt.
 - Samtykke gis skriftlig, dateres og undertegnes av en som disponerer det sted hvor undersøkelsen skal gjøres.
 - En nektelse av å gi samtykke kan ikke alene etablere skjellig grunn til mistanke.

”Dødsstedsundersøkelser”

Regjeringen uttalte i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2008–2011 (”Vendepunkt”) at å styrke rettssikkerheten til barn i alderen 0–3 år som dør plutselig og uventet, skal det gis et obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten. Hovedformålet er å dødsårsak og å fremskaffe kunnskap i forebyggingsøyemed. Dersom dødsfallet kan skyldes en straffbar handling, skal det gis melding til politiet. For å kunne sette i verk tiltaket er det nødvendig å endre forskrift om melding av unaturlig dødsfall. Helse- og omsorgsdepartementet er ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket i ”helsesporet”. Høringsbrevet om forslag til endringer i meldeplikten er mottatt og videresendt til statsadvokatembetene. Fristen for uttalelse er 1. september 2008.

Etter at helsemyndighetene har organisert tilbudet, vil riksadvokaten komme tilbake til hvilke instruksjoner som skal gis om politiets og påtalemyndighetens arbeid med denne type dødsfall. Påtalemyndigheten har erfaring med slik koordinering fra andre saksområder, jf. blant annet riksadvokatens brev av 15. august 2005 om ”Etterforsking av veitrafikkulykker og forholdet til Statens havarikommisjon for transport”. Riksadvokatens syn på etablering av dødsstedsundersøkelser er inntatt som særmerknad i Sosial- og helsedirektoratets rapport omtalt som ”Dødsstedsundersøkelser ved plutselig uventet barnedød – Vurdering av forslag fra Barnedødsårsaksprosjektet”. Rapporten kan lastes ned fra direktoratets hjemmeside (rapport IS-1415).

Etterforsking og påtalebehandling

Gjennom behandling av enkeltsaker har riksadvokaten inntrykk av at mishandling og vold mot barn – særlig de minste – ikke alltid gis den prioritet og oppmerksomhet som alvorret tilsier. Dette gjelder både ved etterforsking og påtalebehandling. Det tillegges at utviklingen synes å gå i riktig retning.

Mangelfulle meldingsrutiner mellom sykehus, barnevern og politiet gjør at etterforskingen i en tilfeller kommer for sent i gang. Det er eksempler på at viktige etterforskingsskritt overses i

initialfasen og at mandatene til de medisinske sakkyndige er upresise og ikke tilstrekkelig gjennomtenkte. Usikkerhet med hensyn til hvordan en skal nærme seg de potensielt mistenkte, er heller ikke uvanlig. Det understrekes at dette synes å være uttrykk for sakenes kompleksitet og ømfintlige karakter, og ikke manglende vilje eller evne.

For å løfte frem dette (heldigvis begrensede) saksfeltet, samarbeider riksadvokaten med Politidirektoratet og Kripos om et ”opplærings- og bevisstgjøringsprogram”, i første rekke rettet mot etterforskere i politidistriktene. Hittil er det gjennomført en kartleggingskonferanse og to interne seminarer. Et nytt seminar (om medisinsk sakkyndighet) er planlagt senhøsten 2008. Kunnskapene og erfaringene som samles inn skal danne grunnlag for arbeidet videre, for i form av sentrale retningslinjer, en praktisk etterforskningsveileder eller lignende.

En minner om at Kripos har opparbeidet bred ekspertise på området, og at det allerede ved de innledende undersøkelsene bør vurderes å anmode om bistand derfra. På påtalestadiet må statsadvokaten foreta en særlig grundig vurdering av etterforskningsmaterialet og bl.a. forsikre seg om at alle sider av saken er belyst og spor ”lukket” så langt det er mulig. Det vil gjennomgående være behov for uttalelser fra høyt kvalifiserte medisinske sakkyndige og ikke sjelden nødvendig med tilleggsuttalelser.

Riksadvokaten forutsetter at statsadvokaten i sin kontakt med politiet, på regionale påtalemøter, ved inspeksjon, tilsyn eller i andre sammenhenger, omtaler saker om vold mot barn og understreker kravet om effektiv og grundig etterforskning ovenfor politimesterene og gjerne holder seg orientert om det pågående arbeidet i løpende saker.

16. Inndragning

Etterforskning og påtaleavgjørelser

Riksadvokaten minner om betydningen av økt inndragning, jf. bl.a. mål og prioriteringsrundskrivet for politiet og statsadvokatene for 2008, henholdsvis punkt III,5 og III,4 med videre henvisninger.

Etterforskning med sikte på inndragning må settes i verk tidlig og en minner om at finansiell etterforskning, i tillegg til å danne grunnlag for inndragning, ikke sjelden også fremsbringer bevis av stor betydning for skyldspørsmålet.

Arbeidsgruppe

På oppdrag fra Justisdepartementet og etter konsultasjoner med riksadvokaten har Politidirektoratet nedsatt en arbeidsgruppe som bl.a. skal fremme forslag til tiltak for å oppnå mer effektiv inndragning av utbytte i straffesaker. Statsadvokat Per Egil Volledal deltar i arbeidsgruppen og spesialrådgiver Hans-Petter Jahre er kontaktperson ved Riksadvokatembetet.

Statsadvokatens forslag om inndragningspåstand ved innsendelse av saker til riksadvokaten

Ved innsendelse av saker hvor tiltalespørsmålet hører under riksadvokaten skal statsadvokaten også uttale seg om inndragningsspørsmålet. Det skal spesifiseres hvilke inndragningsbestemmelser man mener bør komme til anvendelse og hvilke gjenstander eller

17. Økokrimsektoren for finansiell etterretning (EFE)

Enheten har gjennom sin virksomhet samlet en betydelig mengde informasjon og er nå i ferd med å få på plass et moderne og hensiktsmessig datasystem. Politiet og påtalemyndigheten må nyttiggjøre seg denne informasjonskilden bedre, og statsadvokatene bør på hensiktsmessig måte påse at politiet grundig vurderer om det bør åpnes etterforskning i saker hvor EFE oversender informasjon om mulige straffbare forhold.

18. Anmeldelse av Spesialenheten

Riksadvokaten har besluttet at anmeldelser av personell ved Spesialenheten (ansatte og personer på verv) for straffbare handlinger begått i tjenesten eller ved utøvelse av vervet, skal behandles av statsadvokaten i regionen (som også avgjør hvor forholdet eventuelt skal etterforskes). Statsadvokatens vedtak kan påklages til riksadvokaten.

Anmeldelser som inngis parallelt med klager over Spesialenhetens påtaleavgjørelse, behandles av riksadvokaten.

19. Opplysninger om nye straffbare forhold begått i prøvetiden

Ved innsendelse av saker til riksadvokaten skal det opplyses om siktede har begått nye straffbare forhold i prøvetiden for betinget dom eller under prøveløslatelse, og kopi av aktuelle dommer skal ligge ved (dok. 0). Riksadvokaten ber videre om at statsadvokatene i oversendelsespåtegningen (fortsatt) henviser til de relevante bestemmelser i straffeloven eller straffegjennomføringsloven.

20. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer er en del av saksdokumentene

Opptak av politiforklaringer skal behandles som saksdokumenter for øvrig, jf. riksadvokatens retningslinjer av 25. april 2007. Dette innebærer bl.a. at ved innsendelse til statsadvokaten og riksadvokaten skal opptaket følge saken.

21. Notater til riksadvokaten

I alvorlige straffesaker av en viss størrelse – særlig narkotikasaker med et komplisert bevisstilbud – forventer riksadvokaten et notat fra statsadvokaten (eventuelt statsadvokatens kommentarer til politiets notat) hvor det redegjøres for de sentrale bevis i saken. Foreligger ikke et slikt notat, vil riksadvokaten vurdere å returnere saken og be om at det utarbeides.

I notatet bør gis en oversiktlig fremstilling (med henvisninger) av faktum og de bevisene som statsadvokaten bygger på i sin vurdering av saken. Notatet bør – i tillegg til å være en veileder inn i saken for riksadvokaten og å gi tilstrekkelig informasjon til å forstå statsadvokatens vurderinger – kunne være til stor nytte for statsadvokaten ved senere behandling av saken, for eksempel som grunnlag for innledningsforedraget. Det forventes at en i notatet kritisk vurderer sakens sterke og eventuelle svake sider. (Slike notater er interne og ikke en del av sakens dokumenter.)

22. Øko-seminar for statsadvokatene

Riksadvokaten arrangerer 25.–26. november i år, sammen med Økokrim, seminar om behandling av økonomiske straffesaker for statsadvokatene. Hensikten er å heve statsadvokatenes kompetanse på området, jf. bl.a. Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet (2004–2007) og foreslåtte tiltak i sluttrapporten fra Embetsmannsutvalget mot økonomisk kriminalitet (EMØK). Det vil bl.a. bli undervist i emner knyttet til skatteovertrедelser, korrupsjon, konkurstriminalitet og finansiell etterforskning. Seminaret vil rette seg mot statsadvokatens sakshåndtering og faglederrollen og riksadvokaten forventer at alle statsadvokatembetene er representert.

23. Ny offentleglov

Ikrafttredelsen av loven er blitt utsatt fordi det har tatt tid å gjøre ferdig forskriftene. Det forventes nå ikrafttredelse "en gang i løpet av høsten" i år ifølge Justisdepartementets hjemmeside. Statsadvokatene må sette seg inn i den nye loven om offentlighet i forvaltningen (offentleglova).

24. Benådningssaker – påtalemyndighetens anbefaling

Anbefaler påtalemyndigheten en søknad om benådning, må det gis en begrunnelse. Både for overordnet påtalemyndighet og Justisdepartementet er en nærmere redegjørelse viktig ved vurderingen av om en skal slutte seg til tilrådingen.

25. Innkalling til soning og soningsutsettelse

Kompetansen til å innkalle til soning og behandle søknader om soningsutsettelse vil bli overført til kriminalomsorgen, jf. lov 20. juni 2008 nr. 47. Forarbeider er Ot. prp. nr. 34 (2007–2008) og Innst. O. nr. 52 (2007–2008). Det er ikke besluttet når lovendringen trer i kraft.

26. Domfelte som ikke møter til soning – behandlingsansvar

Det har oppstått noe uklarhet mht. hvilket politidistrikt som har ansvar for å etterforske og påtalebehandle saker om unnlatt oppmøte til soning. Riksadvokaten oppsummerte i brev av 26. mai d.å. de synspunkter som er kommet frem etter høring hos politimestrene og statsadvokatene og ga i medhold av straffeprosessloven § 59 annet ledd flg. retningslinjer:

1. Saker om unnlatt oppmøte til soning, jf. straffegjennomføringsloven § 40 syvende ledd, etterforskes og påtaleavgjøres som hovedregel i det politidistrikt hvor domfelte skulle ha møtt til soning.

2. Har domfelte pådratt seg andre nye straffbare forhold etter domfellelsen, eller andre grunner gjør det hensiktsmessig, kan saken likevel behandles i et annet politidistrikt. Beslutningen om dette treffes på ordinær måte i linjen, dersom de respektive politimestre ikke blir enige.

27. Gjentatt straffeforfølgning ("dobbelstraff")

Det minnes om at Den europeiske menneskerettskonvensjons syvende tilleggsprotokoll artikkel 4 (P7-4) stiller opp flere kumulative vilkår, som alle må være oppfylt for at en sak skal avvises. (Saken må dreie seg om straff; de to bestemmelsene må dekke de samme faktiske forhold rettslig og faktisk; den første saken må være endelig avgjort ("parallellforfølgning" er tillatt); avgjørelsene må gjelde det samme rettssubjekt og være avgjort i det samme lands rettssystem.)

I 2007 avsa EMD fire avgjørelser der domstolen omformulerte kriteriene for hva som anses som "straff" etter P7-4. Disse kriteriene er snevrere enn kriteriene som gjelder etter EMK artikkel 6, og tidligere avgjørelser om straffebegrepet er ikke nødvendigvis avgjørende ved behandling av nye saker, hvilket statsadvokatene må merke seg.

28. Vegtrafikkovertrедelser

Dødsulykker

Det vises til referatet fra statsadvokatmøtet 2007 pkt. 30. Det straffbare i straffeloven § 239 er angitt slik: "forvolder en annens død". Ordlyden er så vid at den etter omstendighetene også omfatter en eier som overlater bilen til en person som på grunn av rus åpenbart er uskikket til å kjøre og som forårsaker en dødsulykke. Vet man ikke om eieren selv har kjørt, kan begge alternativer nevnes i gjerningsbeskrivelsen i tiltalen, siden det dreier seg om strafferettslig likestilte forøvelsesmåter. Riksadvokaten har videre lagt til grunn at en bilbrukstyv har rådigheten over bilen "på eierens vegne" etter vegtrafikkloven § 17 annet ledd, jf. Rt 1994 side1414, og at to bilbrukstyver derfor også i forhold til straffeloven § 239 er ansvarlig for hverandres kjøring på samme måte som sameiere ville vært.

Det har kommet en ny, viktig avgjørelse fra Høyesterett om aktsomhetsnormen i straffeloven § 239 etter lovendringen i 2001, se kjennelse 6. mai 2008 i sak HR-2008-807-A.

Samfunnsstraff

Om bruk av samfunnsstraff ved fartsovertredelser vises til riksadvokatens brev av 19. oktober 2007 til statsadvokatene og politimestrene. De direktiver som der er gitt om anvendelsesområdet for samfunnsstraff i de ulike hastighetssoner, bygger på Høyesteretts praksis.

Arbeidsgruppe vegtrafikk

Riksadvokaten oppnevnte 19. juli 2007 en arbeidsgruppe med mandat å vurdere om det er behov for et nasjonalt påtaledirektiv i trafikksaker og eventuelt utarbeide utkast til et slikt direktiv. Gruppen ble ledet av politimester Tormod Bakke og leverte sin rapport til riksadvokaten 8. mai 2008. Rapporten er sendt på høring med høringsfrist 15. august 2008. Riksadvokaten vil deretter ta stilling til om det skal gis et nasjonalt påtaledirektiv og hva dette i tilfelle skal gå ut på.

29. Tilståelsesrabatt

Det vises til riksadvokatens rundskriv nr. 3/2007 og riksadvokatens publikasjon nr. 2/2007 "Strafferabatt ved tilståelse". Etter at publikasjonen og rundskrivet ble utgitt, har det kommet flere avgjørelser fra Høyesterett. De viktigste er Rt. 2007 side 1056 (NOKAS) og Rt. 2007 side 1677 (Finance Credit). Det kan også vises til Rt. 2007 side 1043 (underslag) der påtalemyndigheten ble kritisert for ikke på et atskillig tidligere tidspunkt å ha tatt opp med forsvareren spørsmålet om tilståelsesdom på grunnlag av erkjent beløp. De nye avgjørelsene fra Høyesterett foranlediger ikke endringer i de direktiver som ble gitt i rundskrivet. Tvert om synes avgjørelsene å bekrefte fremstillingen herfra om hvilke momenter som er relevante, og hvilken vekt de bør tillegges. Den tabellariske oversikten over Høyesteretts avgjørelser siden lovendringen trådte i kraft i 2001 som lå ved publikasjon 2/2007, er nå ajourført og legges ut på intranettet.

Som oppfølging av direktivene i rundskrivet har riksadvokaten i brev av 21. februar d.å. til Rådet for elektronisk straffesaksbehandling i politiet og den høyere påtalemyndighet (RESP) utarbeidet forslag til endringer i avhørsmaler og mal for forelegg, utarbeidet standardinformasjon til mistenkte og fornærmede om ordningen, samt utarbeidet utkast til maler for tilsagn til siktede om straffepåstand (jf. rundskrivet pkt. 8 og 9). Av tekniske/praktiske grunner er det imidlertid bare malene for tilsagn om straffepåstand som kommer med ved endringen av BL i mai/juni 2008. Riksadvokaten har derfor i brev av 10. juni 2008 sendt malene mv. til statsadvokatene og politimestrene. Materialet er også lagt ut på Intranettet.

30. Nye regler om fornærmede og etterlatte

De nye bestemmelsene trådte i kraft 1. juli d.å. En instruktiv oversikt over de nye reglene er gitt i Justisdepartementets brev av 16. april d.å., oversendt statsadvokatene og politiet i brev av 23. mai d.å. fra riksadvokaten.

Det nye regelverket innebærer til dels betydelige endringer for politiet og påtalemyndigheten og må følges godt opp av statsadvokatene, både ved generell instruksjon og veiledning til politiet og ved behandlingen av enkeltsaker.

31. Påstand om opprettholdelse av særreaksjon – straffeloven § 39b

Etter straffeloven § 39b siste ledd annet punktum skal påtalemyndigheten senest tre år etter siste rettskraftige dom "... enten beslutte opphør av reaksjonen eller bringe saken inn for tingretten, som avgjør om reaksjonen skal opprettholdes."

Kompetansespørsmålene er omtalt i riksadvokatens særreaksjonsrundskriv (nr. 4/2001 punkt VII,4). I rundskrivet er det slått fast at statsadvokatene treffer beslutning om *opphør* av særreaksjonene for utilregnelige, også hvor tiltalekompetansen hører under riksadvokaten. Behandlingsmåten hvor statsadvokaten *ikke beslutter opphør* er ikke uttrykkelig angitt.

Gode grunner taler for at riksadvokaten avgjør om det skal begjæres opprettholdelse av utover treårsperioden i saker hvor tiltale er tatt ut her. Statsadvokatene ble derfor i brev av 13. februar d.å. bedt om å sende inn slike saker til riksadvokaten med tilrådning. For ordens skyld ble det presisert i brevet at dette er en intern saksbehandlingsinstruks, og at unnlatt innsendelse vil bli ansett som en prosessuell feil.

32. Begjæring om prøveløslatelse fra forvaring – krav om rask behandling

Foranlediget av en konkret sak minnes det om at begjæringer om prøveløslatelse fra forvaringsdom skal behandles raskt. Det følger direkte av straffeloven § 39f tredje ledd at behandlingen av en sak om prøveløslatelse skal påskyndes, og betydningen av bestemmelsen er fremhevet både av Særreaksjonsutvalget og departementet. I NOU 1990:5 side 119 annen spalte heter det: ”For statsadvokatene medfører regelen at disse sakene må fremmes umiddelbart og foran de fleste andre saker”. Departementet fremhever i Ot.prp. nr. 87 (1993–94) side 110 at ”Kravet om å prioritere slike saker retter seg mot både påtalemyndigheten og domstolen.” Se også EMK art. 5 nr. 4 hvoretter enhver som er frihetsberøvet skal ha ”... rett til å anlegge sak slik at lovligheten av frihetsberøvelsen raskt skal bli avgjort av en domstol...”

Riksadvokaten har også understreket at slike saker skal behandles raskt av påtalemyndigheten, se rundskriv nr. 4/2001 punkt VII,6.

33. Nye regler om DNA-registrering

Forslagene i NOU 2005: 19 ”Lov om DNA-register til bruk i strafferettspleien” er fulgt opp ved lov 18. januar 2008 nr. 3. Forarbeidene er Ot.prp. nr. 19 (2006–2007) og Innst. O. nr. 23 (2007–2008). Det vises også til debatten i Stortinget 13. desember 2007.

I tillegg til endringene knyttet til identitets- og sporregisteret, vil det også bli etablert et særskilt DNA-etterforskningsregister, se nærmere Ot.prp. nr. 42 (2007–2008) og Innst. O. nr. 54 (2007–2008).

Departementet arbeider med endringer i påtaleinstruksen og reglene er planlagt satt i verk fra 1. september d.å. Det vil formentlig bli aktuelt for riksadvokaten å fastsette nærmere retningslinjer om registrering og sporinnsamling.

Endringene utvider vesentlig adgangen til DNA-registrering og det er også forutsatt at det skal samles inn biologisk materiale fra flere åsteder enn før. Politiet vil til høsten måtte sette av betydelige ressurser til dette arbeidet og det er viktig at statsadvokatene holder seg orientert. Særlig vil det være av stor betydning å rette oppmerksomhet mot kvalitetsaspektet i dette arbeidet slik at ikke det økte antall prøver, samlet inn av ordinært politipersonell, fører til redusert tiltro til DNA som bevis.

34. Siktete som nekter å forklare seg

Tendensen beskrevet i referatet fra statsadvokatmøtet 2005 punkt 20 (at stadig flere mistenkte nekter, etter råd fra sin forsvarer, å gi forklaring til politiet) ser ut til holde seg. Fængselsprest Harald Bekken skrev en tankevekkende artikkel om temaet i TFS 2007 side 270 under tittelen ”Til

beste for klienten?”

Riksadvokaten understreker på ny at politiet og påtalemyndigheten selvsagt skal respektere siktedes rett til taushet og vernet mot selvinkriminering. Men dette innebærer *ikke* at en er henvist til passiv aksept av siktedes valg.

Det er ikke tvilsomt at manglende forklaring kan være ett, av flere, bevismomenter. At dette er relevant for domstolene fremgår uttrykkelig av straffeprosessloven § 93 annet ledd. Også påtalemyndigheten kan ved sin bevisvurdering ta hensyn til at en mistenkt ikke har gitt forklaring til politiet til tross for oppfordringer om dette, eventuelt at han først har gitt forklaring etter å ha sett medsiktede og vitners forklaring og hatt tilgang til alle tekniske bevis.

En god fremgangsmåte kan være at påtalemyndigheten henvender seg til forsvareren og gjør oppmerksom på at det er ønskelig med forklaring fra siktede før saken påtaleavgjøres, gjerne med angivelse av hvilke konkrete forhold som særlig ønskes belyst ved avhøret. Avslås dette, kan det være hensiktsmessig å dokumentere skriftvekslingen i retten, særlig dersom påtalemyndigheten mener siktede i retten gir en forklaring tilpasset de øvrige bevis.

35. Berammelser i Høyesterett i samråd med aktor

I brev av 24. januar 2003 orienterte riksadvokaten om at justitiarius hadde bestemt at berammelse skal være foretatt når sakene sendes riksadvokaten for oppnevning av aktor. Berammelsestidspunktet blir med andre ord i alminnelighet ikke drøftet med påtalemyndigheten.

Riksadvokaten understreker likevel at dersom det er særlig behov for at en bestemt aktor fører en sak i Høyesterett, kan statsadvokaten ved innsendelse av dokumentene til riksadvokaten angi at hun eller han gjerne vil bli oppnevnt som aktor dersom anken fremmes. Riksadvokaten kan da i oversendelsen til Høyesterett gjøre oppmerksom på at dersom anken blir tillatt fremmet vil vedkommende bli oppnevnt og anmode om at eventuell berammelse blir foretatt i samråd med aktor.

36. Metodekontrollutvalget

Regjeringen oppnevnte 15. februar d.å. et utvalg som skal ”etterkontrollere metodebruken i politiet”. Utvalget har et omfattende mandat og skal vurdere spørsmål av stor betydning for politiet og påtalemyndigheten. Frist for å avgi innstilling er 1. juli 2009.

Påtalemyndigheten og politiet er representert i utvalget ved assisterende sjef for Økokrim, Trond Eirik Schea og politiinspektør i PST, Maria Collett Sælør og politiførstebetjent ved Øst-Finnmark politidistrikt, Unni Irene Pedersen.

Riksadvokaten har tatt initiativ til en intern gruppe til støtte for påtalemyndighetens og politiets representanter, bl.a. for å sikre innspill til utvalget om bruk av metodene i praksis og hvilke utfordringer dagens regelverk medfører.

37. Prøving i Høyesterett av om saken er blitt fullstendig opplyst – straffeprosessloven § 292

Førstestatsadvokat Qvigstad orienterte om bevisføringsproblemer for Høyesterett der straffeprosessloven § 294 (rettens ansvar for sakens fulle opplysning) er gjort til ankegrunn. En prøving av dette forutsetter i utgangspunktet at Høyesterett kjenner innholdet av *hele* for lagmannsretten siden spørsmålet er om det foreligger en saksbehandlingsfeil og om feilen i tilfelle har hatt betydning, jf. § 343 første ledd.

En slik fullstendig bevispresentasjon vil være vanskelig uten omfattende bevisopptak som kan medføre betydelige forsinkelser i saksbehandlingen med mindre politidokumenter aksepteres fremlagt. Det ble understreket at man ikke uten videre bør godta forsvarers bevisopplegg slik fremkommer gjennom det faktiske utdrag. Dersom problemstillingen blir aktuell, bør førstestatsadvokat Qvigstad kontaktes for nærmere drøftelser.

38. Anker

Statsadvokatens ansvar for å klargjøre hva domfeltes anke gjelder, om det er uklart, understrekes og innskjerpes.

Ønsker forsvarer å nærmere begrunne en anke, skal det settes en kort frist for inngivelse av støtteskriv før saken videresendes. Ved anker til Høyesterett bør forsvarer normalt være gjenpartsadressat for statsadvokatens påtegning til riksadvokaten.

I straffeprosessloven § 323 første ledd, annet punktum heter det som kjent: "Samtykke skal bare gis når anken gjelder spørsmål som har betydning utenfor den foreliggende sak, eller det av andre grunner er særlig viktig å få saken prøvd i Høyesterett." Gjennomgående argumenterer statsadvokatene i for liten grad at lovens vilkår er oppfylt. Den konkrete begrunnelse, det er ikke nok å bare henvise til bestemmelsen, skal enten fremgå i anken eller i oversendelsespåtegningen til riksadvokaten.

Ved anke av skyldspørsmålet i saker hvor riksadvokaten bare har avgjort enkelte tiltaleposter, er det statsadvokaten som er ankeberettiget med de frister det innebærer for øvrige forhold.

Riksadvokaten vil, formentlig i løpet av høsten 2008, utgi et rundskriv om tiltale- og ankekompetansen i påtalemyndigheten.

39. Gjenåpning

Statsadvokatenes aktivitetsplikt ved berettiget mistanke om utilregnelighet hos personer som har vedtatt forelegg eller er domfelt til straff, understrekes og innskjerpes. Slike saker skal ikke sendes Justisdepartementet med anbefaling om benådning. Vedtatte forelegg kan oppheves i medhold av straffeprosessloven § 258. De øvrige saker må behandles slik at det er mulig å ta stilling til om påtalemyndigheten (riksadvokaten) skal begjære gjenåpning. Aktivitetsplikten omfatter alle rettskraftige avgjørelser i den perioden det er mistanke om at vedkommende har vært/er utilregnelig.

40. Neste møte

Statsadvokatmøtet i 2009 vil finne sted 26. – 28. mai i Osloregionen med Det nasjonale statsadvokatembetet som teknisk arrangør. Det understrekes at tilstedeværelse på møtet er en tjenesteplikt og statsadvokatene forutsettes å tilpasse øvrige gjøremål i forhold til dette. Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter er arrangør for møtet i 2010.

Oppsummeringen vil bli lagt ut på intranettet.

Med ønske om god sommer til alle, vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

Kjerstin A. Kvande
førstestatsadvokat

Vedlegg

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

REF.:

VÅR REF.:
Ra 09-176 TAB/jaa
810.2

DATO:
10.07.09

Statsadvokatmøtet 2009 - oppsummering

Takk for sist og for aktiv og konstruktiv deltakelse under årets statsadvokatmøte.

Tradisjonen tro er det også i år utarbeidet en oppsummering fra møtet. Her gir riksadvokaten pålegg som statsadvokatene skal følge opp og i nødvendig utstrekning sørge for at gjøres kjent for politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen, hvilket er embetsleders ansvar. Samtlige statsadvokater skal tildeles kopi av referatet og innholdet bør ved leilighet drøftes ”i plenum” ved embetene. Oppsummeringen vil også bli lagt ut på Intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

1. Nytt straffefnivå – uttalelser i forarbeidene til straffeloven 2005

Forarbeidene til straffeloven er viktige rettskilder, også før hele loven har trådt i kraft. De synspunkter som ble formidlet under statsadvokatmøtet er nedfelt i skriftlig instruks til statsadvokatene 30. mars d.å., gjentatt og utdypet i brev herfra av 18. juni 2009. Statsadvokatene må holde seg orientert om utviklingen av dette spørsmål i Høyesterett.

2. Straffeloven § 239

Det vises til pkt. 28 i referat fra statsadvokatmøtet i 2008. Saken som der er omtalt om de to bilbrukstylene er pådømt i lagmannsrett i tråd med tiltalen (Borgarting lagmannsrett 18. februar 2009) og det er bare de domfeltes anke over straffutmålingen som er tillatt fremmet for Høyesterett.

Viktige avgjørelser om rekkevidden av straffeloven § 239 er inntatt i Rt 2008 s. 620, s. 1258 og Rt 2009 s. 299.

Straffeloven 2005 opprettholder skyldkravet i § 239, se § 281 om uaktsom forvoldelse av død. Dersom en av førerens nærmeste dør som følge av uaktsom kjøring, har både departementet og flertallet i Stortinget (se bl.a. Innst. O. nr. 73, 2008-2009 s. 43) gitt uttrykk for at påtalemyndigheten bør vurdere påtaleunntatelse. Dette iverksettes umiddelbart selv om § 281 ikke er satt i kraft der hvor ektefelle, foreldre, barn eller barnebarn dør. Er uaktsomheten grov er påtaleunntatelse likevel ikke et alternativ.

3. Påtalemyndighetens anker til Høyesterett

Det ble her gitt påminnelser som er i samsvar med pkt. 38 i referatet for 2008.

Dersom retten har omsubsumert et forhold hvor statsadvokaten har tiltalekompetanse, f.eks. straffeloven § 162 annet ledd, til tredje ledd som hører under riksadvokatens kompetanse (samme forhold – straffeprosessloven § 38), skal dommen sendes riksadvokaten til orientering. Ønsker påtalemyndigheten å anke bør det skje innen statsadvokatens ankefrist. Ved anke vil riksadvokaten normalt utferdige ny tiltale etter den bestemmelse retten har domfelt for selv om dette ikke er påkrevet.

4. Plenumsavgjørelsene om juryordningen

Det ble redegjort nærmere for ankeforhandlingene i Høyesterett og aktors opplegg, jf. disposisjon utdelt under møtet. Ved viktige EMK-avgjørelser kan det være nødvendig å innhente de underliggende rettsavgjørelser fra det aktuelle land og Eurojust er også i denne sammenheng en velegnet kanal.

5. Begrunnelse ved ankesiling – uttalelse fra påtalemyndigheten

I Rt. 2008 side 1764 (storkammer) kom Høyesterett som kjent til at det gjelder en generell begrunnelsesplikt "... som skal *sikre* og *vise* at alle relevante punkter i anken er overveid" (avsnitt 96). Kravet til begrunnelse "... vil måtte variere betydelig alt etter karakteren av den enkelte sak" (avsnitt 106).

For påtalemyndigheten medfører dette at det oftere enn før må gis merknader til domfeltes anke. Uttalelsene bør legges opp med tanke på å gi domstolen støtte ved utformingen av silingsavgjørelsen, jf. kravet om at rettens begrunnelse skal vise at alle relevante punkter i anken er overveid. Illustrerende for hvilke krav som stilles er begrunnelsene fra Høyesteretts ankeutvalg når anken nektes fremmes, etter frifinnelse i tingrett og domfellelse i lagmannsrett, jf. bl.a. Rt. 2009 side 316. Det vises for øvrig til riksadvokatens brev av 23. desember 2008 til bl.a.

6. Gjenåpning på grunn av manglende begrunnelse

Gjenopptakelseskommisjonen legger opp til å avgjøre noen "pilotsaker" hvor det er begjært gjenopptakelse fordi lagmannsretten har nektet å fremme domfeltes anke uten at det er gitt begrunnelse.

Flere av sakene er behandlet av Økokrim, som i samråd med riksadvokaten har utarbeidet et utførlig tilsvarende til en av anmodningene. Riksadvokaten har sluttet seg til Økokrims synspunkter og har i brev av 20. mai d.å. oppsummert hovedpunktene i påtalemyndighetens syn, jf. også riksadvokatens brev av samme dato til statsadvokatene. Hovedpunktene i påtalemyndighetens syn

er:

- Menneskerettskonvensjonenes (EMK og SPs) *dynamiske karakter* og den rettsutvikling som skjer gjennom håndhevingsorganenes praksis, har som *nødvendig forutsetning at rettsendringene bare virker fremover*. Slik dynamikk vil være umulig dersom rettsendrende avgjørelser skulle innebære en plikt for statene ikke bare til å innrette fremtidig praksis etter avgjørelsen, men også til å ”reparere” avgjørelser som for lengst er rettskraftige, og som dertil ble ansett konvensjonsmessige da de ble avsagt.
- Også *andre tungtveiende hensyn* taler mot å tillate gjenåpning av silingsavgjørelser som ble rettskraftige før storkammeravgjørelsene i Høyesterett. De viktigste er innrettelseshensynet, hensynet til rettssystemets effektivitet og hensynet til respekt for rettskraftige avgjørelser.
- Domfelte har ikke noe krav på gjenåpning. Om gjenåpning skal tillates beror på en helhetsvurdering, jf. at straffeprosessloven § 392 første ledd åpner for en skjønnsmessig vurdering (”*kan*”). Det sentrale vurderingstemaet er om det ville være ”*støtende*” om avgjørelsen ble stående, jf. Rt. 2003-359 (plenum) avsnitt 62 og 63. Det skal mye til før en slik karakteristikkk vil være berettiget.
- Det er viktig å fastholde at rettsendringen gjelder kravet til *begrunnelse* for beslutninger om å nekte en anke fremmet. Det kan ikke stilles opp noen presumpsjon for at manglende begrunnelse innebærer at beslutningen innholdsmessig er uriktig, og enn mindre at anken ville fått medhold i en ankeforhandling. Utgangspunktet må således være at domfelte ikke materielt har vært utsatt for en urett selv om hans anke ble nektet fremmet uten nærmere begrunnelse enn at lagmannsretten (tre lagdommere) enstemmig har funnet det klart at anken ikke vil føre frem.
- Det må også legges vekt på at ankesilingsordningen er *ønsket av lovgiver*, den er etablert ved lov etter at også forholdet til menneskerettighetene var overveid, og den har vært *ansett konvensjonsmessig* helt frem til Menneskerettskomiteens avgjørelse i restauratørsaken endret dette.
- Etter riksadvokatens syn følger det av *Høyesteretts plenumskjennelse* i Rt. 2003 side 359 (særlig avsnitt 93 og 101) at det generelt ikke er grunnlag å gjenåpne rettskraftige straffedommer avsagt før rettsendringen skjedde i Høyesterett (dvs. før storkammeravgjørelsen 19. desember 2008).

7. DNA

Det vises til referatet fra statsadvokatmøtet i 2008 punkt 33.

”DNA-reformen” ser ut til å være i god gjenge. Pr. 26. mai d.å. var det totalt registrert 19.561 DNA-profiler, som fordeler seg slik:

Identitetsregisteret:	12.454
Etterforskningsregisteret:	2. 147
Sporregisteret:	4.960

Antall spor i sporregisteret stiger og Kripos rapporterer om en økning i identifisering av spor sikret fra åsteder relatert til vinningskriminalitet. Om lag halvparten av sporene gir treff mot personer i DNA-registeret.

Stortinget har besluttet at Rettsmedisinsk institutt skal stå for DNA-analysene i Norge, jf. Ot. prp. nr. 19 (2006-2007), Innst. O. nr. 23 (2007-2008) og – særlig - debatten i 13. desember 2007. Det kan også vises til St. prp. nr. 1 (2007-2008) side 104 og til den kgl. res. til endringer i påtaleinstruksen av 8. august 2008 punkt 6.9. Behovet for såkalt ”second opinion” skal dekkes ved et fagmiljø ved Universitet i Tromsø. Påtalemyndigheten bør derfor i utgangspunktet stille seg negativ til bruk av annen ekspertise. Dersom forsvareren likevel ønsker alternativ sakkyndighet, bør påtalemyndighetens holdning være som ved bruk av annen privat sakkyndighet: Det må kunne kreves varsel i god tid før hovedforhandling og uenighet om oppnevning bør avgjøres av retten. Beslutes oppnevning, bør retten fastsette et mandat etter at partene uttalt seg. Den sakkyndiges skriftlige erklæring bør forelegges for Den rettsmedisinske kommisjon. Profiler skal i utgangspunktet bare oppbevares hos Kripos (behandlingsansvarlig) og den som foretar analysen, jf. påtaleinstruksen § 11a-11.

Det minnes for øvrig om at dersom DNA-analysen kan ha betydning som bevis skal påtalemyndigheten påse at det foreligger endelig uttalelse fra Den rettsmedisinske kommisjon før hovedforhandling avholdes og i alminnelighet også før det treffes avgjørelse i påtalespørsmålet, jf. riksadvokatens brev av 26. mai 2008 og 6. mars d.å. til statsadvokatene m.fl.

8. Dobbeltstraff, tilleggsskatt – nye retningslinjer

Riksadvokaten har tidligere gitt retningslinjer om tilleggsskatt/tilleggsavgift og straff, jf. særlig brev av 28. juni 2002 og brev av 26. mars 2007 til statsadvokatene og politimestrene. Det førstnevnte brevet kom som en oppfølging av Høyesteretts plenumsavgjørelser av 3. mai 2002 (Rt. 2002 side 497, 509 og 557), og det sistnevnte var foranlediget av Høyesteretts plenumskjennelse i Rt. 2006 side 1409.

Nye avgjørelser i EMD – først og fremst storkammerdom av 10. februar 2009 i sak *Zolotukhin* mot Russland – medfører at det er nødvendig å endre retningslinjene for behandling av saker der det er ilagt *ordinær tilleggsskatt*. De tidligere retningslinjene gjelder uforandret i saker der det reageres med *forhøyet tilleggsskatt* eller med *tilleggsavgift etter merverdiavgiftsloven*.

I *Zolotukhin* foretar EMD en prinsipiell drøftelse av identitetsbegrepet i P7-4 (hva som er samme forhold) og omfortolker dette. Mens det tidligere – som i norsk internrett – bare dreide seg om ”samme forhold” når det forelå *både* faktisk og rettslig identitet, er rettsstilstanden etter *Zolotukhin* at faktisk identitet alene er avgjørende.

Dermed er situasjonen at også ileggelse av ordinær tilleggsskatt vil sperre for straffesak. I brev av 3. april d.å. til statsadvokatene og politimestrene har derfor riksadvokaten etter drøftelse med Skattedirektoratet fastsatt nye rutiner for påtalemyndighetens behandling av nye og verserende anmeldelser fra skatteetaten. trådte i kraft straks.

Det er ikke aktuelt å gjenåpne straffesaker som ble rettskraftige før EMDs dom i *Zolotukhin* (10. februar 2009). Dommer som ble rettskraftige *etter* denne datoen kan rent

unntaksvís gjenåpnes med hjemmel i straffeprosessloven § 392 annet ledd. Påtalemyndigheten kan her overlate til domfelte og forsvareren å vurdere om gjenåpning skal begjæres.

9. Tilståelsesrabatt

Et av formålene med tilståelsesrabatt er at flere lovbrutere skal oppmuntres til å tilstå. Det er foreløpig usikkert om dette formålet er oppnådd. Hvis man ser på påtaleavgjørelsene som innebærer iretteføring, dvs. tiltale (kode 42) og siktelse med begjæring om tilståelsesdom (kode 41), viser det seg at andelen saker som er avgjort med kode 41, er nokså konstant. Andelen falt fra 42 % i 2001 (da endringen i straffeloven § 59 annet ledd fant sted) til 35 % i 2003 og har deretter stabilisert seg i intervallet 37-39 %. Landsgjennomsnittet dekker over til dels betydelige geografiske forskjeller. For eksempel var andelen begjæringer om tilståelsesdom hele 66 % i Sør-Trøndelag politidistrikt i 2008. Statistikken gir for øvrig neppe et godt bilde av den reelle betydningen av tilståelsesrabatt i den enkelte sak. Ved brev av 15. mai d.å. til statsadvokatene og politimestrene har riksadvokaten satt i verk en evaluering av de påtalemessige direktiver som er gitt om tilståelsesrabatt, først og fremst i rundskriv nr. 3/2007.

I flere saker har det oppstått spørsmål om direktivet i rundskrivet pkt II 8 i.f. om fremgangsmåten i saker der riksadvokaten er tiltalekompetent. Da rundskrivet ble utformet var det særlig de tilfeller der spørsmålet rabatt kommer opp før tiltale ble tatt ut man hadde i tankene. For dette tilfellet fastholdes instruksene i rundskrivet: "De opplysninger som gis om konkret strafferabatt, må være avklart med kompetent påtalemyndighet. Påtalemyndigheten i politiet skal, i saker hvor tiltalekompetansen ligger hos overordnet myndighet, konferere med statsadvokaten om rabattens størrelse. *Er riksadvokaten tiltalekompetent, skal rabattspørsmålet likevel avgjøres av statsadvokaten, med mindre statsadvokaten finner det påkrevd å drøfte spørsmålet med riksadvokaten.*" Begrunnelsen er at en motsatt løsning vil bringe den øverste leder inn i første linje på etterforskningsstadiet; en operativ rolle riksadvokaten verken vil eller bør ha.

Det viser seg at spørsmål om strafferabatt i praksis også kommer opp etter at tiltale er tatt ut. Sammenhengen med avgjørelsen av om dommen skal påankes eller godtas, tilsier at riksadvokaten bør avgjøre om det skal påstås strafferabatt og størrelsen. Ellers kommer riksadvokaten lett i en umulig situasjon ved anke vurderingen. Det er tilstrekkelig at spørsmålet tas opp uformelt (telefon eller e-post) til den statsadvokat hos riksadvokaten som har behandlet saken. *I dette tilfellet skal altså motsatt løsning av den som følger av rundskrivet heretter legges til grunn.*

Et annet spørsmål som har oppstått, gjelder tilståelsesrabatt i forvaringssaker. Riksadvokaten har i et par saker lagt til grunn at i prinsippet omfattes også forvaringssaker av straffeloven § 59 annet ledd. Sakenes spesielle karakter (særlig hensynet til samfunnsbeskyttelsen som kommer i tillegg til de momenter som det vanligvis legges vekt på ved vurderingen av tilståelsesrabatt) tilsier imidlertid at rabatten normalt vil bli nokså liten og at fradrag eventuelt bør gjøres i tidsrammen. Spørsmålet forventes avgjort av Høyesterett i løpet av høsten.

10. Straffereaksjoner ved valutasmugling

Riksadvokaten har under utarbeidelse retningslinjer for skjerpede reaksjoner ved valutasmugling. Et utkast er nylig sendt på høring til bl.a. Toll- og avgiftsdirektoratet og enkelte statsadvokatembeter og politimestre.

Utviklingen av bank- og finansvesenet, med effektive tjenester for betalingsformidling over grensene, har redusert det legitime behovet for transport av kontanter over landegrensene vesentlig. Gjennomgående er det vanskelig å se at enkeltpersoner i dag kan ha et aktverdig formål for å frakte med seg store kontantbeløp ut av landet, og det er i alle fall ingen grunn til å ikke overholde meldeplikten. (Utførsel av kontanter er ikke belagt med toll eller avgift.) Det er således grunn til å anta at det bak det økende antall ulovlige valutaførsler skjuler seg til dels alvorlige straffbare handlinger.

På denne bakgrunn har riksadvokaten kommet til at dagens praksis, hvor eneste reaksjon er en bot som utgjør noen få prosent av det beløp som ikke er oppgitt, utvilsomt er altfor mild. Den strafferettslige reaksjon må derfor skjerpes vesentlig.

”Valutasmugling” er for øvrig en upresis betegnelse på det saken dreier seg om, ettersom både utførsel og innførsel av (norsk og utenlandsk) valuta er tillatt; det kreves ingen særskilt tillatelse (lisens), og det påløper verken toll eller avgift, uansett beløpets størrelse. Derimot skal beløp som overstiger NOK 25 000 (eller tilsvarende i utenlandsk valuta eller ihendehaverpapirer) meldes til Tollvesenet ved grensepassering. Temaet ”valutasmugling” gjelder derfor mer presist to typetilfeller. Det ene er bruddet på meldeplikten i seg selv, (typetilfelle 1), og det andre er tilfellet der utførselen innebærer hvitvasking eller selvvasking av utbytte fra en straffbar handling, jf. straffeloven § 317 (typetilfelle 2). Det er viktig at disse holdes fra hverandre.

For de rene formalovertredelsene (typetilfelle 1) vil retningslinjene antagelig legge opp til at bøtene normalt skal utgjøre ca 20 % av det beløp som ikke er oppgitt.

Tollvesenet vil, som nå, inngi politianmeldelse i de tilfeller der det er konkret mistanke om at pengene er utbytte fra straffbar virksomhet, eventuelt at beløpets størrelse i seg selv tilsier anmeldelse og etterforskning (typetilfelle 2). I slike tilfeller vil det regelmessig være ”rimelig til å iverksette etterforskning”, jf. straffeprosessloven § 224. Etterforskningen kan – alt etter omstendighetene – innrettes enten mot å avdekke og oppklare primærforbrytelsen (den forbrytelsen som utbyttet stammer fra) eller mot å avklare om det er begått en forbrytelse mot straffeloven § 317 (hvitvasking eller selvvasking). Riksadvokaten minner om at det for fellelse etter § 317 ikke er nødvendig å føre bevis for hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra. Det er tilstrekkelig at det – etter det vanlige strafferettslige beviskrav – kan utelukkes at det aktuelle beløp stammer fra lovlige kilder, jf. Rt. 2006 side 466.

Retningslinjene forventes å tre i kraft fra 1. august d.å.

11. Påtalemyndighetens ansvar for å rette opp feil i domsslutninger

Sjefen for Kripos har tatt opp med riksadvokaten at det for ofte forekommer feil i domsslutningene. Dette vanskeliggjør registreringen og kan reise spørsmål om troverdigheten ved utskriften fra strafferegisteret. Riksadvokaten har på denne bakgrunn i brev av 23. desember 2008 til statsadvokatene m.fl. understreket påtalemyndighetens ansvar for å kontrollere at domsslutninger er riktige. Anmodninger fra Kripos om retting skal behandles med forståelse og alvor.

Riksadvokaten miner for øvrig om at den påstand som nedlegges for retten skal være formulert på samme måte som en domsslutning. I alminnelighet bør utformes et påstandsskrift. Dette er et viktig bidrag for å sikre at domsslutningen blir korrekt og letter den etterfølgende kontroll.

12. Straffesaksbehandlingen i politiet pr. 30. april 2009

Oppklaringsprosenten i forbrytelsessakene og måloppnåelsen i voldssaker med frist krever særlig oppmerksomhet. Politimesterne er bedt om å redegjøre for resultatene i voldssakene, mulige årsaker til manglende måloppnåelse og hvilke tiltak som er iverksatt. Redegjørelsene, med statsadvokatens bemerkninger, er oversendt Riksadvokatembetet og er under vurdering. Riksadvokaten tar sikte på å ferdigbehandle redegjørelsene og gi eventuelle retningslinjer i løpet av sommeren.

Riksadvokatembetets bemerkninger til straffesaksbehandlingen i politiet første halvår 2009 vil på vanlig måte bli formidlet til statsadvokatene og politimesterne. (Lagt ut på Intranettet i dag)

13. Behandling av narkotikasaker – ventetid for narkotikaanalyser fra Kripos

Lang saksbehandlingstid ved Kripos for analyser av narkotikabeslag har vært et tilbakevendende problem i flere år. En saksbehandlingstid på mer enn 6 måneder har ikke vært uvanlig, se bl.a. referatet fra statsadvokatmøtet i 2008 punkt 9.

Kripos har i løpet av 2007 og 2008 iverksatt ulike tiltak og prosesser for å komme à jour, og problemet med lang saksbehandlingstid synes nå å være løst. Ved utgangen av januar i år var det ikke restanser ved analyseavdelingen. Kripos har opplyst at pr. 19. juni d.å. er gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle saker 25 dager, i hastesaker/fengslingssaker 16 dager og i prioriterte saker med mer kompliserte analyseprosesser 27 dager.

Riksadvokaten ønsker å følge utviklingen og har bedt om halvårsvisse rapporter fra Kripos.

14. Kommunikasjonskontroll og romavlytting i 2008

Den redegjørelse som ble gitt under møtet inneholder graderte opplysninger og inntas ikke her.

På bakgrunn av opplysninger fra politimestrene kan det konstateres at kommunikasjonskontroller i 2008 gav resultater i form av pågripelser, beslag, og/eller informasjon av stor bevis- eller etterforskningsmessig betydning i drøyt 40 % av sakene.

15. Romavlytting – retningslinjer

Riksadvokaten ga 29. mai 2009 retningslinjer for romavlytting. Retningslinjene er av praktisk karakter og regulerer blant annet når og i hvilken grad utstyret kan kobles fra i kjennelsesperioden, og notoritet rundt dette.

16. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer

I brev av 28. januar d.å. ba riksadvokaten om uttalelse fra statsadvokatene og politimestrene om de midlertidige retningslinjene av 25. april 2007 bør revideres. Det har kommet inn en rekke uttalelser og riksadvokaten vil i løpet av høsten d.å. gi nye retningslinjer som vil gå noe lenger i å pålegge bruk av lyd- og bildeopptak ved politiforklaringer.

17. Nytt trafikkrundskriv

Riksadvokaten ga 25. mai i år ut et nytt rundskriv om veitrafikkovertrедelser (nr. 3/2009). I rundskrivet fastsettes standardiserte bøtesatser for en del av de mest praktiske overtrедelsene og det gis retningslinjer for beslag av førerkort mv.

18. Nordisk arrestordre

Justisdepartementet arbeider med endringer i påtaleinstruksen og et nytt rundskriv. Loven forventes å tre i kraft til høsten.

Etter loven er det "påtalemyndigheten" som avgjør om en arrestordre fra et annet nordisk land skal etterkommes og som utsteder arrestordre. Det vil før ikrafttredelsen bli tatt stilling til om kompetansen skal ligge i politiet, eller om statsadvokaten må samtykke i enkelte tilfeller. Riksadvokaten tar sikte på å gi nærmere retningslinjer før loven trer i kraft.

19. Lagring av elektronisk spormateriale, gjenstander og biologisk spormateriale

Rapportene "Forlenget lagring av gjenstander og biologisk spormateriale" og "Lagring av elektronisk spormateriale" ble sendt statsadvokatene til uttalelse ved brev av 23. april d.å.

Politidirektoratet vil ta stilling til videre oppfølging.

20. Oversiktrapporter, notater mv.

Det minnes om at det i større saker skal følge oversiktsrapporter eller bevisnotater sammen med forslag til riksadvokatens påtaleavgjørelse, jf. referat fra statsadvokatemøtet 2007, punkt 15 og 2008 punkt 21. Interne overlegninger om styrken i de enkelte bevis og lignende bør ikke inntas i påtegningen, men eventuelt berøres i et særskilt notat som følger saken ved innsendelsen.

21. Nye retningslinjer for straffbare handlinger som avdekkes i utlendingssaker

Ved riksadvokatens brev 1. desember 2008 til statsadvokatene endres tidligere retningslinjer for lovbrudd som avdekkes i utlendingssaker. (Det er redegjort for de tidligere retningslinjene i brev 28. juli 2000 til Justisdepartementet, oversendt statsadvokatene 3. august s.å.)

Lovbrudd som etter de tidligere retningslinjene skulle håndteres rent administrativt (gjennom negativt forvaltningsvedtak i utlendingssaken), skal nå i større grad straffeforfølges. Det innebærer at det bør reageres med straff bl.a. ved bruk av uriktig identitet eller falske reisedokumenter, brutt innreiseforbud, langvarig ulovlig opphold og ulovlig arbeid. Retningslinjene angir også utgangspunkter for straffenivået for de ulike typetilfellene av lovbrudd.

I riksadvokatens brev heter det at statsadvokatene etter en tid bør gjennomgå et utvalg av de sakstyper som omfattes av de nye retningslinjene, for eksempel i forbindelse med inspeksjoner. Ved behov må de nå gjeldende direktiver innskjerpes overfor politiet. Det kan bli aktuelt med en evaluering av retningslinjene og eventuelt også å utarbeide et rundskriv. I så fall vil det bli bedt om rapportering fra politidistriktene og statsadvokatene, som derfor må innrette seg slik at de på forespørsel kan gi en utfyllende rapport om straffesaksbehandlingen vedrørende brudd på utlendingsregelverket.

22. Særreaksjoner – gjentakelsesfare og inhabilitet

Riksadvokaten minner om at i saker hvor det ligger an til påstand om forvaring, tvungen omsorg eller overføring til tvungent psykisk helsevern, er dommere som har behandlet spørsmål om varetektsfengsling på grunn av gjentakelsesfare inhabile siden de har uttalt seg om et av de sentrale vilkårene for reaksjonen. Det vises til Rt. 2009 side 225 og Høyesteretts sak 2009-735-A.

I praksis vil de aktuelle lovbrøtterne regelmessig ha vært fengslet på grunn av gjentakelsesfare. vil derfor høre til unntakene at en dommer som har truffet avgjørelse i fengslingsspørsmålet kan delta ved hovedforhandlingen. Inntil domstolenes saksbehandlingssystem endres slik at det

opp dette, må påtalemyndigheten rutinemessig kontrollere hvilke dommere som har deltatt i avgjørelser om fengsling.

23. Etterforskning av saker om alvorlig mishandling/vold mot små barn

En viser til oppsummeringsskrivet fra fjorårets statsadvokatmøte punkt 15. Når en også i år omtaler temaet, er det for å minne om at statsadvokatenes oppfølging har variert, både med hensyn til å informere og oppfordre politiet til økt innsats og å holde seg orientert om løpende saker (kvalitet og fremdrift). Dette må bedres.

Som kjent har riksadvokaten i samarbeid med Kripos og Politidirektoratet gjennomført et "opplærings- og bevisstgjøringsprogram". Programrekken ble avrundet med en fagkonferanse den 16. og 17. juni d.å. hvor flere statsadvokatembeter var representert. Arbeidet med å intensivere innsatsen på dette saksfeltet er likevel ikke avsluttet. Utfordringen er nå å omsette lærdom og kunnskap i praktisk arbeid. Nettopp her har statsadvokatene en sentral rolle og et særskilt ansvar. Riksadvokaten vil vurdere om det er behov for sentrale retningslinjer eller en praktisk veileder (dreiebok) for behandlingen av disse sakene.

24. Spesialenheten for politisaker – NOU 2009:12

I mai d.å. la "Finstad-utvalget" frem utredningen "Et ansvarlig politi – åpenhet, kontroll og læring". Den behandler flere temaer som er av interesse for statsadvokatene. En viser særlig til kapittel 9 hvor utvalget tar opp ulike spørsmål i tilknytning til politiets rutiner og praksis ved innbringelse, pågripelse og bruk av politiarrest. Utvalgets gjennomgang og vurderinger har direkte berøring til forslaget om at statsadvokatene bør underrettes om saker hvor tjenestemenn i politiet eller påtalemyndigheten har vært under etterforskning for ulovlig tvangsmiddelbruk, jf. riksadvokatens brev av 22. april 2009. Flere av embetene som har avgitt uttalelse slutter seg til en slik ordning. Riksadvokaten vil følge opp saken, i første omgang ved å forelegge den for Spesialenheten.

25. Brannetterforskning

Det er velkjent at politiet har anledning til å be om bistand til etterforskningen fra det lokale elektrisitetstilsyn og brannvesenet. Elektrisitetstilsynet har etter dagens regelverk plikt til å bistå politiet i etterforskningen. Brannvesenet har ikke en tilsvarende tydelig plikt etter men Justisdepartementet har fremmet forslag til ny bestemmelse i forskrift av 26. juni 2002 om brannforebyggende tiltak og tilsyn for å avhjelpe dette. Det er forventet at endringen trer i kraft i løpet av 2009.

Distriktsvise tverrfaglige brannetterforskningsgrupper

Politidirektoratet iverksatte i 2005 et prøveprosjekt med distriktsvise felles etterforskningsgrupper hvor også brannvesenet og eltilsynet deltar i etterforskningen. Prosjektet ble gjennomført i tre politidistrikter (Midtre Hålogaland, Vestoppland og Vestfold), og er evaluert av en arbeidsgruppe med deltakelse fra Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Kripos og Den høyere påtalemyndighet.

Arbeidsgruppen anbefaler at det etableres en fast ordning med slike brannetterforskningsgrupper alle landets politidistrikter. Justisdepartementet avventer en endelig faglig vurdering fra Politidirektoratet og riksadvokaten.

Det understrekes at selv om andre etater kan gi gode bidrag i etterforskningen av brannsaker, er etterforskning en virksomhet som må ledes og styres av politiet. Klare ansvarsforhold er viktig. I tillegg har en herfra gitt uttrykk for at man i Norge ikke har tradisjon for at politi og

påtalemyndighet arbeider i kommisjon for å avdekke straffbare forhold. Kommisjoner og forankres *utenfor* strafferettsapparatet. Til illustrasjon nevnes Statens havarikommisjon for transport, og kommisjoner som rykker ut ved luft- og sjøfartsulykker.

Etterforskning av bygningsbranner

Norsk Brannvernforening har tatt opp med riksadvokaten at det kan se ut til at ikke alle bygningsbranner etterforskes av politiet. Brannvernforeningens leder har meddelt at politiet ifølge statistikken til Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap i perioden 2003-2007, ikke hadde etterforsket over ca. 4 000 av totalt ca. 14 000 bygningsbranner (disse tallene er også gjengitt i mediene).

Politiet har som kjent ansvar for etterforskning av alle branner, selv om det ikke er grunn til mistanke om straffbart forhold, jf. straffeprosessloven § 224 fjerde ledd og påtaleinstruksen § 7-4 siste ledd. Innholdet i påtaleinstruksen § 5-14 omerindres:

”Når det settes i verk etterforskning om årsaken til brann og andre ulykker skal politiet gi melding til berørte offentlige myndigheter.”

Riksadvokaten rettet i mars i år en forespørsel til politimestrene for å bringe klarhet i hvorvidt nevnte statistikk – at kun ca. 1/3 av alle bygningsbranner etterforskes – gir et korrekt bilde av de faktiske omstendighetene.

De nylig innkomne svarene fra 18 politidistrikter er ennå ikke analysert, men det foreløpige inntrykket er at:

Tilnærmet alle bygningsbranner politiet får melding om blir etterforsket. I noen tilfeller forsømmer politiet å gi melding til berørte offentlige etater om at etterforskning er igangsatt. Det ser også ut til at det er feil i direktoratets statistikkføring. Begge forhold medfører at den statistikk Norsk Brannvernforening nok gir et uriktig bilde av situasjonen.

Riksadvokaten vil bearbeide svarene nærmere og bl.a. i fellesskap med Norsk Brannvernforening søke å bidra til at det etableres bedre rutiner for statistikkføring. Statsadvokatene bør ved inspeksjon o.l. kontrollere om politiet oppfyller etterforskningsplikten i påtaleinstruksen § 7-4.

26. Rømt oppdrettsfisk

Riksadvokaten ga som kjent Økokrim i oppdrag å etablere og lede en arbeidsgruppe, som skulle se nærmere på strafferettslige problemer og utfordringer knyttet til rømt oppdrettsfisk, se referatet fra statsadvokatmøtet i 2008 punkt 13. Bakgrunnen var at en forholdsvis stor andel av Fiskeridirektoratets anmeldelser mot foretak i oppdrettsnæringen hadde blitt henlagt, og det ble reist spørsmål om politiets etterforskning av sakstypen var tilfredsstillende.

Arbeidsgruppen, ledet av førstestatsadvokat Høviskeland, fremmet i sin grundige rapport forslag til tiltak for å bedre politiet og påtalemyndighetens innsats på saksfeltet.

Riksadvokaten har i brev av 3. april i år gitt nærmere retningslinjer for hvordan politi og påtalemyndighet skal behandle saker som gjelder rømt oppdrettsfisk. Brevet omhandler bl.a. momenter knyttet til forventninger om styrket innsats fra politi og påtalemyndighet, Økokrims viktige rolle innfor saksfeltet, samarbeidet mellom politi, påtalemyndighet og fiskerimyndigheter, og politiets kontakt med oppdrettsnæringen.

27. Kapper i klasserommet”

I forbindelse med Advokatforeningens 100-års jubileum i 2008, ga foreningen et undervisningsopplegg i gave til skolene. Opplegget er nettbasert og det er lagt opp slik at læreren selv kan bruke det i undervisningen i ungdomsskoletrinnet. Det sentrale i undervisningen er gjennomføringen av et rollespill der elevene avholder en ”hovedforhandling” i straffesak. Advokatforeningens gave er – i tillegg til selve programmet – at advokater skal delta i klasserommet og veilede under rettssaken.

Riksadvokaten deltok i referansegruppen for prosjektet. Det er ønskelig påtalejurister etter forespørsel fra Advokatforeningen påtar seg å veilede under rollespillet (2 skoletimer). Både riksadvokaten og statsadvokater her ved embetet har deltatt, og erfaringen er at det er engasjerende å møte ungdom som viser entusiasme og deltakelse i samfunnsspørsmål.

Riksadvokaten ber om at undervisningsopplegget gjøres kjent for påtalemyndigheten i politiet. Ønskes mer informasjon kan en henvende seg til Riksadvokatembetet eller gå inn på nettstedet www.rettellergalt.no. Dersom noen allerede ønsker å stille seg til disposisjon for advokatforeningen, bes dette meddelt via e-post til riksadvokaten eller direkte til Beate i Advokatforeningen (bes@jus.no).

28. Neste møte

Statsadvokatmøtet 2010 holdes i Molde 25. – 27. mai 2010 med Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane statsadvokatembeter som teknisk arrangør. Det minnes om deltakelse på møtet er en tjenesteplikt og at statsadvokatene derfor må tilpasse andre gjøremål ut fra dette.

God sommer ønskes til alle!

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

REF.:

VÅR REF.:

Ra 10-168 KHK/jaa
810.2

DATO:

06.07.11

Statsadvokatmøtet 2010 - oppsummering

Takk for sist og for gode innspill og erfaringsutveksling under statsadvokatmøtet i Molde 25. – 27. mai d.å.

Riksadvokaten summerer også i år opp de pålegg og retningslinjer som ble gitt under møtet. Embetslederne må sørge for at oppsummeringen formidles til alle statsadvokatene. Den kan med fordel drøftes i ”plenium” ved embetene. Det forutsettes også at statsadvokatene formidler pålegg mv. til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på hensiktsmessig måte. Oppsummeringen vil også bli lagt ut på Intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

En innholdsfortegnelse er vedlagt oppsummeringen.

1. Måleparametre for politiets straffesaksbehandling

Det har i den senere tid vært diskusjon om de gjeldende målepunkter for straffesaksbehandlingen er hensiktsmessige. Særlig har det vært stilt spørsmål om kravene til saksbehandlingstid og oppklaringsprosent trekker oppmerksomheten bort fra kravet til kvalitet og andre viktige sider av politiets virksomhet.

Etter riksadvokatens oppfatning er det ingen tvil om at en moderne rettsstat må måle grunnleggende forhold som hvor mye kriminalitet som begås i landet, i hvilken grad politiet er i

stand til å oppklare lovbruddene og hvor lang tid rettsmyndighetene bruker på å oppklare og behandle straffesaker. Kvalitetskravet er absolutt og er understreket herfra en lang rekke ganger – ”mister vi kvalitet, mister vi alt”. Rask saksbehandling vil for øvrig gjennomgående gi bedre kvalitet. Utfordringen er først og fremst å unngå liggetid. Her er viktig og godt arbeid utført i politiet og påtalemyndigheten de siste år.

Med de forutsetninger som er presisert ovenfor er riksadvokaten positiv til at måleparametrene vurderes, og eventuelt suppleres med mål som kan gi en indikasjon om situasjonen for andre sider av straffesaksbehandlingen, for eksempel oppfyllelsen av kvalitetskravet, selv om dette formentlig er vanskelig. Politidirektoratet har satt ned en arbeidsgruppe som skal vurdere målstrukturen, med førstestatsadvokat Harald Strand som representant Den høyere påtalemyndighet.

2. Riksadvokatens tiltale- og ankekompetanse

Det minnes om de regler som gjelder for i hvilke tilfeller tiltale- og ankespørsmålet skal avgjøres av riksadvokaten, jf. referat fra statsadvokatmøtet i 2006, punkt 33 hvor det heter:

”Dersom strafferammen forhøyes til 21 år ved særdeles skjerpene omstendigheter, må tiltalespørsmålet avgjøres av riksadvokaten selv om påtalemyndigheten ikke pretenderer at alternativet kommer til anvendelse i den aktuelle sak. Riksadvokaten må med andre ord behandle alle tiltalesaker etter straffeloven § 231 første punktum, § 233 første ledd, § 162 tredje ledd og § 317 fjerde ledd.

Ved forsøk kan maksimumsstraff ikke anvendes, jf. straffeloven § 51, og statsadvokatene er tiltalekompetente selv om den fullbyrdede overtredelse ville hørt inn under riksadvokaten. Det gjelder dog ikke etter straffeloven § 148 hvor forsøk kan straffes likt med fullbyrdet forbrytelse, jf. annet ledd.

Er gjerningspersonen under 18 år, kan heller ikke maksimumsstraff anvendes, jf. straffeloven § 55. Det minnes om påtaleinstruksen § 22-3 annet ledd hvoretter saker av særlig stor allmenn interesse, skal forelegges riksadvokaten til avgjørelse av tiltalespørsmålet. Med virkning fra 1. juni 2006 bestemmes rent generelt at alle drapssaker – selv om gjerningsmannen er under 18 år – skal hitsendes til avgjørelse av tiltalespørsmålet idet disse antas å være av særlig stor allmenn interesse. (Tidligere var det bare saker etter straffeloven § 233 annet ledd som skulle avgjøres av riksadvokaten i denne situasjonen.)

Det minnes om at det er den tiltaleberettigede som har ankekompetansen, jf. straffeprosessloven § 68. Dom i første instans, og hvor riksadvokaten har tatt ut tiltale, skal hitsendes for godtagelse, eventuelt anke, selv om tiltalte har anket og har krav på behandling i ankeinstansen.”

Henvisningen i sitatet til straffeloven § 317 fjerde ledd gjelder saker hvor utbyttet knyttes til narkotikaforbrytelser.

3. Statsadvokatrollen - rapport fra arbeidsgruppe – høring

Arbeidsgruppens rapport er nylig sendt på høring. Det er viktig at hele organisasjonen nå involveres i drøftelsen av rapporten og utarbeidelse av embetenes svar. Embetslederne må sørge for at *alle* ansatte ved embetet har egen kopi av rapporten og inviteres til å gjøre sine synspunkter gjeldende på hensiktsmessig måte.

For å gi rikelig tid til de viktige, interne diskusjoner er høringsfristen satt til 1. november d.å.

4. God påtaleskikk - ny arbeidsgruppe

Riksadvokaten har besluttet å opprette en arbeidsgruppe som skal utarbeide forslag til retningslinjer for god påtaleskikk ("code of conduct"). Retningslinjene skal gjelde for alle ansatte i påtalemyndigheten.

Det er besluttet at arbeidsgruppen skal være intern for å sørge for best mulig forankring i organisasjonen, men det vil bli fastsatt i mandatet at gruppen må innhente synspunkter fra andre, for eksempel representanter for dommerne, advokatene, mediene etc. Det vil bli oppnevnt medlemmer som representerer Riksadvokatembetet, embetslederne, statsadvokatene ved et regionalt embete/Statsadvokatenes forening, Økokrim, kontoransatte/Parat, politimestrene/politiledere og politijuristene. Mandatet vil bli drøftet med Statsadvokatenes forening og Parat og det antas at selve oppnevnelsen vil skje i september d.å.

5. Straffeprosessloven § 122 og informasjonsplikten til siktedes nærstående

I brev 22. februar d.å. innskjerpet riksadvokaten plikten til å informere om nærståendes fritaksrett etter straffeprosessloven § 122. I brevet omtales det særtilfellet at en person som selv er siktet *også* er nærstående til en medsiktet i saken. På grunnlag av Høyesteretts avgjørelser i Rt. 2008 side 657 og Rt. 2010 side 67 ble det understreket i brevet at det i slike situasjoner skal gis informasjon både om retten til å forholde seg taus som siktet (straffeprosessloven § 232), og retten til forklaringsfritak som nærstående (straffeprosessloven § 235 første ledd). Videre ble det gitt retningslinjer for i hvilke tilfeller påtalemyndigheten må avstå fra å gjøre bruk av forklaringer som er avgitt uten at det er gitt informasjon om fritaksretten etter § 122, og i hvilke tilfeller en kan søke å gjøre bruk av slike forklaringer.

Høyesterett tar i kjennelse 14. april d.å. avstand fra den rettsoppfatning som kom til uttrykk i Rt 2008 side 657 og Rt 2010 side 67 og som brevet herfra av 22. februar d.å. bygde på. Retningslinjene om påtalemyndighetens adgang til å gjøre bruk av forklaringer må på denne bakgrunn endres.

Heretter kan påtalemyndigheten gjøre bruk av relevante forklaringer selv om det ikke er gitt informasjon om fritaksretten etter § 122 (under den selvsagte forutsetning at det er gitt informasjon om taushetsretten som foreskrevet i § 232). Dette *innebærer imidlertid ikke* – slik enkelte har forstått avgjørelsen av 14. april d.å. – at man nå kan unnlate å gi informasjon om retten etter § 122 når den nærstående har status som siktet. Primærnormene om opplysningsplikt er formentlig ikke berørt av Høyesteretts avgjørelse fra april (selv om deler av begrunnelsen *kunne* tilsi at også opplysningsplikten om retten etter § 122 bortfaller når den nærstående har status som siktet); det er sekundærnormene om bevisforbud som utvilsomt er endret.

Riksadvokaten tilskrev samtlige statsadvokater og politimestre om dette 2. juli d.å.

6. Tredjeinstansklager

Straffeprosessloven § 59a femte ledd fastsetter som kjent at klageinstansens vedtak i klagesaken ikke kan påklages, og såkalte tredjeinstansklager skal i henhold til riksadvokatens rundskriv nr. 2/2002 punkt X,2 avvises av statsadvokaten.

På bakgrunn av enkelte saker som har vært sendt riksadvokaten til videre klagebehandling, presiseres det at statsadvokaten fortsatt er ordinær klageinstans også etter omgjøring av politiets beslutning om henleggelse med ordre om ytterligere etterforskning. Dersom statsadvokaten beslutter henleggelse etter ferdigstilt etterforskning, er den ordinære klageadgangen uttømt.

Statsadvokaten er likeledes ordinær klageinstans i følgende tilfeller:

- Saken er henlagt av politiet uten etterforskning, men det fremkommer senere nye opplysninger som gjør at saken undergis ordinær etterforskning og henlegges på ny av politiet.
- Saken er returnert fra statsadvokaten til politiet med ordre om ytterligere etterforskning/undersøkelser og beskjed om at politiet selv treffer nytt påtalevedtak.

Det minnes om at det er adgang til å klage over statsadvokatens vedtak om avvisning fordi klageadgangen er uttømt, og at riksadvokaten i den forbindelse vil kunne ta saken til behandling i kraft av det alminnelige overordningsforholdet.

7. **Narkotikasaker – registrering i politiet – statsadvokatens oppfølging**

I riksadvokatens rundskriv nr. 1/2010 heter det (side 4):

”Med særlig adresse til narkotikasakene skal påtalemyndigheten nøye vurdere utformingen av siktelsel og tiltalebeslutninger. For eksempel betraktes en sammenhengende salgsvirksomhet som regel som ett forhold, og dersom ikke bevissituasjonen tilsier det, er det sjelden behov for egen siktelsespost for forutgående, umiddelbar oppbevaring av samme narkotikaparti. Det er ikke et relevant hensyn å øke antall siktelsespunkter i hver enkelt narkotikasak, som har høy oppklaring, for derved statistisk å bedre politidistriktets resultater. Politiets praksis kan med fordel drøftes nærmere med statsadvokatene, f.eks. som eget tema på påtalemøter.”

Statsadvokatene må ha særskilt oppmerksomhet mot problemstillingen og om nødvendig korrigere uheldig registreringspraksis.

8. **Forhåndsberammelser**

En spørreundersøkelse hos domstolene (lagmannsrettene og tingrettene) viser at praksis varierer. En lagmannsrett forhåndsberammer for eksempel langt de fleste saker, mens en annen som hovedregel ikke berammer hovedforhandling før saken kommer inn til retten på ordinær måte. En mulig årsak til dette er ulik praksis og holdning i påtalemyndigheten og riksadvokaten minner om at en tidligere har oppfordret til forhåndsberammelser hvor dette er hensiktsmessig, se bl.a. riksadvokatens rundskriv nr.2/2010 side 2 hvor det heter:

”Riksadvokaten vil for øvrig peke på betydningen av at man så tidlig som mulig søker å få oversikt over når fristsaker kan forventes berammet og samarbeider med domstolene om forhåndsberømmelse hvor dette er hensiktsmessig.”

Det er viktig at påtalemyndigheten bidrar til rask og effektiv straffeforfølgning ved å medvirke til forhåndsberammelser så langt det er hensiktsmessig. Rask pådømmelse av alvorlige saker mot utenlandske statsborgere bidrar også til frigivelse av fengselsplasser ved at soningsoverføring til vedkommendes hjemland kan finne sted raskere, jf. nedenfor i punkt 9.

Domstoladministrasjonen har tidligere gitt ut en delrapport om aktiv saksstyring og saksavvikling i straffesaker med anbefaling om forhåndsberømming av fristsaker og tidkrevende straffesaker, herunder også at lagmannsrettene kan vurdere om det skal reserveres tid for en eventuell ankesak før saken er behandlet i tingretten.

9. Soningsoverføring

Det er et uttrykt politisk ønske at flere utlendinger som begår kriminalitet i Norge skal sone straffen i hjemlandet, og det pågår arbeid for å øke antallet soningsoverføringer og å redusere saksbehandlingstiden. Riksadvokaten er positiv til dette. Overføring kan hindre at domfelte etablerer forbindelser til andre kriminelle i Norge og vil formentlig virke preventivt. I tillegg kan slik overføring frigjøre fengselsplasser og derved lette presset på varetektsplasser.

I 2009 ble 30 personer overført til soning i hjemlandet. Det tok i gjennomsnitt 476 dager fra domsdato til vedkommende ble uttransportert, hvilket må kunne reduseres. Overføring vil i så fall være mulig også ved kortere dommer. Mye er her avhengig av utlendingsforvaltningen (politiet, UDI og UNE) og Kriminalomsorgen, men også påtalemyndigheten kan yte viktige bidrag. I 2009 tok det i snitt *61 dager fra dom ble avsagt til den ble rettskraftig*, og ytterligere noen dager før fullbyrdelsesordre forelå. Påtalemyndigheten bør raskt vurdere om det skal anvendes rettsmidler, herunder raskt ekspedere saken til ankekompetent myndighet. Særlig viktig er det at påtalemyndigheten gir fullbyrdelsesordre umiddelbart etter at dommen er rettskraftig.

10. Utleveringsbegjæring - straffeforfølgning eller fullbyrdelse pågår i Norge.

Personer som kreves utlevert fra Norge er ikke sjelden under straffeforfølgning eller soning her i landet. Det er nå avklart at utleveringsloven § 11 ikke hindrer utlevering i kombinasjon med soningsoverføring (straff idømt i Norge sones i hjemlandet). Utleveringsbegjæringen skal derfor behandles på vanlig måte, men iverksettelsen av utleveringsvedtaket bør gjennomgående utsettes til vedkommende eventuelt overføres til soning.

11. Interne notater

Det minnes om flg. fra statsadvokatmøtet i 2008:

I alvorlige straffesaker av en viss størrelse – særlig narkotikasaker med et komplisert bevistilbud – forventer riksadvokaten et notat fra statsadvokaten (eventuelt statsadvokatens kommentarer til politiets notat) hvor det redegjøres for de sentrale bevis i saken. Foreligger ikke et slikt notat, vil riksadvokaten vurdere å returnere saken og be om at det utarbeides.

I notatet bør gis en oversiktlig fremstilling (med henvisninger) av faktum og de bevisene som statsadvokaten bygger på i sin vurdering av saken. Notatet bør – i tillegg til å være en veileder inn i saken for riksadvokaten og å gi tilstrekkelig informasjon til å forstå statsadvokatens vurderinger – kunne være til stor nytte for statsadvokaten ved senere behandling av saken, for eksempel som grunnlag for innledningsforedraget. Det forventes at en i notatet kritisk vurderer sakens sterke og eventuelle svake sider.

Slike notater er interne og ikke en del av sakens dokumenter.

Metodekontrollutvalget har foreslått at det skal kunne kreves innsyn i ”de deler av interne dokumenter som inneholder faktiske opplysninger eller sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum som ikke finnes i andre dokumenter mistenkte har tilgang til og som kan antas å ha betydning for saken.” Riksadvokaten vil advare i høringsuttalelse til NOU 2009: 15 kraftig mot dette forslaget fordi de tradisjonelle interne notater lett kan oppfattes som ”sammendrag eller annen bearbeidelse av faktum”. Inntil videre legges til grunn at det ikke kan kreves innsyn i noen del av interne notater, men det understrekes at faktiske opplysninger av betydning for saken selvsagt skal tas inn i de ordinære saksdokumentene.

12. Retningslinjer for behandling av ulovlig fravær fra militærtjeneste.

Riksadvokaten har i brev 21. mai d.å. gitt nye retningslinjer for ulovlig fravær fra militærtjeneste på bakgrunn av en kjennelse fra Høyesterett 17. oktober 2007 og senere dialog med Generaladvokaten. Høyesterett uttalte at ulovlig tjenestefravær fra påbegynt militærtjeneste må vare over 21 dager for å kvalifisere til ubetinget fengsel. Etter de tidligere retningslinjene fra 1992 ble fravær over 12 dager ansett for alvorlig til å kunne avgjøres med arrest og slike tilfeller skulle derfor irettesføres for domstolene. Men etter 2007-avgjørelsen vil fravær opp til 21 dager regulært bare føre til en betinget reaksjon. Fravær opp til 12 dager kan således medføre arrest, mens lengre fravær bare gir betinget fengsel. Noen soldater vil kunne oppfatte det slik at straffen blir mildere ved lengre fravær.

Retningslinjene fra 1992 er på denne bakgrunn opphevet. Etter de nye direktivene skal ulovlig fravær fra og med 21 dager som hovedregel irettesføres for domstolene med påstand om ubetinget fengsel. Ved ulovlig fravær fra og med 8 til 21 dager skal reaksjonen være forelegg på arrest. Antall arrestdager settes som hovedregel likt antall fraværsdager. De korteste fraværene avgjøres som tidligere med bot eller arrest i form av refselse, se nærmere retningslinjer i brev herfra av 21. mai d.å.

13. "Dødsstedsundersøkelser"

Flere medieoppslag om ovennevnte problemstilling de senere årene er, etter riksadvokatens syn, preget av fragmentert og mangelfull kunnskap om underlagsmaterialet. I noen grad har også særinteresser fått dominere debatten.

Riksadvokatens syn er inntatt som særmerknad i Sosial- og helsedirektoratets rapport "Dødsstedsundersøkelser ved plutselig uventet barnedød – Vurdering av forslag fra Barnedødsårsaksprosjektet". Rapporten kan lastes ned fra direktoratets hjemmeside (rapport IS-1415).

Regjeringen uttalte i handlingsplanen mot vold i nære relasjoner 2008–2011 ("Vendepunkt") at for å styrke rettssikkerheten til barn i alderen 0–3 år som dør plutselig og uventet, skal det gis et obligatorisk tilbud om dødsstedsundersøkelse i regi av helsetjenesten. Hovedformålet er å fastsette dødsårsak og å fremskaffe kunnskap i forebyggingsøyemed. Dersom dødsfallet kan skyldes en straffbar handling, skal det gis melding til politiet. For å kunne sette i verk tiltaket er det nødvendig å endre forskrift om melding av unaturlig dødsfall.

Helse- og omsorgsdepartementet er ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket i "helsesporet". I vedlegg til Innst. 163 S (2009-2010) gjengis bl.a. at Helse- og omsorgsdepartementet i brev av 18. januar 2010 har opplyst følgende om status for arbeidet: Ansvaret for å organisere et tilbud om dødsstedsundersøkelser i regi av helsetjenesten der barn mellom 0 og 3 år dør plutselig og uventet er lagt til Folkehelseinstituttet, som har som målsetting at ordningen kan starte opp i løpet av andre kvartal 2010.

I nevnte innstilling tilrår Justiskomiteen at Stortinget ber regjeringen om å komme tilbake med forslag til endring av straffeprosessloven hvor det innføres en ubetinget etterforsningsplikt ("ulykkesetterforskning") når barn dør plutselig og uventet. Stortinget gav sin tilslutning til dette Justisdepartementet arbeider med forslag til lovendringer.

Etter at ordningen med dødsstedsundersøkelser er endelig etablert, vil riksadvokaten vurdere hvilke instruksjoner som skal gis for politiets og påtalemyndighetens arbeid med denne sakstypen,

herunder hvilke tiltak som i alminnelighet bør gjennomføres som ledd i ulykkesetterforskningen.

14. Dommeravhør - forskrift og samarbeidsrutiner - orientering om status

Ordningen med dommeravhør og observasjon er som kjent regulert i straffeprosessloven § 239 og Justisdepartementets forskrift av 2. oktober 1998 (rundskriv 6-6-70/98).

Riksadvokaten har fått flere henvendelser fra politiet og påtalemyndigheten der det uttrykkes bekymring over dagens situasjon. Særlig fremheves at forskriften fra 1998 i sin nåværende form snarere skaper uklarheter enn gode praktikable løsninger. En av hovedinnvendingene er at forskriften ikke tar hensyn til de senere års erfaring og kunnskap, bl.a. at nyere forskning underbygger at det neppe er skadelig for barn å fortelle "sin historie" flere ganger. Det er også gitt uttrykk for at forskriften ikke legger opp til den mest hensiktsmessige etterforskning av slike saker. Riksadvokaten har tatt disse spørsmål opp med Justisdepartementet og anbefalt opprettelse av en arbeidsgruppe.

Justisdepartementet besluttet i brev 2. mars 2010 å opprette en gruppe som foreslått for å gjennomgå regelverket for dommeravhør og observasjon. Et hovedspørsmål for gruppen vil bli å vurdere om det bør åpnes for at det innledningsvis i etterforskningen tas et politiavhør av barnet med lyd og bilde. På bakgrunn av dette avhøret kan det tas stilling til om det er grunnlag for å gå videre med et dommeravhør hvor hensynet til kontradiksjon ivaretas. Gruppen skal ledes av førstestatsadvokat Ole B. Sæverud.

Dagens regelverk gjelder til det eventuelt er gitt ny forskrift.

15. Barnehus

Mange dommeravhør av barn tas som kjent ved Barnehusene. I mål- og prioriteringsrundskrivet for politiet - 2009 understrekes at politiet og påtalemyndigheten må være seg bevisst sin rolle slik at det ikke oppstår uklare ansvarsforhold ved etterforskning og påtaleavgjørelser.

Statsadvokatene oppfordres til å besøke barnehusene i sine regioner. I tillegg til å gjøre seg kjent med tilbud, arbeidsform, metodikk etc., bør en ha særlig oppmerksomhet rettet mot viktigheten av klare ansvarsforhold og tiltak som hindrer rolleblanding.

16. Alvorlig vold mot små barn – medvirkningsansvar mv.

Saker om alvorlig vold mot små barn er krevende å etterforske og påtaleavgjøre og må behandles med særlig grundighet, jf. nærmere bl.a. mål og prioriteringsrundskrivet for politiet 2010 punkt IV 1.

Erfaringsmessig kan det være vanskelig å identifisere med sikkerhet den direkte voldsutøver i voldssaker mot barn. Det må vurderes grundig om medvirkningslæren likevel kan gi grunnlag for tiltale. Riksadvokaten har tatt ut flere tiltaler for barnemishandling hvor barnets omsorgspersoner *enten* selv har utøvd nærmere beskrevet vold mot barnet, *eller* fordi de ikke har grepet inn og søkt å forhindre handlinger rettet mot barn de begge hadde omsorg for. Avgjørelsen i Rt. 2009 side 1365 gir støtte for en slik påtalepraksis.

17. Anmeldelser for menneskehandel - oversendelse til andre land

Riksadvokaten antok i en avgjørelse 3. februar d.å. at påtalemyndigheten ikke er konvensjonsmessig forpliktet til å sende anmeldelse for menneskehandel til land hvor handlingen hevdes begått selv om saken henlegges i Norge fordi forholdet er begått i utlandet, jf. Europarådets konvensjon av 16. mai 2005 art. 27 nr. 2. Hvis anmeldelsen

inneholder opplysninger som kan være til nytte i gjerningslandet anbefales likevel oversendelse, gjerne sammen med et resymé av faktum. Oversendelsen kan skje gjennom Kripos. Behovet for oversettelse vurderes konkret. Slik oversendelse erstatter ikke en formell anmodning om overføring av saken, som alltid må vurderes.

18. Ny sambandsstatsadvokat - hospitantordningen

Førstestatsadvokat Anne Grøstad er beordret som ny sambandsstatsadvokat ved Eurojust for 3 år fra 1. september d.å. etter Kim Sundet.

Det minnes om muligheten for et opphold som hospitant ved Eurojust. Informasjon om søknadsfrist etc. sendes ut senere.

19. Forlenget foreldelsesfrist for seksuelle overgrep mot barn – tilbakevirkning

Fristen for foreldelse regnes som kjent fra den dag det straffbare forhold opphørte, jf. straffeloven § 68 første ledd første punktum. Ved lovendringer i 1998 og 2000 ble det bestemt at fristen for foreldelse ved overtredelse av §§ 195 og 196 skulle regnes fra fornærmedes 18-årsdag. Det ble ikke fastsatt at den forlengede foreldelsesfrist skulle gis tilbakevirkende kraft, selv om det hadde vært adgang til det, jf. straffeloven § 3 og rettspraksis og juridisk teori knyttet til denne bestemmelsen.

I 2009 ble det vedtatt at også ved overtredelser av kjønnslemlestelsesloven §§ 1 og 2 skal foreldelsesfristen først løpe fra fornærmede har fylt 18 år. Loven trådte i kraft straks, og det ble denne gang uttrykkelig bestemt at den skulle gjelde for alle lovbrudd som ikke var foreldet på ikrafttredelsestidspunktet. I forarbeidene til 2009-endringen ble ikke spørsmålet om tilbakevirkning ved overtredelse av §§ 195 og 196 berørt.

I brev 7. april d.å. la riksadvokaten på denne bakgrunn til grunn at straffeloven § 68 første ledd annet punktum ikke kan gis tilbakevirkende kraft når det gjelder overtredelser av §§ 195 og 196.

20. Nytt kontrollutvalg for KK og romavlytting

Det er oppnevnt nytt kontrollutvalg fra juni 2009, ledet av tingrettsdommer Finn Haugen, Oslo tingrett. Utvalgets kontroll synes mer omfattende enn tidligere.

I årsrapporten for 2009 fremhever utvalget bl.a.:

- Politiets bruk av kommunikasjonskontroll er gjennomgående forsvarlig og godt begrunnet.
- Politiet har reell nytteverdi av metodebruken i om lag halvparten av sakene, hvilket anses tilfredsstillende.
- Utvalget har ikke registrert noen åpenbare misbruk av metoden, men er kritiske til bruken og varigheten av kontrollen i noen konkrete saker.
- Utvalget er særlig skeptisk til bruk av straffeloven § 60a og nødrett som hjemmelsgrunnlag.

Det fremgår også av rapporten at utvalget vil sammenholde politiets innledende rapport som dannet grunnlag for rettens beslutning om å iverksette kommunikasjonskontroll med resultatet av etterforskningen. Utvalget vil benytte seg av teknisk sakkyndige ved gjennomgang og kontroll av dataanlegg som brukes i politiets kommunikasjonskontroll saker. Utvalget varsler også at det vil nærmere på bl.a. tilgang, sletting og oppbevaring av kommunikasjonskontrollmaterialet i skriftlig

og elektronisk form, bruk av overskuddsinformasjon og utveksling av informasjon mellom politi og andre etater.

Ved behandlingen av løpende straffesaker bør statsadvokatene ha oppmerksomhet rettet mot de problemstillinger utvalget synes særlig opptatt av.

21. Nytt samordningsorgan avløser ROK

Et nytt samordningsorgan med formål å styrke politiets bekjempelse av alvorlig kriminalitet, særlig organisert kriminalitet og/eller kriminalitet som begås over flere politidistrikt, er etablert. Samordningsorganet skal tildele økonomisk støtte til politidistriktene i tråd med dette formålet.

I organets instruks av 12. mai d.å. heter det bl.a. at momenter i vurderingen av om det skal gis støtte er etterforskingens kompleksitet, herunder hvor ressurs- og kostnadskrevende den er, og den alminnelige budsjettsituasjonen i politidistriktet. Det kan bl.a. gis støtte der et politidistrikt er pålagt eller har påtatt seg sentralisert etterforskningsoppdrag, og til kriminalitetsdempende tiltak som ikke er av etterforskningsmessig karakter innenfor de samme kriminalitetsområder. I særlige tilfelle kan det også gis støtte til Oslo politidistrikt og særorgan.

Samordningsorganet består av ass. politidirektør, ass. riksadvokat og sjef Kripos, og ledes av førstnevnte. Sekretariatet er lagt til Kripos. Søknader om økonomisk støtte sendes sekretariatet som forbereder saken for samordningsorganet. Hastebeslutninger kan tas ved direkte kontakt mellom deltakerne i organet.

Organet er i funksjon fra 1. juni d.å. og ROK er lagt ned med virkning fra samme dato.

Instruksen for det nye samordningsorganet er sendt samtlige statsadvokatembeter ved brev herfra av 25. mai 2010.

22. Ny straffelov – nytt straffennivå

Riksadvokaten ga i brev 23. desember 2009 til statsadvokatene, sjefene for særorganene og politimestrene en oversikt over rettsstilstanden etter storkammeravgjørelsene i Rt. 2009 side 1412 og Rt. 2009 side 1423. Om den videre utvikling vises til Prop. 97 L (2009-2010), Innst. 314 L (2009-2010) og lovvedtak 8. juni d.å. (nr. 62).

Påtalemyndigheten må gjøre seg godt kjent med lovforarbeidene og bruke dem aktivt.

For handlinger begått etter at det siste lovvedtaket trådte i kraft, dvs. 25. juni 2010 (lov nr. 46) skal påtalemyndigheten legge ned påstander med utgangspunkt i det høyere straffennivået som er angitt i forarbeidene, jf. Rt 2009 side 1412 avsnitt 22 hvor det slås fast at etter ikrafttredelse ” ... plikter domstolene å legge til grunn et straffennivå slik det er kommet til uttrykk i lovens forarbeider. Straffutmålingen må skje ut fra dette og under hensyn til de særlige omstendigheter i den enkelte sak.” (Det vises også til eget brev herfra av 5. juli d.å.)

Også for handlinger begått mellom forrige lovvedtak (19. juni 2009) og ikrafttredelsen av den siste lovendringen er det grunnlag for straffskjerpelse, jf. nærmere Rt 2009 side 1412 avsnitt 40 hvor det heter at ” ... utviklingen mot et strengere straffennivå på de aktuelle rettsfeltene bør forsterkes for handlinger som skal avgjøres etter straffeloven av 1902, men som er begått etter at 2009-loven ble vedtatt”.

23. Riksrevisjonens rapport om organisert kriminalitet

I Dokument 3: 10 (2009-2010) "Riksrevisjonens undersøkelse av politiets innsats mot organisert kriminalitet" pekes det på flere svakheter ved politiets arbeid med denne sakstypen. Selv om det kan reises innvendinger både mot revisjonsmetodikken, de svar som er gitt fra politidistriktene og de forhold som påpekes som svakheter og mangler, er rapporten et viktig grunnlagsdokument for å forbedre innsatsen mot organisert kriminalitet. Riksadvokaten forventer at statsadvokatene setter seg inn i rapporten og bruker den aktivt ved inspeksjoner og annen kontakt med politidistriktene.

24. Derivater

Høyesteretts avgjørelse i Rt. 2009 side 789 og dom av 16. april d.å. fastslår at stoffene GBL og fenazepam ikke er derivater slik dette begrepet skal forstås i narkotikalistene. (Begge stoff er i ettertid ført opp på listen.)

Derivatregelen har nå fått et så usikkert anvendelsesområde at den ikke bør danne grunnlag for positive påtaleavgjørelser. På denne bakgrunn besluttet riksadvokaten i brev av 11. mai 2010 til statsadvokatene, sjefen for Kripos og politimestrene at påtalemyndigheten inntil videre ikke skal ta ut tiltale, utferdige forelegg eller treffe andre positive påtaleavgjørelser rettet mot befatning med stoff som utelukkende antas å være narkotika fordi de er derivater av stoff på narkotikalistene.

I brevet legges til grunn at det ikke kan være nødvendig at påtalemyndigheten selv gjennomgår tidligere pådømte saker. Situasjonen som nå har oppstått er resultat av en rettsutvikling, og det er formentlig få saker hvor domfellelsen utelukkende er basert på anvendelse av derivatregelen.

25. Interne instruksjoner og rutiner for Riksadvokatembetet

De interne rutiner mv. for Riksadvokatembetet gjennomgås for tiden og vil samles i et felles dokument som sendes statsadvokatene til orientering.

26. DNA – kvalitetssikring

Antallet spor som sendes inn for DNA-analyse har økt kraftig. Det er gledelig, og en ønsket utvikling, jf. riksadvokatens brev av 15. august 2008 til statsadvokatene, sjefene for særorganene og politimestrene med retningslinjer for bl.a. innsamling av spor med sikte på DNA-analyse.

Når antallet prøver stiger, øker også behovet for å sikre at det er de rette prøvene som sendes inn for analyse. Rettsmedisinsk institutt (RMI) orienterte i brev 16. februar d.å. om en kartlegging av hvilke typer spor som gjennomgående gir resultater ved DNA-analyse. Materialet, inkludert en oversikt over "suksessrater" ved sikring av spor, ble sendt statsadvokatene, sjefene for særorganene og politimestrene ved riksadvokatens brev 17. februar d.å. Det fremgår av RMIs undersøkelse bl.a. at spor fra berøringspunkter - for eksempel vindushasper og dørhåndtak - sjelden gir resultater.

I brevet 16. februar d.å. understreket riksadvokaten at RMIs kartlegging må gjøres kjent på hensiktsmessig måte for alt personell som arbeider med sporsikring med tanke DNA-analyse. Før sporprøver sendes RMI for analyse skal det foretas en kvalitetskontroll. Det minnes om retningslinjene herfra av 15. august 2008 hvor det bl.a. er uttalt at politimesteren bør etablere rutiner som sikrer at en overordnet, for eksempel med ansvar for den kriminaltekniske virksomheten i distriktet, godkjenner innsendelse av biologisk materiale til RMI for DNA-analyse.

Det minnes også om kravet til kvalitet ved sporsikringen. Bevisverdien av en DNA-profil avhenger i høy grad av om det kan påvises noen sammenheng mellom funn av biologisk materiale og den straffbare handling som er under etterforskning. Dette må derfor være styrende ved bevissikringen.

27. Straffeloven § 239

Bedømmelse av uaktsomhetsgraden kan, særlig i trafikksaker, være vanskelig. Slike saker må behandles med særlig grundighet, og kan ofte egne seg for drøftelse med kolleger før det treffes endelig påtaleavgjørelse. Lovforarbeidene gir god veiledning ved den nærmere grensedragning mellom veitrafikkloven § 3 og straffeloven § 239, se senest Ot. prp. nr. 22 (2008-2009) kapittel 6.9. Det minnes også om retningslinjene i riksadvokatens rundskriv nr. 3/2009.

28. Nytt juryutvalg

Regjeringen satte 21. mai d.å. ned et lovutvalg som skal vurdere fremtiden for juryordningen. Utvalget ledes av lagdommer Per Jordal, Gulating lagmannsrett. Påtalemyndighetens representant i utvalget er statsadvokat Stina Sveier Nielsen, Agder statsadvokatembeter.

29. Begrunnelse for skyldspørsmålet i jursaker

Høyesteretts avgjørelse 13. november 2009 – Rt 2009 side 1439 – påla som kjent lagmannsrettene å unntaksvis begrunne såkalte ”springende punkter” i bevisvurderingen under skyldspørsmålet i lagrettesaker, dersom dette er nødvendig for at domfelte og allmennheten skal kunne etterprøve hvorfor domfellelse har funnet sted. (I Rt 2009 side 1526 er inntatt ytterligere en avgjørelse om begrunnelsesplikt.) Avgjørelsene har reist enkelte spørsmål, herunder om det er den samlede lagmannsrett som skal utforme denne begrunnelsen under behandlingen av reaksjonsfastsettelsen, eller om begrunnelsen skal/kan utformes av de tre fagdommerne alene som et ledd i spørsmålet om eventuell tilsidesettelse av lagrettens kjennelse. Problemstilling ble nylig behandlet av Høyesterett og i dom av 30. juni d.å. (sak 2010/534) hvor det også klargjøres ytterligere når begrunnelsesplikt foreligger (avsnitt 22: Bare der det foreligger et konkret behov for begrunnelse – som trer klart frem – fordi sentrale punkter i bevisvurderingen blir stående uforklart, vil det være nødvendig å begrunne bevisresultatet) drøftes hvem som i så fall skal gi begrunnelsen. På vegne av flertallet (4 dommere) konkluderer førstevoterende slik (avsnitt 43): ”På denne bakgrunn er jeg kommet til at i de unntakstilfellene hvor det må gis en begrunnelse for bevisvurderingen under skyldspørsmålet, skal denne gis av de tre fagdommerne alene som ledd i begrunnelsen for vurderingen etter straffeprosessloven § 376 c”.

Statsadvokatene må sette seg godt inn i de foreliggende avgjørelser om dette tema og følge rettsutviklingen nøye, ikke minst slik at påtalemyndigheten bidrar til at det blir gitt adekvate og korrekte begrunnelser i de riktige sakene. Tilsvarende gjelder selvsagt for politiaktorer som fører saker for lagmannsrett.

30. Ny bok om arbeidsmiljøkriminalitet

Lagdommer Rune B. Hansen, Agder lagmannsrett (tidligere førstestatsadvokat ved Økokrim) har utarbeidet en håndbok i etterforskning og påtalebehandling av brudd på sikkerhetsbestemmelsene i arbeidsmiljøloven. Boken er praktisk innrettet og et meget nyttig hjelpemiddel ved etterforskning, påtalebehandling og irettføring av arbeidsmiljø saker. Boken er utgitt i Økokrims skriftserie (fagbok nr. 19).

31. Hjemmesiden for Den høyere påtalemyndighet - Intranett

Statsadvokatembetene kan med fordel legge ut mer på hjemmesiden og Intranettet, for eksempel viktige påtaleavgjørelser, rettsavgjørelser, høringsuttalelser etc. Stoff som ønskes lagt ut sendes

som e-post til Riksadvokatembetet (postmottaket) med forslag til en kort ”ingress” og det aktuelle materialet som vedlegg (gjærne som pdf-fil).

32. Kurs for nye statsadvokater

Kurset holdes på Svalbard 13. – 17. september d.å. og er i første rekke beregnet på fast utnevnte statsadvokater. Frist for påmelding var 28. mai d.å.

33. Neste møte

Statsadvokatmøtet 2011 holdes i Oslo 24. – 26. mai med Økokrim som teknisk arranger. Troms og Finnmark statsadvokatembeter er teknisk arranger for møtet i 2012.
God sommer!

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

Knut H. Kallerud
ass. riksadvokat

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

REF.:

VÅR REF.:

Ra 10-168 KHK/jaa
810.2

DATO:

01.06.11

Statsadvokatmøtet 2011 – oppsummering

Takk for sist og for gode innspill og erfaringsutveksling under statsadvokatmøtet i Son 24.–26. mai d.å.

Riksadvokaten summerer også i år opp de pålegg og retningslinjer som ble gitt under møtet. Embetslederne må sørge for at oppsummeringen formidles til alle statsadvokatene. Den kan med fordel gjennomgås i “plenum” ved embetene. Det forutsettes også at statsadvokatene formidler pålegg mv. til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på hensiktsmessig måte. Oppsummeringen vil også bli lagt ut på KO:DE, Intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

En innholdsfortegnelse er vedlagt oppsummeringen.

1. Eurojust

Førstestatsadvokat Anne Grøstad er nå godt etablert som sambandsstatsadvokat ved Eurojust. Hun er tilgjengelig for bistand for politiet og statsadvokatene. Det vises til tidligere orienteringer om hvilken bistand hun kan gi, og statsadvokatene oppfordres til aktivt å benytte denne mulighet og bidra til at tilsvarende skjer fra politidistriktene.

2. Straffeloven §§ 195 og 196 – jevnbyrdighet i alder og utvikling

Statsadvokatene skal vie reaksjonsspørsmålet særlig oppmerksomhet bl.a. i saker om seksuallovbrudd, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 1/2010 punkt III,4 og nr. 1/2011 punkt 5.

Straff for seksuell omgang med mindreårige “*kan*” som kjent falle bort – eller for overtredelse av § 195 settes under det bestemte lavmål – dersom de som har hatt den seksuelle omgangen, er “omtrent jevnbyrdige i alder og utvikling”, jf. § 195 fjerde ledd og § 196 fjerde ledd. Det er altså her tale om en *straffbortfallsgrunn*, som stiller to *kumulative vilkår* (som prosessuelt hører til skyldspørsmålet). Straffbortfall er *fakultativt*, jf. “*kan*” (om straffen bør falle bort hører prosessuelt under straffespørsmålet).

I en del saker som kommer inn til Riksadvokatembetet, er ikke spørsmålet om jevnbyrdighet i utvikling gitt nok oppmerksomhet, og etterforskningen gir heller ikke alltid tilstrekkelig grunnlag for å ta stilling til om dette vilkåret er oppfylt. Selv om det konstateres jevnbyrdighet i alder og utvikling, må det vurderes grundig om straffen *bør* falle bort. Bl.a. vil det være sentralt å vurdere nærmere om det er elementer av utnyttelse i forholdet mellom siktede og fornærmede.

Statsadvokatene bør ved passende anledninger minne politiet om hvordan bestemmelsene i straffeloven §§ 195 og 196 skal forstås og understreke den grundige vurdering som forutsettes av både de kumulative vilkår og om straff bør falle bort.

Kst. førstestatsadvokat Guri Lenth's disposisjon brukt ved gjennomgang av bestemmelsene på statsadvokatmøtet er sendt til statsadvokatembetene og vil også bli lagt ut på Intranettet og KO: DE.

3. Straffeloven § 219 – ulike tolkningsspørsmål

Alvorlig familievold er som kjent et sentralt prioritert straffesaksområde. *Kjernebestemmelsen* er nå straffeloven § 219, se nærmere riksadvokatens rundskriv nr. 3/2008 “Familievold” punkt V, 2.1 og VIII og riksadvokatens rundskriv nr. 1/2011 punkt 5. Statsadvokatene forventes – fortsatt – å rette særlig oppmerksomhet mot anvendelsen av denne bestemmelsen.

Straffeloven § 219 reiser en rekke ulike tolkningsspørsmål, herunder hvilken personkrets som er vernet, hvilke handlinger som – alene eller ved gjentakelse – kan konstituere slik mishandling som bestemmelsen rammer, samt i hvilken grad bestemmelsen kan anvendes i idealkonkurrens med ulike straffebud som retter seg mot integritetskrenkelser. Det er dessuten spørsmål om hvor terskelen skal ligge for bruk av straffskjerpelsesregelen i annet ledd.

Powerpoint-presentasjonen som ble benyttet av statsadvokat Katharina Rise under hennes gjennomgang av bestemmelsen på statsadvokatmøtet, vil bli oversendt statsadvokatene med det første og også lagt ut på Intranettet og KO: DE.

4. Narkotikasaker: lav styrkegrad og subsumsjon

Etter ordlyden i straffeloven § 162 annet ledd avhenger spørsmålet om det foreligger grov narkotikaforbrytelse – med forhøyet strafferamme – av en helhetsvurdering der det “særlig skal legges vekt på hva slags stoff den gjelder, kvantumet og overtredelsens karakter”. I praksis vil likevel ofte mengden stoff være avgjørende for subsumsjonen. Etter bestemmelsens tredje ledd heves strafferammen der overtredelsen gjelder “et meget betydelig kvantum”. Som kjent er det gitt retningslinjer om kvantumets betydning for subsumsjonen i riksadvokatens rundskriv nr. 1/1998 punkt II.

Utgangspunktet er at avvik fra normal styrkegrad – både oppad og nedad – skal tillegges betydning for straffutmålingen, og ikke for subsumsjonen, jf. Rt 2005 side 1473 avsnitt 8. Det må gjelde for grensen mot både annet og tredje ledd. Men utgangspunktet kan, som det fremgår av nevnte avsnitt, fravikes:

“Etter Høyesteretts praksis vil store avvik fra det normale mht. renhetsgrad måtte tillegges betydning ved straffutmålingen ut fra en totalvurdering. Etter min oppfatning vil slike avvik også i særlige tilfeller kunne få betydning for subsumsjonen. For lave renhetsgrader betyr dette etter min mening at avviket må være så stort at man ved omregning basert på normal renhetsgrad har å gjøre med kvanta som ligger vesentlig under det etablerte terskelnivå.”

Ved så lav renhetsgrad at stoffet er tilnærmet ubrukelig for (ordinære) rusformål, er det klart at styrkegraden må få betydning for subsumsjonen. Det må videre – for pulverstoffenes vedkommende – tillegges vekt om stoffet har så lav strykegrad at det ikke er egnet for injisering. For øvrig er vurderingen vanskelig, og det er neppe hensiktsmessig om påtalemyndigheten henfaller til en ren omregningsformel. Det kan derfor ikke gis et direktiv om at det aktuelle narkotikaparti – omregnet til stoffmengde med normal styrkegrad – må utgjøre en nærmere angitt prosentandel av de gjeldende terskelnivåer. Følgende kan likevel gi en viss veiledning: I nevnte avgjørelse fra 2005, der Høyesterett fant grunn til å problematisere subsumsjonsspørsmålet, men *ikke* nedsubsumerte, var det tale om et beslag på 64 gram heroin med en renhetsgrad på 4–7 %. Stoffet representerte 8,4–12,6 gram heroin omregnet til normal styrkegrad. Dette ble vurdert mot at grensen for grov narkotikaforbrytelse etter annet ledd er ca. 15 gram, dvs. at det beslaglagte stoff utgjorde 56–84 % av kvantumet som representerer terskelnivået. I saker der riksadvokaten har nedsubsumert siktelsener etter tredje ledd, og returnert saken til statsadvokaten for tiltale etter annet ledd, har den aktuelle stoffmengde, omregnet til normal styrkegrad, gjennomgående representert mindre enn en tredjedel av det etablerte terskelnivå.

Det understrekes at subsumsjonen i grensetilfeller ikke får særlig betydning for straffutmålingen, jf. Rt 1997 side 1667.

5. Beslutning om gjenåpning – ivaretagelse av uskyldspresumsjonen etter at domfelte er død

Er en sak er besluttet gjenåpnet av Gjenopptakelseskommisjonen, og den tidligere domfelte dør, skal det som kjent avsies frifinnelsesdom uten behandling av realiteten i skyldsspørsmålet og uten hovedforhandling, jf. straffeprosessloven § 400 femte ledd.

Uskyldspresumsjonen må iakttas også overfor senere avdøde, bl.a. ved uttalelse til Statens sivilrettsforvaltning i forbindelse med behandling av krav fra etterlatte om erstatning og oppreisning for uberettiget straffeforfølgning. Det er forståelig at man kan ønske å gi uttrykk for påtalemyndighetens syn på hvilken grad av urett – om noen – som er begått mot den som

opprinnelig ble domfelt i saken, herunder hvorvidt tiltalen ville ha blitt fremmet på ny for å få avgjort realiteten i skyldspørsmålet dersom domfelte var i live. Dette lar seg likevel vanskelig forene med uskyldspresumsjonen fordi en slik uttalelse med en viss rett vil kunne oppfattes som en vurdering av sakens realiteter. I denne sammenheng vises det til vilkårene for å ta ut tiltale, disse kommer til uttrykk senest i riksadvokatens rundskriv nr. 2/2010 punkt III,2, og som i utgangspunktet også gjelder ved vurderingen av om en gjenåpnet sak skal fremmes på ny:

“Påtalemyndigheten må være overbevist om siktedes straffeskyld for å ta ut tiltale, og den må være av den oppfatning at straffeskylden kan bevises i retten.”

6. Konkursaker – innberetning av straffbare forhold

Det har over tid vært en tendens til at straffbare forhold som innberettes av bostyrere, ikke har fått en fullt ut tilfredsstillende strafferettslig oppfølging. For å bøte på situasjonen er det iverksatt en rekke tiltak, ikke minst i regi av Konkursrådet. I møte med riksadvokaten den 4. november 2010 orienterte rådet om ulike prøveprosjekter og tiltak, og det ble avtalt at rådet ville utarbeide en samling dokumenter med anbefalinger og informasjon om pågående prosjekter. Materialet er oversendt statsadvokatene og politimestrene ved riksadvokatens brev 6. januar 2011.

Konkursrådets generelle anbefalinger om innberetning av straffbare forhold vil formentlig medføre en viss reduksjon i tilfanget av mindre alvorlige konkursaker. De ressursbesparelser dette eventuelt måtte medføre, vil kunne benyttes til etterforskning og irtteføring av mer alvorlig konkursskriminalitet.

En antar for øvrig at det bør vurderes om og i hvilken grad de praktiske løsninger det er lagt opp til i tilknytning til prøveprosjektene i Oslo, vil kunne være hensiktsmessige også i landets øvrige politidistrikter og at dette vurderes av de respektive politimestre. Statsadvokatene kan med fordel involvere seg i disse vurderingene.

For øvrig minnes det om at innberetninger av straffbare forhold i konkurs er å anse som anmeldelser, og skal behandles deretter – dvs. registreres som straffesak og følges opp med det nødvendige alvor. Henleggelse på grunn av manglende saksbehandlingskapasitet kan bare skje etter en nærmere, forsvarlig og grunnlagt vurdering, se nærmere punkt 34 nedenfor.

7. Ransaking ved sikkerhetskontroll – uttalelse fra Sivilombudsmannen

Sivilombudsmannen har behandlet en sak med bakgrunn i en sikkerhetskontroll der journalist i Dagbladet, på vei inn til en hovedforhandling i Oslo tingrett (“Aker Brygge-saken”), ble fratatt dokumenter av tjenestemenn i politiet. Tjenestemennene bladde også gjennom en tydelig merket presseblokk. Begge inngrep skjedde til tross for at journalisten påberopte seg at dokumentene var omfattet av pressens kildevern.

Riksadvokaten besvarte spørsmål fra Sivilombudsmannen i saken i brev 26. august 2009, og uttalte bl.a.:

“Etter ombudsmannens avsluttende behandling vil riksadvokaten vurdere om en skal tilrå at Politidirektoratet innskjerper overfor politiet at sikkerhetskontroll ikke kan lede frem til straffeprosessuell ransaking og/eller beslag uten at vilkårene foreligger. Ikke minst er det viktig at dette iakttas overfor pressens representanter.”

I sin avsluttende uttalelse i saken 29. april d.å. kom ombudsmannen til at politiets gjennomføring av den aktuelle sikkerhetskontrollen innebar to krenkelser av EMK artikkel 10 om ytringsfrihet. Han kritiserte bl.a. måten journalisten ble behandlet på og den manglende ivaretagelse av hans og Dagbladets rett til kildevern i forbindelse med gjennomføringen av sikkerhetskontrollen i Oslo tingrett.

Riksadvokaten har etter dette, i brev 11. mai d.å., rådet Politidirektoratet til å skjerpe inn overfor politimestrene at sikkerhetskontroller må gjennomføres innenfor gjeldende regelverk for slik *rent polisiær virksomhet*, som må avgrenses mot bruk av *straffeprosessuelle tvangsmidler*. Det gis videre uttrykk for at det bør fremgå klart av en slik innskjerping at ransaking og/eller beslag bare kan benyttes der vilkårene for dette foreligger, herunder at pressens kildevern må respekteres. I den forbindelse må det ses hen til vernet i EMK artikkel 10.

Gjenpart av riksadvokatens brev 11. mai d.å. til Politidirektoratet, med Sivilombudsmannens avsluttende uttalelse som vedlegg, er tidligere oversendt statsadvokatene som gjenpartsadressater, til orientering. Brevet kan tjene som et mulig utgangspunkt for oppfølging overfor politiet – i forbindelse med inspeksjoner mv. – av de straffeprosessuelle spørsmål saken reiser.

8. Varetektsfengsling – gammel og ny undersøkelse

I løpet av relativt kort tid har antallet siktede som til enhver tid er varetektsfengslet, økt betydelig. Det kan se ut til at økningen særlig har funnet sted ved politidistrikter i Oslo statsadvokatregion, først og fremst i Oslo politidistrikt.

Med utgangspunkt i denne – for norske forhold – ekstraordinære utvikling ga riksadvokaten i brev 8. mars 2010 Oslo statsadvokatembeter i oppdrag å undersøke bakgrunnen nærmere. Det ble vist til behovet for kunnskap om hva som skjuler seg bak tallene og om årsakene til økningen, samt til at politiets fengslingspraksis måtte vurderes nærmere.

Oslo statsadvokatembeter gjennomgikk totalt 72 saker fra Oslo politidistrikt og Søndre Buskerud politidistrikt, og oversendte resultatet av undersøkelsen i brev 1. juni 2010. I korthet vises det, for så vidt gjelder *kartleggingsdelen*, til at

- for Oslo politidistrikt var unndragelsesfare fengslingsgrunnlag i 53 % av sakene, mens 74 % av de fengslede var uten tilknytning til Norge, eller kun delvis hadde slik tilknytning.
- for Søndre Buskerud politidistrikt var unndragelsesfare fengslingsgrunnlag i 67 % av sakene, mens 83 % av de fengslede var uten tilknytning til Norge, eller kun delvis hadde slik tilknytning.
- i begge politidistriktene endte varetektsperioden med utvisning i 8 % av sakene.

En sentral *vurdering* var at utviklingen i retning av økt bruk av varetekt synes å være resultat av målrettet arbeid med bekjempelsen av særlige kriminalitetsproblemer, herunder mobile vinningskriminelle utlendinger og asylsøkere som selger mindre mengder narkotika. Fengsling synes ikke å bli benyttet i strid med regelverket eller i større omfang enn nødvendig eller hensiktsmessig. Det er snarere slik at flere kunne vært fengslet, men manglende fengselskapasitet til dels fører til for tidlige løslatelser. For de langvarige

fengslingsene burde varetektstiden ideelt sett vært kortet noe ned, selv om det er vanskelig peke på enkeltstående ledd der det skulle gått raskere.

Undersøkelsen ble oversendt Justisdepartementet til orientering ved riksadvokatens brev 5. juli d.å., med statsadvokatene som gjenpartsadressater.

Som kjent har ikke problemstillingene knyttet til fengslingspraksis og manglende fengslingskapasitet mistet sin aktualitet. Det vil derfor bli gjennomført en ny undersøkelse av fengslingspraksis i inneværende år i regi av Oslo statsadvokatembeter.

Statsadvokatene forutsettes å ha en særlig oppmerksomhet rettet mot utnyttelsen av de tilgjengelige varetektsplasser, og for øvrig holde et våkent øye med fengslingspraksis. Det minnes om at det tidligere er instruert om at alternative reaksjoner til fengselsstraff skal brukes der forholdene ligger til rette for det. Det også ønskelig å øke andelen utenlandske domfelte som overføres til soning i hjemlandet.

9. Klager over påtalevedtak – oppreisning for fristoversittelse

Som kjent fastsetter straffeprosessloven § 59a en klagefrist på 3 uker. *Rett* til klagebehandling forutsetter at klagen er rettidig. For sent fremsatte klager skal som utgangspunkt *avvises*. En klage *kan* likevel etter omstendighetene tas til realitetsbehandling i kraft av den alminnelige omgjøringsadgangen. I den forstand kan det sies å være adgang til å gi oppreisning for fristoversittelse.

Én situasjon der det kan være rimelig å realitetsbehandle en for sent fremsatt klage, er der fornærmede først påklager en henleggelsesbeslutning uten å få medhold, og den mistenkte deretter – og etter klagefristen – påklager henleggelses*grunnlaget*. En annen slik situasjon er der det etter en foreløpig vurdering kan se ut til at klagen bør kunne føre frem. I riksadvokatens rundskriv nr. 2/1996 punkt III heter det for øvrig at det uavhengig av klagefristen “likevel ... [bør] vurderes å ta under behandling klager i tilfeller som nevnt i forvaltningsloven § 31”, herunder at klager ikke kan lastes for fristoversittelsen.

Men henvisningen til fristoppreisningsregelen i forvaltningsloven kan ikke forstås slik at klagen i tilfeller som nevnt skal regnes som rettidig fremsatt, kun slik at påtalemyndigheten bør vurdere slike saker med utgangspunkt i den alminnelige omgjøringsadgangen.

Straffeprosessloven har ingen bestemmelse om oppreisning *med virkning for omgjøringsfristene*. I Ot.prp. nr. 66 (2001–2002) side 119 legger Justisdepartementet til grunn at det ikke er ønskelig å innføre en generell fristoppreisningsregel i norsk rett, og at uheldige utslag av en absolutt klagefrist må motvirkes gjennom en tilpassing av klagefristens lengde.

Det er bare *rettidige* klager som medfører forlenget omgjøringsadgang etter straffeprosessloven § 59a fjerde ledd annet punktum; *tre måneder fra påtalemyndigheten mottok klagen*.

Ved ikke rettidige klager der den *mistenkte har hatt status som siktet*, må altså en eventuell omgjøring skje innenfor den alminnelige omgjøringsfristen etter straffeprosessloven § 75 annet ledd; *innen tre måneder etter at henleggelsesvedtaket ble truffet*. (I saker der *ingen har vært siktet* løper det som kjent ingen omgjøringsfrist.)

Ved Riksadvokatembetet har det inneværende år kommet inn et par saker der omgjøringsfristen etter § 75 annet ledd har løpt ut mens en for sent innkommet klage har ligget hos statsadvokaten. Disse klagen har derfor ikke kunnet realitetsbehandles. For å unngå slike situasjoner, er det viktig at også for sent fremsatte klager ekspederes raskt til overordnet påtalemyndighet, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 4/2002 punkt IV bokstav f.

10. Omgjøring av henleggelse – ny innstilling til riksadvokaten

I en del klagesaker omgjør riksadvokaten statsadvokatens beslutning om henleggelse og beordrer ny etterforskning. Ble saken henlagt i medhold av straffeprosessloven § 224 (ikke rimelig grunn til å sette i verk etterforskning), vil riksadvokaten gjennomgående be statsadvokaten om å foreta en fullstendig ny vurdering av saken etter endt etterforskning og å treffe nytt påtalevedtak, som deretter eventuelt kan påklages til riksadvokaten.

Er saken etterforsket, men riksadvokaten gir ordre om nye etterforskingsskritt, skal saken i utgangspunktet returneres til Riksadvokatembetet for endelig klagebehandling. Statsadvokaten *skal* ved den nye innsendelse til riksadvokaten gi uttrykk for hvordan bevisene nå vurderes og om tilleggsetterforskningen bør føre til endring av henleggelsesvedtaket.

Avhengig bl.a. av omfanget og karakteren av den nye etterforskning som skal gjennomføres, vil riksadvokaten i enkelte saker i omgjøringsvedtaket gi statsadvokaten bemyndigelse til å treffe nytt påtalevedtak. I noen tilfeller velges den form at dersom statsadvokaten opprettholder henleggelsen etter gjennomført tilleggsetterforskning, skal saken sendes riksadvokaten for avsluttende klagebehandling. Det vil fremgå uttrykkelig av riksadvokatens omgjøringsvedtak hvordan saken skal behandles videre etter gjennomført (tilleggs)etterforskning.

11. Aktors objektivitetsplikt på domstolsstadiet

Som ledd i oppfølgingen av forslagene fra Mæland-utvalget i NOU 2007: 7 “Fritz Moen og norsk strafferettspleie”, ble det ved lovendring 10. desember 2010 (i kraft samme dag) gitt en ny bestemmelse i straffeprosessloven § 304 første ledd tredje punktum, som nå lyder:

“Fremstår det som klart for aktor at det ikke er ført tilstrekkelig bevis for domfellelse, skal aktor for forholdet det gjelder frafalle tiltalen eller nedlegge påstand om frifinnelse.”

Det fremgår av forarbeidene til bestemmelsen, Prop. 141 L (2009–2010) side 92–93 og 139, at den tar sikte på å klargjøre påtalemyndighetens objektivitetsplikt på alle stadier av saken, og kodifiserer gjeldende, ulovfestet rett: Påtalemyndigheten må kort sagt kunne innstå for sine tiltaler helt frem til domfellelse. Den nye bestemmelsen reiser særlig to tolkingsspørsmål:

(1) For det første er det spørsmål om forståelsen av det klarhetskrav som oppstilles. Selv om det ikke fremgår av ordlyden, fremgår det av forarbeidene – under henvisning til riksadvokatens høringsuttalelse – at den begrensning som ligger i at det oppstilles et krav om klarhet, i første rekke tar sikte på situasjonen der aktors tvil knytter seg til om bevisene vil holde til domfellelse – for eksempel på grunn av forstyrrelser eller misforståelser under forhandlingenes gang (men likevel slik at aktor selv fortsatt er overbevist om tiltaltes skyld, og dessuten mener bevissituasjonen saklig sett er tilstrekkelig til domfellelse). Forarbeidene gjengir videre følgende fra riksadvokatens uttalelse:

“Det kan vel også tenkes andre komplikasjoner knyttet til forståelsen av beviskravets ulike elementer, f.eks. tvil på et lite opplyst punkt som reelt sett er av mer underordnet betydning. I en slik situasjon vil det etter omstendighetene fremstå som rettssikkerhetsmessig ubetenkelig at aktor som et alternativ til frifinnelsespåstand redegjør for svakheter i den aktuelle del av bevisførselen.”

(2) For det andre er det – gitt at klarhetskravet er oppfylt – spørsmål om hvilke kriterier som skal legges til grunn for valget mellom å frafalle tiltalen eller nedlegge frifinnelsespåstand. Forarbeidene gir ingen føringer, utover å vise til at det ikke gjøres endringer i reglene om at

- det ikke er mulig å frafalle tiltalen etter at dom er falt i første instans, jf. straffeprosessloven § 72 første ledd første punktum, og
- frafallelse krever samtykke fra riksadvokaten dersom tiltalespørsmålet hører under Kongen eller riksadvokaten, jf. straffeprosessloven § 254 første ledd annet punktum.

I riksadvokatens høringsuttalelse sies følgende om valget mellom alternativene (side 11):

“Tiltalefravall – som binder retten til å avsi frifinnelsesdom – vil nok i praksis særlig være aktuelt der det ikke har vært mulig å føre de påtenkte bevis, typisk at en fornærmet ikke møter til tross for lovlig stevning i en mindre alvorlig sak. Hvor det i en alvorlig sak er gjennomført en fullstendig bevisførsel, bør nok aktor regelmessig velge påstand om frifinnelse dersom han eller hun kommer i alvorlig tvil om skyldspørsmålet.”

Forarbeidenes understrekning av påtalemyndighetens objektivitetsplikt på alle stadier av saken gir for øvrig foranledning til noen bemerkninger om innstilling til overordnet påtalenivå. Det har forekommet at det i påtegningen til overordnet påtalemyndighet innstilles på tiltale, mens det i et internt notat i større eller mindre grad gis uttrykk for tvil om grunnlaget for tiltale. Riksadvokaten gir følgende retningslinjer om dette:

- Konkluderes det med at det *ikke er bevismessig grunnlag for tiltale*, skal det innstilles på henleggelse i påtegningen. Det kan gjerne gis uttrykk for at saken foreslås henlagt under tvil. Nærmere begrunnelse for innstillingen kan gis i internt notat eller i påtegningen. Vurderinger som kan fremstå som lite hensynsfulle overfor noen av sakens parter bør ikke fremgå av påtegningen.
- Mener man at det *er bevismessig grunnlag for tiltale*, bør det eventuelt redegjøres for bevisvurderingen i internt notat.
- *Ved rettsanvendelsestvil* gjelder som kjent ikke det strenge strafferettslige beviskrav, og det må innstilles på slik påtaleavgjørelse som man mener har de beste grunner for seg. Det kan gis uttrykk for rettsanvendelsestvil i internt notat eller i påtegningen.

12. Trusler mot journalister og redaktører

Norsk redaktørforening og Norsk journalistlag har i et felles brev 31. januar 2011 bedt om at trusler mot journalister og redaktører settes på riksadvokatens “prioriteringsliste” for iverksettelse og gjennomføring av etterforskning. Riksadvokaten deler redaktørforeningens og journalistlagets syn på alvoret og straffverdigheten av trusler mot bl.a. journalister og redaktører, hvilket også har støtte i avgjørelser i Høyesterett og i underrettsdommer.

Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv for 2011 ble utgitt allerede 8. februar 2011, og det var ikke tid til å vurdere de spørsmål som var tatt opp i brevet forut for utgivelsen av rundskrivet. Fellesbrevet ble omtalt på et møte riksadvokaten hadde med embetslederne i mars 2011.

En har merket seg at det i brevet ikke er angitt eksempler på manglende etterforskning eller påtalemessig oppfølging i domstolene. Statsadvokatene bes like fullt holde seg orientert om saker som gjelder trusler eller vold mot journalister som måtte være til behandling i de respektive politidistrikter, og om nødvendig sikre at disse gis nødvendig prioritet. Dersom redaktørforeningen eller journalistlaget i konkrete tilfeller finner grunn til å reise spørsmål om politiets prioriteringer, har riksadvokaten anbefalt dem å ta opp problemstillingen med statsadvokaten, gjerne med gjenpart hit.

13. Riksrevisjonens forvaltningsrevisjoner

Riksrevisjonen har de siste årene gjennomført flere forvaltningsrevisjoner av ulike sider av politiets og påtalemyndighetens virksomhet. To av disse omtales nærmere nedenfor.

a) Organisert kriminalitet

Riksrevisjonen la i mai 2010 frem sin undersøkelse av politiets og påtalemyndighetens innsats mot organisert kriminalitet. Dette ble omtalt på statsadvokatemøtet i fjor, hvor det bl.a. ble vist til at riksadvokaten forventer at statsadvokatene setter seg inn i rapporten og bruker den aktivt ved inspeksjoner og annen kontakt med politidistriktene.

Rapporten ble behandlet i en åpen kontrollhøring i Stortinget i oktober 2010 hvor bl.a. riksadvokaten, politidirektøren og noen politimestre deltok i tillegg til statsråden. Justiskomiteens innstilling finnes i Innst. 79 S (2010–2011).

Det må kunne konkluderes med at politiet og påtalemyndigheten kom bedre ut ved kontroll- og konstitusjonskomiteens behandling enn i Riksrevisjonens undersøkelse. Gjennom høringen kom det tydelig frem at det på flere av de områdene der Riksrevisjonen hadde kommet med kritiske merknader, hadde skjedd en positiv utvikling. Komiteen lyttet oppmerksomt til innspill både fra riksadvokaten og andre under høringen om behov for utvidet mulighet for beskyttelse av vitner og politiinformanter.

I mål- og prioriteringsrundskrivet for 2011 er bekjempelse av organisert kriminalitet omtalt, bl.a. på bakgrunn av Riksrevisjonens undersøkelse, stortingsmeldingen om organisert kriminalitet og stortingsbehandlingen av disse dokumentene. I rundskrivet er bl.a. tatt inn de sentrale suksessfaktorene for bekjempelse av mobil vinningskriminalitet, en oppfordring til politimestrene om å nyttiggjøre seg de finansieringsmulighetene som ligger i Politidirektoratets og riksadvokatens samordningsorgan, og en påminnelse til statsadvokatene om deres ansvar som initiativtakere og pådrivere for samordning eller sentralisering av etterforskning i sine regioner. På dette området er det utvilsomt plass for økt oppmerksomhet og større engasjement fra statsadvokatenes side.

b) Vinningskriminalitet

Riksrevisjonen gjennomfører for tiden en undersøkelse av politiets arbeid med vinningskriminalitet som forventes lagt frem for Stortinget til høsten.

Det vil ikke overraske om Riksrevisjonen har kritiske synspunkter knyttet til politiets evne til å oppklare bl.a. grove tyverier fra bolig. Forhåpentligvis vil undersøkelsen kunne bidra til å øke kvaliteten på politiets etterforskning og å gi ytterligere legitimitet til statsadvokatenes fagledelse av straffesaksbehandlingen i politiet.

Riksadvokaten forventer at statsadvokatene følger med og gjør aktiv bruk også av denne undersøkelsen i sin kontakt med politiet.

14. Politiets målekriterier

Det stilles fortsatt spørsmål ved om de nåværende målekriteriene for politiet (saksbehandlingstid og oppklaringsprosent) er heldige, ikke minst fra enkelte politiledere og representanter for Politiets fellesforbund, jf. også punkt 1 i oppsummeringen fra statsadvokatmøtet i 2010. Det er grunn til å forvente ytterligere diskusjon og utredning av dette. Riksadvokaten har i ulike sammenhenger gitt uttrykk for at mulighetene for bedre måleparametre gjerne bør vurderes, og at det kan være hensiktsmessig også å måle andre sider av politiets virksomhet enn i dag.

Det kan likevel ikke være tvilsomt at slike grunnleggende forhold som hvor stor andel av den anmeldte kriminaliteten politiet makter å oppklare, og hvor lang tid dette tar, må kunne dokumenteres. Dette er essensiell styrings- og kontrollinformasjon. Statsadvokatene må gjennom sin kontakt med politiet aktivt motvirke eventuelle tendenser til at politiets innsats styres bort fra de sentralt prioriterte områder (for eksempel alvorlig internasjonal og organisert kriminalitet) fordi de gir mindre utslag på oppklarings- og saksbehandlingsstatistikken.

15. Uttalelser fra påtalemyndigheten om hvorvidt domfeltes anke bør henvises

Uttalelser fra påtalemyndigheten til domfeltes anke kan være avgjørende i ankesilingsprosessen og det bør legges arbeid i disse. Særlig viktig vil det være å kommentere anførsler om faktum man mener det ikke er dekning for og påstander om forløpet av hovedforhandlingen. Statsadvokatene kan også bistå domstolene ved å konsentrere oppmerksomheten om det sentrale i ankesaken og peke på anførte forhold og omstendigheter som menes å være av liten betydning for rettens vurdering.

16. Elektronisk oversendelse av saksdokumenter til forsvarere

En arbeidsgruppe oppnevnt av Advokatforeningen og riksadvokaten la i september 2010 frem "Rapport om oversendelse av elektroniske straffesaksdokumenter til forsvarere". Arbeidsgruppen under ledelse av statsadvokat Nina Prebe har gjort et utmerket arbeid.

Rapporten har vært på høring i påtalemyndigheten og hos advokatforeningens medlemmer. De statsadvokatembetene og politimestrene som har uttalt seg, er gjennomgående positive til idéen, men har også en del innvendinger, særlig knyttet til tekniske problemer. Fra advokathold er bekymringene primært knyttet til den tekniske tilretteleggingen, at oversendelse av elektroniske dokumenter ikke må vanskeliggjøre klientens adgang til dokumentene og at utgifter til utskrifter må dekkes av det offentlige.

I brev 9. mai d.å. har riksadvokaten uttalt at innføring av en ordning med obligatorisk oversendelse av saksdokumenter på CD-rom/minnepinne vil kreve betydelige tekniske endringer og forbedringer i politiets og påtalemyndighetens saksbehandlingssystem. Det synes også å være behov for avklaringer for advokatenes del. Advokatforeningen og riksadvokaten er enige om at det ikke nå er hensiktsmessig å be om omfattende endringer i dagens saksbehandlingssystem (BL). Det vil i fremtiden være meget aktuelt å sende straffesaksdokumenter elektronisk til forsvarere og bistandsadvokater. Riksadvokaten har

derfor meldt inn behovet for tekniske løsninger som ivaretar dette knyttet til det nye straffesakssystemet som er under utvikling.

Riksadvokaten legger til grunn at det ikke er rettslige hindringer for å oversende/overlevere straffesaksdokumenter til forsvarere på et elektronisk lagringsmedium, jf. påtaleinstruksen §§ 16-2 og 25-5 ("kopi" må kunne gis også i elektronisk form). I mange saker vil det være hensiktsmessig å oversende alle eller deler av dokumentene på en slik måte. Riksadvokaten oppfordrer derfor til å legge til rette for økt bruk av elektroniske lagringsmedier som alternativ til oversendelse av papirsak. Slik oversendelse må imidlertid skje i samråd med forsvareren i den enkelte sak. (Straffesaksdokumenter bør av sikkerhetsgrunner som hovedregel *ikke* sendes utenfor etaten via e-post.)

Politiet og statsadvokatene bør ta vare på sine erfaringer med elektronisk formidling av straffesaksdokumenter, slik at disse kan nyttiggjøres ved etablering av en eventuell formell nyordning.

17. Særreaksjonssaker

a) Kompetansespørsmål

Det oppstår fra tid til annen spørsmål om hvilke løpende særreaksjonssaker som skal forelegges riksadvokaten. Dette er regulert i riksadvokatens rundskriv nr. 4/2001 punkt VII,4 og i brev 13. februar 2008 fra riksadvokaten til statsadvokatene og kan oppsummeres slik:

- Beslutning om opphør av *særreaksjonene overfor utilregnelige*, jf. straffeloven § 39 b, treffes av statsadvokaten, også om tiltalen er tatt ut av riksadvokaten.

Saker med riksadvokattiltale skal sendes riksadvokaten dersom statsadvokaten mener særreaksjonen bør videreføres og saken bringes inn for retten etter bestemmelsen i straffeloven § 39 b siste ledd annet punktum ("senest tre år etter siste rettskraftige dom skal påtalemyndigheten ... bringe saken inn for tingretten, som avgjør om reaksjonen skal opprettholdes").

- Prøveløslatelse fra *forvaring* beslutes av statsadvokaten også i saker hvor tiltalekompetansen hører under riksadvokaten. Bare hvor statsadvokaten i en riksadvokatsak kommer til at det bør begjæres forlengelse av forvaringstiden må saken sendes til riksadvokaten, med statsadvokatens tilrådning.

Retningslinjene er interne saksbehandlingsinstrukser og kan neppe påberopes av domfelte som prosessuelle feil om de ikke er fulgt.

b) Forberedelse av saker om prøveløslatelse

Løslatelse fra forvaring kan reise vanskelige spørsmål bl.a. knyttet til farevurderingen, hvordan soningen har forløpt og videre ivaretagelse av samfunnsvernet. Påtalemyndigheten må forberede den rettslige prøving av domfeltes begjæring om prøveløslatelse godt, jf. nærmere riksadvokatens brev 1. mars 2007 punkt II. Møtende aktor *skal* i god tid før hovedforhandlingen ta opp med forvaringsinstitusjonen, i praksis oftest Ila fengsel og forvaringsanstalt, hvilke dokument- og vitnebevis som er aktuelle. Som fremholdt i brevet fra 2007 er *anstaltens totale vurdering av domfelte* vesentlig ved avgjørelsen, og det bør legges opp til en samlet presentasjon av denne.

Aktor bør så vidt mulig bidra til at bevisførselen ikke vidløftiggjøres, for eksempel ved å søke å begrense omfattende vitneførsel om enkeltepisoder i soningstiden som har liten betydning for den samlede vurdering. I god tid før hovedforhandlingen bør aktor legge arbeid i å få avklart hvilke bevis domfelte ønsker ført. Behov for avgrensning bør på forhånd tas opp med domstolen, for eksempel gjennom forslag om et saksforberedende møte.

Det bør i god tid før hovedforhandlingen avklares om domfelte ønsker ført behandlingsspersonell som (sakkyndige) vitner og hvordan dette i tilfelle bør forberedes. Etter riksadvokatens oppfatning er det naturlig, dersom behandlere tillates å forklare seg under hovedforhandlingen, at det kreves at de på forhånd utferdiger en skriftlig erklæring som kan kvalitetssikres av Den rettsmedisinske kommisjon og danne utgangspunkt for eksaminasjon i retten.

c) Betydningen av påtalemyndighetens partsrolle i saker om overføring til tvungent psykisk helsevern – HRD 17. mars 2011

Høyesterett avsa 17. mars 2011 en dom om opprettholdelse av overføring til tvungent psykisk helsevern, jf. straffeloven § 39 b hvor betydningen av påtalemyndighetens partsrolle i medhold av psykisk helsevernloven kapittel 5 fremholdes. I avsnitt 32 fremhever førstvoterende bl.a. at det vil "... være nødvendig at påtalemyndigheten har den mulighet til å føre kontroll med rammevilkårene som følger av bestemmelsene i kapittel 5 i psykisk helsevernloven".

Det er viktig at statsadvokatene merker seg denne understrekning av påtalemyndighetens ansvar. Riksadvokaten minner om at statsadvokatene nøye må vurdere om endringer av gjennomføringen av det tvungne psykiske helsevernet som kan redusere samfunnsvernet bør påklages til Kontrollkommisjonen.

18. Kriminalomsorgens kompetanse til å vedta dom i bruddsaker

I straffeprosessloven § 68 siste ledd er det fastsatt at Kriminalomsorgen har kompetanse til å anke tingrettens dom i sak om brudd på vilkår for samfunnsstraff eller betinget dom. Kompetansen til å anke lagmannsrettens dom i slike saker er lagt til statsadvokaten, først og fremst fordi Kriminalomsorgen ikke har anledning til å møte i Høyesterett, jf. nærmere Ot. prp. nr. 18 (2006–2007) punkt 5.3 og 5.4.

Det fremgår ikke uttrykkelig av loven eller forarbeidene om Kriminalomsorgen også har kompetanse til å vedta lagmannsrettens dom. Riksadvokaten antar imidlertid at det har vært lovgiverens mening at statsadvokatene først bringes inn i bruddsakene dersom Kriminalomsorgen mener det bør ankes til Høyesterett, og legger derfor til grunn at Kriminalomsorgen kan vedta lagmannsrettens dommer i slike saker.

19. Gjenoptakelse på grunn av utilregnelighet

Mange av de gjenåpnede sakene tillates tatt opp på ny fordi det i ettertid oppstår tvil om domfeltes tilregnelighet. Når en sak blir gjenåpnet – kanskje atskillige år etter at forholdet ble begått – er ofte vilkårene for særreaksjon ikke lenger til stede, og det er derfor ikke aktuelt å fremme ny sak med påstand om idømmelse av overføring til tvungent psykisk helsevern eller tvungen omsorg. Det kunne i slike tilfeller være ønskelig å fremme sak bare med påstand om at domfelte i psykotisk tilstand (eventuelt som høygradig psykisk utviklingshemmet) har begått den handling tiltalen gjelder, men det er tvilsomt om gjeldende rett åpner for dette.

Riksadvokaten har merket seg at Gjenopptakelseskommisjonen i enkelte tilfeller har begrenset gjenåpningen til straffutmålingen, men det er mulig at adgangen til begrenset gjenåpning stiller seg annerledes når avgjørelsen gjelder skyldspørsmålet.

Dersom påtalemyndigheten mener at gjenåpning bare kan baseres på manglende tilregnelighet, bør en overfor kommisjonen gjøre klart rede for det og – om forholdene tilsier det – gjerne anmode kommisjonen om å gi uttrykk for det samme. I en avgjørelse nylig fremhevet eksempelvis kommisjonen i en slik situasjon at “gjenåpningsspørsmålet gjelder alene domfeltes manglende tilregnelighet” (Sak nr 20100149, avgjørelse 4. mai d.å.).

Påtalemyndigheten bør i slike saker også vurdere å be retten i sine premisser om å gi uttrykk for at gjenåpningen og den påfølgende frifinnelsen ikke røkter ved andre straffbarhetsvilkår enn kravet om tilregnelighet.

Riksadvokaten tok i brev av 1. juni d.å. opp med gruppen som evaluerer Gjenopptakelseskommisjonen at det kan være behov for en lovendring slik at det kan avsies “fastsettelsesdom” for at en utilregnelig person har begått en ellers straffbar handling.

20. Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer

I riksadvokatens retningslinjer av 16. oktober 2009 er fastsatt når opptak “så vidt mulig” skal gjøres, og når dette “i alminnelighet” bør foretas. Det er også gitt anvisning på noen situasjoner hvor det “bør vurderes” å gjøre opptak. Retningslinjene er ment å sikre at det gjøres opptak hvor det er mest påkrevet, samtidig som det gis rom for skjønn, ikke minst av hensyn til ressursituasjonen i politiet.

I mange saker vil det være svært nyttig for den saksansvarlige å gjennomgå eventuelle lyd- og bildeopptak før det treffes påtaleavgjørelse. Det minnes derfor om at ved oversendelse til statsadvokat og riksadvokat *skal* slike opptak følge saksdokumentene, gjerne i form av kopier slik at originalopptakene beror hos politiet. Kopi av opptak skal også følge med ved oversendelse til forsvarer.

21. Pågrepelse og arrest

Basert på enkelte avgjørelser fra Spesialenheten finner riksadvokaten grunn til understreke den viktige rettssikkerhetsgaranti påtalemyndigheten i politiet skal være for at det ikke brukes tvangsmidler uten at lovens vilkår er oppfylt, herunder at inngrepet ikke er uforholdsmessig. Statsadvokatene kan med fordel ved passende anledninger understreke det tunge ansvar som ligger på påtalejuristene i politiet for å foreta grundige vurderinger av om vilkårene for pågrepelse er oppfylt, og ved inspeksjoner kontrollere et utvalg av slike saker. Det vises for øvrig til riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 “Varetekt” og brev 11. mai 2011 herfra med påminnelse om fristene for varetektsfengsling.

22. Etterforskningsplikt – plutselig barnedød

Regjeringen fremmet i statsråd 29. april d.å. Prop.105 L (2010-2011) hvor det blant annet foreslås tilføyd et nytt annet punktum i straffeprosessloven § 224 fjerde ledd. Etter tilføyelsen vil bestemmelsen få slik ordlyd:

“Ved brann og andre ulykker kan det foretas etterforskning om årsaken selv om det ikke er grunn til mistanke om straffbart forhold. *Det samme gjelder når barn under 18 år dør plutselig og uventet.*”

Den nærmere bakgrunn for lovendringsforslaget fremgår av proposisjonen, som kan lastes ned fra Justisdepartementets hjemmeside. Som det fremgår av proposisjonen på side 21, planlegger departementet å følge opp lovendringen med en tilføyelse i påtaleinstruksen § 7-4 om at politiet *skal* etterforske med mindre det er åpenbart at dødsfallet ikke kan skyldes en straffbar handling.

På bakgrunn av sakens forhistorie er det grunn til å regne med at Stortinget vil slutte seg til hovedinnholdet i proposisjonen. (Justiskomiteens innstilling ble avgitt 31. mai d.å, se Innst. 385 L (2010-2011.) Politiet og påtalemyndigheten må forberede seg på utvidede etterforskningsoppgaver i tråd med dette, kanskje allerede fra 1. juli d.å.

Hensikten med etterforskningen vil – her som ellers – være å avklare om dødsfallet har sammenheng med en straffbar handling. Formålet er således annerledes enn etterordningen med frivillig dødsstedsundersøkelse hvor hensikten er å fastslå dødsårsak og å få kunnskap for å forebygge krybbe- og spedbarnsdød. Sistnevnte ordning administreres som kjent av Nasjonalt folkehelseinstitutt og trådte i kraft 1. november 2010.

Riksadvokaten vurderer å gi retningslinjer om avgrensning av etterforskningsplikten og hvordan politiet skal formidle resultatet av etterforskningen til de pårørende dersom saken henlegges, jf. riksadvokatens høringsbrev 11. mai d.å. til politimestrene og statsadvokatene.

23. Samarbeidsrutiner mellom Statens helsetilsyn, politi og påtalemyndighet

Riksadvokaten oppnevnte i samråd med Statens helsetilsyn den 17. januar 2011 en arbeidsgruppe som skal vurdere behovet for samarbeidsrutiner mellom politiet og Statens helsetilsyn for hendelser som meldes til politiet og varsles til Statens helsetilsyn.

Bakgrunnen for oppnevningen av arbeidsgruppen er at Helse- og omsorgsdepartementet ga Statens helsetilsyn i oppdrag å etablere en utrykningsgruppe som en prøveordning i to år fra 1. juni 2010. I prøveperioden skal Statens helsetilsyn raskt rykke ut ved aktuelle hendelser og bl.a. ta kontakt med helsepersonell og pasient/pårørende. I oppdragsbrevet fra departementet fremgår blant annet:

“Formålet med etableringen av utrykningsgruppen og varslingsplikten ved alvorlige hendelser, er å bidra til en bedre og raskere vurdering av de alvorlige hendelsene ved at tilsynsmyndighetene raskt kommer i dialog med de som er involvert og berørt, raskt skaffer seg en oversikt over hendelsesforløpet og sikrer innhenting av relevante saksopplysninger. Dette forutsetter at Statens helsetilsyn mottar melding om alvorlige hendelser umiddelbart etter at de har skjedd.”

Mange av hendelsene hvor det er aktuelt å rykke ut for helsemyndighetene, vil også bli meldt til politiet som unaturlig dødsfall. Prøveordningen med utrykningsgruppen har således grenseflater mot politiets etterforskning som bør utredes nærmere.

Representanter fra Riksadvokatembetet, Statens helsetilsyn, Kripos og påtalemyndigheten i politiet deltar i gruppen, som ledes av førstestatsadvokat Terje Nybøe.

I mandatet heter det bl.a.:

1. Arbeidsgruppen skal vurdere behovet for retningslinjer for samhandlingen mellom politi og Statens helsetilsyn i saker som både meldes til politiet og varsles (etter prøveordningen) til

Helsetilsynet.

2. Dersom gruppen kommer til at det er behov for nye retningslinjer skal den utarbeide et forslag som i alle fall må omfatte:

- rutiner for utveksling av informasjon mellom Statens helsetilsyn og politiet/påtalemyndigheten
- frist for anbefaling av etterforskning
- eventuelle saksbehandlingsrutiner for å ivareta vernet mot selvinkriminering
- hvilken informasjon som bør gis til helsepersonell om Statens helsetilsyns rolle, jf. helsepersonelloven § 67
- rutiner for informasjon til pårørende

Gruppen skal vurdere om også andre forhold bør reguleres i eventuelle nye retningslinjer.

Frist for levering av rapport er 15. juni d.å.

24. Innsyn i forelegg

VG begjærte den 8. september 2010 innsyn i alle vedtatte forelegg utstedt av Oslo politidistrikt for overtredelse av straffeloven 1902 § 202a (kjøp av seksuelle tjenester). Begjæringen ble ikke etterkommet, og klage til riksadvokaten førte ikke fram. I klageavgjørelsen herfra 7. februar d.å. heter det bl.a.:

“At noen er ilagt et forelegg for overtredelse av et straffebud, er en opplysning om “noens personlige forhold”, og følgelig omfattet av taushetsplikten etter straffeprosessloven § 61a. Å tilgjengeliggjøre opplysningene er et inngrep i privatlivet til den som er ilagt forelegget, og et slikt inngrep må i henhold til det ulovfestede legalitetsprinsippet ha hjemmel i lov. At det kreves hjemmel for innsyn, følger også av at brudd på taushetsplikten rammes av straffeloven 1902 § 121.

...

Noen generell hjemmel for å offentliggjøre forelegg er verken gitt i straffeprosessloven eller påtaleinstruksen. Situasjonen er således en annen enn for tiltalebeslutninger, hvor det følger av påtaleinstruksens § 22-7 at pressen på forespørsel som hovedregel skal gis kopi.

...

I riksadvokatens rundskriv nr. 1/1981 om meddelelser til offentligheten om straffesaker uttales i punkt IV at “*meddelelser eller opplysninger om påtalevedtak (henleggelse, påtaleunntakelse, forelegg eller tiltale) må så vidt mulig ikke gis før den eller de anmeldte eller mistenkte har fått underretning om avgjørelsen*”. Riksadvokaten ga [i et brev 23. november 1999] uttrykk for at rundskrivet hjemler en adgang til å gi innsyn i forelegg, men fremholdt samtidig at “*spørsmålet om å offentliggjøre forelegg (som ikke har trådt i tiltalebeslutningens sted) regelmessig krever en mer konkret og åpen vurdering enn den presumsjon som etter påtaleinstruksens § 22-7 gjelder for tiltalebeslutninger*”. Det ble videre gitt anvisning på hva som er de sentrale momentene i en slik konkret vurdering.

Rundskrivet hjemler etter dette ikke en generell tilgjengeliggjøring av vedtatte forelegg. Det må foretas en vurdering i den enkelte sak av om innsyn skal gis. For så vidt gjelder forelegg for kjøp av seksuelle tjenester, vil det bl.a. måtte ses hen til at det er tale om en atferd det gjennomgående knytter seg sosial fordømmelse til og hvor offentliggjøring vil kunne stigmatisere gjerningspersonen i betydelig grad. Dette utelukker ikke at pressen gis tilgang til foreleggene, men noen av de øvrige momentene som er nedfelt i riksadvokatens brev fra 1999 må i tilfelle trekke sterkt i retning av å gi innsyn.

...

Klageren ber – subsidiært – om at VG gis innsyn etter at foreleggene er anonymisert. Det kan ikke utledes noen *plikt* til dette av retningslinjene fra 1981, eller på noe annet grunnlag. Politiet kan, som i det foreliggende tilfelle, legge vekt på hensynet til etatens tid og ressurser ved vurderingen av om de skal anonymisere forelegg med tanke på pressetilgang. Riksadvokaten tilføyer at det forutsettes at politidistriktet i sin vurdering også tar hensyn til den offentlige interesse knyttet til håndhevelsen av straffeloven 1902 § 202a, den mulige allmennpreventive effekt av offentlig omtale av sakene, og mediernes legitime interesse i å følge politiets praksis også på dette området.”

Avgjørelsen ble sendt politimestrene og statsadvokatene i brev 7. februar d.å. og vil også bli publisert i Tidsskrift for Strafferett.

25. Rapportering av falske identiteter

I brev 25. mars 2011 til statsadvokatene, sjefene for politiets særorganer og politimestrene ga riksadvokaten retningslinjer for rapportering av falske identiteter. I brevet er bakgrunnen for retningslinjene angitt slik:

“Tillit til offentlige registre har stor betydning for en rekke viktige funksjoner i et moderne samfunn. Bruk av falske identiteter er ifølge politiet et økende og betydelig problem, særlig fordi uriktig identitet inngår som et viktig hjelpemiddel ved mange lovbrudd. Registrering av uriktige personopplysninger i offentlige og private registre, og falske legitimasjonsdokumenter, vanskeliggjør også en effektiv og sikker forvaltning, jf. bl.a. riksadvokatens retningslinjer av 1. desember 2008 vedr. straffbare forhold i utlendingssaker. Politiets avdekking av falske identiteter og rapportering om dette til andre offentlige myndigheter er viktig for å redusere skadevirkningene.

Det er eksempler på at dommer hvor det er fastslått bruk av falsk identitet ikke er meldt til Folkeregisteret. De domfelte har derfor kunnet fortsette å benytte de falske identitetene også etter domfellelsen. Riksadvokaten tok i 2010 opp behovet for sentrale retningslinjer med Politidirektoratet, statsadvokatene, sjefene for særorganene og politimestrene. Svarene fra politiet, særlig fra Kripos og Oslo politidistrikt, gjør det klart at det er ønskelig med nærmere bestemmelser om politiets rapportering av falske identiteter til Folkeregisteret og Utlendingsdirektoratet, jf. påtaleinstruksen § 5-16. Et utkast til retningslinjer har vært forelagt Skattedirektoratet, Utlendingsdirektoratet, Politidirektoratet, Kripos og Oslo politidistrikt.”

I retningslinjene er fastsatt at politiet skal sende melding til Folkeregisteret (Skattedirektoratet) om falske identiteter som politiet og påtalemyndigheten blir kjent med i flg. tilfeller:

- a) Det er avsagt rettskraftig dom eller vedtatt forelegg om etablering eller bruk av falsk identitet.

- b) Mistenkte har erkjent å ha etablert eller brukt falsk identitet.
- c) Politiet har på annen måte gjennom straffesaksbehandlingen kommet til at en identitet mest sannsynlig er falsk.
- d) Det fremkommer gjennom straffesaksbehandling opplysninger om registrering av en ekte utenlandsk identitet i norske registre og det mest sannsynlig ikke er grunnlag for registreringen fordi vedkommende ikke har noen tilknytning til Norge.
- e) Politiet gjennom straffesaksbehandling får kunnskap om at en ekte identitet i norske registre er misbrukt.

Det er også bestemt at det skal gis melding til Utlendingsdirektoratet dersom personen det knyttes falsk identitet til er utenlandsk statsborger. I retningslinjene er nærmere beskrevet hva meldingen skal inneholde og hvem som har ansvar for at melding gis.

Politidirektoratet har gitt tilsvarende retningslinjer for rapportering av falske identiteter politiet blir kjent med utenfor straffesaksbehandlingen, jf. direktoratets rundskriv 2011/003.

26. Ungdomsstraff, konfliktråd, oppfølgingsteam mv.

Det pågår for tiden et omfattende utredningsarbeid bl.a. med sikte på nye reaksjonsformer overfor unge lovbrøyttere.

Påtalemyndigheten må holde seg orientert om dette viktige arbeidet.

Erfaringene bl.a. med arbeidsmetodikken i oppfølgingsteam er så langt gode, og påtalemyndigheten skal være en aktiv pådriver for å prøve ut nye reaksjonsformer overfor unge lovbrøyttere.

27. God påtaleskikk – utvalg

Riksadvokaten oppnevnte 15. april d.å. en arbeidsgruppe som skal utarbeide et utkast til prinsipper eller regler for god påtaleskikk for påtalemyndigheten i Norge (alle ansatte i Den høyere påtalemyndighet, påtalemyndigheten i politiet og særorganene).

Medlemmene i arbeidsgruppen er:

1. Ass. riksadvokat Knut H. Kallerud, Riksadvokatembetet, leder
2. Førstestatsadvokat Ingunn Fossgard, Riksadvokatembetet
3. Ass. sjef for Økokrim, førstestatsadvokat Thomas Skjelbred
4. Statsadvokat Helge J. Kaasbøll, Trøndelag statsadvokatembeter/Statsadvokatenes forening
5. Politimester Ragnar Auglend
6. Politivadokat Cecilie Gulnes, Oslo politidistrikt/Politijuristene
7. Politioverbetjent Asbjørn Hansen, Kripos
8. Konsulent Lene Stormarken, Oslo statsadvokatembeter/Parat

Riksadvokatfullmektig Knut-Fredrik Hustad er arbeidsgruppens sekretær.

Frist for avgivelse av rapport er 1. april 2012.

28. Norske borgere som har omkommet eller forsvunnet i utlandet

Fra tid til annen blir det reist spørsmål om norsk politi og påtalemyndighet gir tilstrekkelig bistand etter at norske borgere er kommet bort, drept eller omkommet i utlandet på annen måte. Etterforskning i utlandet er selvsagt utenfor norske myndigheters ansvarsområde, men det kan – avhengig av sakens karakter – være aktuelt å tilby bistand fra norsk side. Riksadvokaten er klar over at dette gjøres i atskillig omfang allerede, både som svar på rettsanmodninger og mer uformelt. En er også kjent med at norsk politi i enkelte tilfeller uoppfordret tilbyr bistand til utenlandske myndigheter, for eksempel samtidig som en på vegne av norske pårørende ber om informasjon fra den utenlandske etterforskningen.

På denne bakgrunn ba riksadvokaten i brev 24. januar d.å. Det nasjonale statsadvokatembetet (NAST) om å orientere seg om den faktiske situasjon på området og om det er behov for tiltak for å sikre at det fra norsk side gis tilbud om tilstrekkelig og adekvat bistand. Etter å ha innhentet uttalelse fra sjefen for Kripos, konkluderer NAST med at det er ønskelig med nærmere avklaring av bl.a. hvilket ansvar de ulike instansene har i slike situasjoner og hva de enkelte kan, og bør, gjøre for å bistå.

Riksadvokaten er innstilt på å oppnevne en arbeidsgruppe som bl.a. vil få i oppgave å vurdere hvilke initiativ norsk politi selv bør ta, herunder når og hvordan politiet bør innhente opplysninger og om det bør settes i verk norsk etterforskning, hvilken kontakt det bør tas med pårørende, hva norske myndigheter bør tilby av bistand til utenlandske myndigheter mv.

29. Påtalemyndighetens ansvar for rettsanmodninger

Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité stilte 10. mars d.å. en del spørsmål til justisministeren vedrørende den såkalte “Brasil-saken”. I sitt svar 29. mars d.å. ga statsråden noen generelle uttalelser om påtalemyndighetens uavhengighet også ved behandling av rettsanmodninger som har betydelig interesse:

“Når det gjelder rettsanmodninger, vil jeg presisere at Justisdepartementet er sentralmyndighet for rettsanmodninger i straffesaker til og fra utenlandske myndigheter. Dette innebærer at Justisdepartementet mottar anmodning om rettslig bistand fra utenlandske myndigheter og videreformidler disse til norsk påtalemyndighet. Påtalemyndigheten vurderer om anmodningen kan etterkommes, og påtalemyndighetens svar videreformidles via Justisdepartementet tilbake til utenlandsk myndighet. Det er således påtalemyndigheten som står for den konkrete gjennomføringen av rettsanmodningen. Justisdepartementet kan ikke overprøve eller å annen måte gå inn i det arbeidet påtalemyndigheten utfører i konkrete saker.”

Påtalemyndigheten må innrette seg etter dette, og skal heretter selvstendig vurdere om rettsanmodninger som oversendes fra Justisdepartementet kan og bør etterkommes.

30. Lovdata og KO:DE

Riksadvokaten har innledet et samarbeid med *Lovdata* med tanke på at mest mulig av riksadvokatens offentlige retningslinjer skal være tilgjengelig. (Riksadvokatens retningslinjer er lagt inn i en egen base som benevnes “RA” og finnes under “rundskriv” i baseoversikten.) Det er allerede lagt inn over 100 rundskriv og retningslinjer, i det vesentligste fra 1998 og frem til i dag. Riksadvokatens publikasjoner er søkbare med Lovdatas søkeverktøy (fritekstsøk), på samme måte som basene for rettsavgjørelser, lover og forskrifter.

KO:DE har hatt en positiv utvikling og har nå etablert seg som et meget nyttig oppslagssted for fagstoff for politiet og påtalemyndigheten. Riksadvokaten har vært i dialog med *KO:DE* i noen

og er i ferd med å legge ut atskillig informasjon på nettstedet. KO:DE er en intern fagportal hvor innholdet i utgangspunktet er taushetsbelagt. Fra vår side tas derfor sikte på å publisere også interne retningslinjer og retningsgivende avgjørelser som ikke er ment for offentligheten på KO:DE. Det ser ut til at det vil bli funnet en løsning slik at publikasjoner fra riksadvokaten i et område på nettstedet, og at alle dokumentene gjøres søkbare.

31. Ny tiltale for lagmannsrett

God påtaleskikk tilsier i enkelte tilfeller at tiltalen endres forut for ankebehandling i lagmannsretten som følge av tingrettens dom.

Dersom tingretten har domfelt etter et strengere straffebud enn det tiltalen gjelder og møtende aktor mener påtalemyndigheten for lagmannsrett bør påstå domfellelse i samsvar med tingrettens dom, bør det i alminnelighet utferdiges ny tiltalebeslutning. Har aktor ikke selv kompetanse til å ta ut tiltale i samsvar med tingrettens dom, må saken sendes kompetent myndighet.

Har tiltalte blitt frifunnet for et alvorlig forhold i tingretten og påtalemyndigheten ikke anvender rettsmidler mot den frifinnende del av dommen, bør det vurderes tatt ut ny, redusert tiltale forut for ankebehandling i lagmannsretten. Ved vurderingen av om det skal utferdiges ny tiltale bør det – i tillegg til hva som gir den mest oversiktelige ramme for ankebehandlingen – ses hen til om det med rimelighet kan hevdes at det er fare for utilbørlig påvirkning av lagretten dersom det forhold tiltalte er frifunnet for fortsatt fremgår av tiltaledokumentet.

32. Kompetanse – straffeloven § 317 fjerde ledd

Det synes fortsatt å være noe usikkerhet om kompetanseforholdene ved tiltale for overtredelse av straffeloven § 317. Det minnes derfor igjen om at:

- Straffeloven § 317 femte ledd hever strafferammen til 21 år ved særdeles skjerpene omstendigheter dersom overtredelsen gjelder utbytte av en narkotikaforbrytelse. Som ved andre bestemmelser med tilsvarende straffskjerpelsesregel medfører dette at tiltalespørsmålet må avgjøres av riksadvokaten selv om påtalemyndigheten ikke pretenderer at alternativet kommer til anvendelse i den aktuelle sak.
- Tiltale etter § 317 fjerde ledd (grov overtredelse) må på denne bakgrunn tas ut av riksadvokaten dersom utbyttet knyttes til narkotikaforbrytelser.

Riksadvokaten har i forbindelse med behandling av enkeltsaker lagt til grunn at dersom statsadvokaten mener det bare bør tas ut tiltale for ordinært heleri (ikke utbytte av narkotikaforbrytelser) eller etter straffeloven § 162 første eller annet ledd, behøver ikke saken sendes riksadvokaten selv om politiet har tatt ut siktelse vedrørende samme forhold for overtredelse av straffeloven § 317 fjerde eller femte ledd.

Ved lov 30. juni 2006 nr. 49 ble det tilføyd et nytt annet ledd i straffeloven § 317 uten at det ble gjort endringer i straffeprosessloven § 67 annet ledd bokstav c) om politiets kompetanse. Det således fortsatt i denne bestemmelsen at politiet kan avgjøre tiltalespørsmålet i saker om forbrytelse mot straffeloven ”§ 317 første, tredje og femte ledd”. Dette er en åpenbar inkurie. Det er selvsagt ikke meningen at politiet skal ha kompetanse til å ta ut tiltale etter femte ledd, som har strafferamme på 21 år. Ved lov 19. desember 2003 nr. 125 ble politiets kompetanse utvidet til å omfatte grovt heleri, jf. Ot. prp. nr. 98 (2002-2003) side 37. (Grovt heleri var tidligere i § 317 tredje ledd, nå fjerde ledd.) Det må kunne legges til grunn at politiets tiltalekompetanse

fortsatt omfatter grovt heleri, jf. § 317 *fjerde* ledd og uaktsomt heleri, jf. § 317 *sjette* ledd. Tiltale etter straffeloven § 317 *annet* ledd ("selvvasking") hører under statsadvokaten, jf. riksadvokatens brev av 5. juli 2007 og referat fra statsadvokatmøtet i 2007, punkt 10.

Det vises for øvrig til referatet fra statsadvokatmøtet 2010, punkt 2 med videre henvisning til statsadvokatmøtet i 2006, punkt 33.

33. Straffeprosessloven § 210

Det minnes om at påtalemyndighetens myndighet til å gi utleveringspålegg i medhold av straffeprosessloven § 210 er en *hastekompetanse* hvor vilkåret er at "det ved opphold er fare for at etterforskingen vil lide". Påtalemyndighetens beslutning skal "snarest mulig" forelegges retten for godkjenning. Statsadvokatene kan med fordel ha oppmerksomhet rettet mot at politiet følger lovens hovedregel om rettslig beslutning.

34. Kapasitetshenleggelse

De tidligere retningslinjer opprettholdes, se bl.a. punkt 8 i referatet fra statsadvokatmøtet i 2007 hvor det ble understreket at klager over henleggelse av kapasitetsgrunner må behandles med grundighet. Før statsadvokaten treffer klageavgjørelse skal det foreligge en redegjørelse fra ledernivå i politiet om bakgrunnen for at saken ikke ble etterforsket.

Henleggelse av kapasitetsgrunner kan med fordel også tas opp ved inspeksjoner av politiet.

35. Kritikk av politiet fra Kommunikasjonskontrollutvalget

I forbindelse med politiets avlytting av en telefon mistenkte i hovedsak brukte til samtaler med sin offentlig oppnevnte forsvarer, rettet Kommunikasjonskontrollutvalget til dels alvorlig kritikk mot politiet.

Utvalget uttalte bl.a.:

- Straks politiet ved avlyttingen ble klar over at denne telefonen ble brukt til kommunikasjon mellom siktede og hans offentlige oppnevnte forsvarer, skulle dette temaet ha vært problematisert og drøftet på overordnet nivå ved X politidistrikt med en etterfølgende skriftlig rapport som viste de vurderingene som var foretatt, og beslutningene i denne sammenheng samt den overordnede ansvarlige for disse beslutningene.
- Såfremt konklusjonen hadde vært ønske om fortsatt avlytting, skulle påtalemyndigheten straks tatt disse omstendighetene opp med XX tingrett som hadde gitt samtykket til avlyttingen, og overfor retten gitt alle relevante faktiske opplysninger om kontakten mellom siktede og forsvarer slik at retten på selvstendig grunnlag kunne foretatt en forsvarlig behandling av spørsmålet om pågående avlytting skulle opphøre eller om den eventuelt skulle fortsette.
- I en så sensitiv sammenheng som i dette tilfellet skulle opptakene av samtaler i stor grad vært slettet vesentlig raskere enn det ble gjort.

Videre fant utvalget grunn til å uttale alvorlig kritikk for følgende:

- Den 10. januar 2008 sendte påtalemyndigheten v/politimesteren og politiinspektøren en ny begjæring til retten om godkjenning for å avlytte bl.a. telefon xxxxxxxx i ytterligere fire uker. Verken i begjæringen til retten eller i vedlagte rapporter fremgikk det at denne konkrete telefonen i den fireukers avlyttingsperioden som var gått, bare var brukt til advokatsamtaler og da i det alt vesentlige til samtaler med den offentlig oppnevnte forsvareren.

Utvalget understreket også at det er særlig viktig at begjæringer om avlytting og medfølgende grunnlagsrapporter gir en objektiv beskrivelse av de relevante faktiske og rettslige problemstillinger idet det er disse dokumenter retten i stor grad må basere sin avgjørelse på.

Riksadvokaten har i eget brev til den aktuelle politimester sluttet seg til kritikken, og forutsatt at nøkkelpersoner gjøres kjent med utvalgets vurderinger og konklusjoner, og at de nødvendige innskjerper skjer slik at en tilsvarende situasjon ikke oppstår i fremtiden.

Statsadvokatene bes være særlig oppmerksom på foranstående ved sin behandling av enkeltsaker.

36. Politifaglig etterforskningsledelse – gode etterforskningsmiljøer

Riksadvokaten har over tid festet mer oppmerksomhet mot kvalifisert etterforskningsledelse og gode etterforskningsmiljøer. Begge deler er grunnleggende for å lykkes med krevende etterforskning. Det er prisverdig at Politihøgskolen nå utvider sitt tilbud på dette området.

Statsadvokatene bør ved inspeksjoner og på annen måte følge med på hvordan politiet innretter sine etterforskningsenheter, og peke på de sentrale suksessfaktorene som erfaringsmessig må være ivarett om en skal oppnå gode resultater.

37. Dom på utvisning for straffbare forhold

En arbeidsgruppe under ledelse av spesialrådgiver Georg Fr. Rieber-Mohn ser på mulighetene for at straffedomstolen også tar stilling til om en utenlandsk domfelt skal utvises på grunnlag av straffbare forhold. Det forventes et høringsnotat om denne for påtalemyndigheten viktige saken i løpet av relativt kort tid.

38. Anke til Høyesterett – straffutmåling, bruk av disposisjon

Anker domfelte over straffutmålingen til Høyesterett er det viktig at statsadvokaten vurderer om det er grunnlag for motanke, eventuelt orienterer forsvareren om at påstanden for lagmannsrett vil bli opprettholdt. Selv om domfeltes straffutmålingsanke er henvist, kan det være rom for å argumentere for at straffen bør være strengere enn fastsatt av lagmannsretten.

Disposisjon for aktors innlegg i Høyesterett bør utarbeides i de aller fleste saker. Unntak kan tenkes i kurante straffutmålingsanker, særlig hvis påtalemyndigheten er innanket part. Eksempler på disposisjoner brukt i tidligere saker kan fås ved henvendelse til Riksadvokatembetet.

39. Rapport fra statsadvokatrollegruppen

Arbeidsgruppens nytenkende, velskrevne og gjennomarbeidede rapport har vært gjennom en grundig høringsprosess. Meningene om gruppens forslag er delte.

Det er flere utviklingstrekk og pågående arbeider som har betydning for det videre arbeid med gruppens rapport, bl.a.:

- “Resultatreformen” i politiet skal munne ut i en stortingsmelding. Det er grunn til å forvente atskillig diskusjon om antallet politidistrikter og deres fremtidige grenser. Dette kan selvsagt få konsekvenser for organiseringen av det regionale ledd i Den høyere påtalemyndighet. (Det er for eksempel uaktuelt at et politidistrikt ligger under flere statsadvokatembeter.)
- Arbeid med domstolenes oppgaver og struktur, herunder mulig sammenslåing av domstoler.
- Iverksettelse av straffeloven av 2005 gjør det nødvendig med en fullstendig gjennomgang av kompetansefordelingen på de ulike nivåene i påtalemyndigheten. Arbeidsgruppens forslag om vesentlig større fleksibilitet i hvilke påtalevedtak statsadvokatene skal treffe og hvilke aktorater de skal utføre, må forvente betydelig motstand siden det ikke vil gi forutsigbarhet om hvilket nivå som har tiltalekompetanse, hvilket nok for mange vil ses som et vesentlig rettssikkerhetselement.

Det begrenser hvilke interne veivalg som bør og kan tas nå at problemstillingene ovenfor er uavklarte, og det er derfor i dag ikke mulig å endelig avslutte oppfølgingen av arbeidsgruppens rapport.

Et av forslagene kan det gis umiddelbar tilslutning til fra riksadvokaten: Kompetanseutvikling for de kontoransatte og tilrettelegging av utvidede arbeidsoppgaver for denne gruppen. Det vil bli arbeidet videre med dette.

40. Nye artikler

Det er skrevet en del artikler ved Riksadvokatembetet den siste tiden som antas å ha interesse:

- Tor-Aksel Busch, “Moderne kriminalitet – tradisjonell rettergang”, vil bli trykket i “Forhandlinger fra det 39. nordiske jurismøtet i Stockholm 18. – 19. august 2011”.
- Tor-Aksel Busch, “Har kriminalreportasjen tatt livet av seg selv?”, “Antifestskrift til Norsk presseforbunds 100-årsjubileum” side 45 flg.
- Knut H. Kallerud, “Lovbrudd begått av personer uten eller med svak tilknytning til riket”, vil bli trykket i “Forhandlinger fra det 39. nordiske jurismøtet i Stockholm 18. – 19. august 2011”.
- Knut H. Kallerud, “Ikke ... en dommers uavhengighet..., Noen betraktninger om påtalemyndighetens stilling sammenlignet med domstolenes”, vil bli trykket i festskrift til Dommerforeningens hundreårsjubileum.
- Runar Torgersen, “Påtalejuristens rolle, hvordan den har forandret seg de siste 50 år og hva som forventes for fremtiden”, LoR 2011, side 42-62.

Riksadvokaten vurderer å samle disse og en del andre artikler i et kompendium etter at de er offentliggjort.

41. Rutiner og avtaler for personalet

Det er de siste årene fastsatt en del rutiner mv. som for oversiktens skyld nevnes nedenfor.

a) IA- avtalen

Den høyere påtalemyndighet inngikk 1. april 2011 samlet arbeidsavtale med NAV om et mer inkluderende arbeidsliv (IA-avtalen). Riksadvokaten, de sentrale tillitsvalgte og hovedverneombudet ble 4. mai 2011 enige om en mål- og aktivitetsplan i tilknytning til IA-avtalen. Begge dokumenter er sendt embetene.

b) Internkontrollhåndbok

I HAMU-møte den 12. mai ble det fastsatt ny innholdsfortegnelse for internkontrollhåndboken. Riksadvokaten sendte ba i brev 18. mai d.å. om at embetene ajourførte sine internkontrollhåndbøker i tråd med dette. Det ble samtidig minnet om at internkontrollhåndboken skal plasseres lett synlig og tilgjengelig for alle ansatte.

c) Varsling av kritikkverdige forhold

Riksadvokaten fastsatt 26. januar d.å. retningslinjer for varsling av kritikkverdige forhold i den høyere påtalemyndighet. Retningslinjene er basert på et utkast fra hovedverneombudet og er drøftet i HAMU. Retningslinjene ble sendt embetene i februar d.å.

d) Varsling av uønskede hendelser

Retningslinjer for varsling av uønskede hendelser ble fastsatt av riksadvokaten 30. april 2007. Det er viktig at slike hendelser rapporteres inn i henhold til retningslinjene.

e) Personalpolitisk handlingsplan

Personalpolitisk handlingsplan for Den høyere påtalemyndighet ble fastsatt av riksadvokaten 3. januar 2005 og ble opprettholdt uendret etter revisjon i januar 2009. Den reviderte utgaven ble sendt til embetene i april 2009.

f) Lønnspolitikk for Den høyere påtalemyndighet

Lønnspolitikk for Den høyere påtalemyndighet ble fastsatt av riksadvokaten 30. mars 2007 og ble oversendt embetene i april samme år.

g) Avtale om mulighet for uttak av ekstra fridager/lønn ved fylte 62 år

Det ble inngått en avtale med organisasjonene om mulighet for uttak av ekstra fridager/lønn ved fylte 62 år den 4. februar 2011. Avtalen ble sendt embetene i februar i år.

h) Retningslinjer for oppfølging av sykemeldte i Den høyere påtalemyndighet

Retningslinjer for oppfølging av sykemeldte i Den høyere påtalemyndighet ble fastsatt av riksadvokaten 26. mai 2008 og revidert 3. januar d.å., etter drøftelser i HAMU. De reviderte retningslinjene ble sendt embetene i februar 2011.

i) Instruks om økonomiforvaltningen i Den høyere påtalemyndighet

Instruks om økonomiforvaltningen i Den høyere påtalemyndighet ble fastsatt av riksadvokaten med virkning fra 1. mars 2004 og revidert i september 2009. Instruksen ble sendt samtlige embeter.

j) Innkjøpsstrategi for Den høyere påtalemyndighet

Innkjøpsstrategi for Den høyere påtalemyndighet ble fastsatt av riksadvokaten med virkning fra 1. januar 2010 og oversendt samtlige embeter.

k) Instruks ved bruk av renholdstjenester

Instruks ved bruk av renholdstjenester ble sendt til embetene fra riksadvokaten i brev 9. februar 2011.

Riksadvokaten sendte i mars d.å. forslag til Justisdepartementet om enkelte endringer i personalreglementet for Den høyere påtalemyndighet.

Embetslederne bes kontrollere at alle ansatte har tilgang til relevante avtaler og rutiner. Det anbefales at hovedpunktene i de dokumentene som har betydning for de ansatte gjennomgås med dem ved en passende anledning.

Alle dokumentene vil i den grad det ikke tidligere er gjort, bli lagt ut på Intranettet.

42. Neste møte

Troms og Finnmark statsadvokatembeter er teknisk arrangerer for neste møte, som holdes 22.–24. mai 2012 i Tromsø. I 2013 er det Oslo statsadvokatembeter som arrangerer, og i 2014 Agder statsadvokatembeter.

God sommer!

Med vennlig hilsen

Tor-Aksel Busch

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

REF.:

VÅR REF.:

2012/00813-010 TAB/jaa
810.2

DATO:

06.07.2012

Statsadvokatmøtet 2012 - Oppsummering

Takk for sist og for gode innspill og erfaringsutveksling under statsadvokatmøtet i Tromsø 22. – 24. mai d.å.

Riksadvokaten summerer som vanlig opp de pålegg, retningslinjer og orienteringer som ble gitt under møtet. Embetslederne må sørge for at oppsummeringen formidles til alle statsadvokatene. Det forutsettes også at statsadvokatene viderebringer pålegg mv. til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på hensiktsmessig måte. Oppsummeringen vil også bli lagt ut på Intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

En innholdsfortegnelse er vedlagt oppsummeringen.

1. Straffutmåling i voldssaker og seksuallovbrudd

Lovgivernes klare føringer om strengere straff på disse områdene har utvilsomt fått gjennomslag i domstolene. To forhold krever likevel kontinuerlig oppmerksomhet. For det første finnes det eksempler på at domstolene (tingrett og lagmannsrett) tilsynelatende følger opp det nye straffnivået, slik at det vises til uttalelsene i forarbeidene, men der den utmålte straffen likevel blir satt betraktelig lavere uten at det kan påvises reelle formildende omstendigheter. Dette kan etter omstendighetene gi grunnlag for anke. For det andre må man forsikre seg om at påstandene om straff ikke blir for milde. Det finnes enkelte eksempler på at domstolene, særlig Høyesterett, fastsetter en strengere straff enn hva påtalemyndigheten har påstått. Straffutmålingen på dette området vil ha en dynamisk karakter også etter at normalstraffenivået er nådd, og det signaliserte straffnivået i forarbeidene representerer ikke sluttresultatet i denne utviklingen.

2. Høyesterettsavgjørelse om overprøving av Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelser

Høyesterett har i dom 29. mars 2012 slått fast at domstolene kan ta stilling til om Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelser er gyldige, men prøvingsretten er begrenset til å gjelde generell lovtolkning og grunnleggende saksbehandlingsregler (f.eks. habilitet og kontradiksjon). Kommisjonens bevisbedømmelse eller den konkrete rettsanvendelsen kan ikke prøves. På grunn av nærheten til bevisbedømmelsen kan domstolene heller ikke prøve om kommisjonen har sørget for at saken er tilstrekkelig opplyst.

3. Riksrevisjonen og vinningskriminalitet

Riksrevisjonen har i Dok 3:6 (2011-12) undersøkt politiets og påtalemyndighetens innsats mot vinningskriminalitet. Rapporten gir viktig læring, og hovedfunnene samsvarer stort sett med riksadvokatens erfaringer. Rapporten må følges opp, og arbeidet med vinningskriminalitet er et naturlig tema for inspeksjoner og regionale påtalemøter. Følgende suksesskriterier er understreket i rapporten: (1) Egne dedikerte grupper eller enheter i politiet, evt. samarbeid på tvers med andre mindre politidistrikter, (2) en systematisk tilnærming, tydelig oppfølging fra ledelsen, god etterretning, god åstedsundersøkelse og god analysekompetanse og (3) innretting etter gjengangere, ikke enkeltsaker.

4. Inspeksjoner - hva skal inn i grunnlaget for beregning av oppklaringsprosent?

Riksrevisjonen har i sin undersøkelse av oppklaringsprosenten påpekt at ett politidistrikt skiller seg vesentlig ut ved sin høye bruk av henleggelseskoden 22, ikke grunn til å undersøke om det foreligger noe straffbart forhold. Politidistriktenes bruk av henleggelseskoder bør regelmessig kontrolleres som ledd i inspeksjoner, slik at forskjellene ikke blir for store. Det omtalte distrikt vil bli fulgt opp av Oslo statsadvokatembeter.

5. Politiregisterloven

Forskriftene til loven har vært på høring, og loven settes tidligst ikraft 1. januar 2013.

6. Endringer i riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 Varetekt: Siktedes rett til umiddelbart å kontakte advokat

Etter at Den europeiske komité for forebygging av tortur (CPT) besøkte Norge i mai 2011, ble det i punkt II,A,3 i komiteens rapport anbefalt endringer i riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 "Varetekt", slik at "the right of access to a lawyer is granted in all cases from the outset of the deprivation of liberty" (formateringer utelatt).

Anbefalingen knytter seg til rundskrivet punkt IX,2,a), som har følgende opprinnelige ordlyd:

“Ein førespurnad om å melde frå til advokat bør til vanleg etterkomast snarast råd og seinast 2 timar etter at den pågripne har kome til politistasjon eller lensmannskontor. Kjem den pågripne inn etter kl. 22.00, vil det vanlegvis vere nok at det vert gjeve høve til å gje melding morgonen etter.”

Riksadvokaten har i brev 24. mars d.å. til statsadvokatene og politimestrene endret rundskrivet i tråd med komiteens anbefaling, slik at unntaket i annet punktum oppheves. Utgangspunktet i første punktum gjelder etter dette uavkortet i alle situasjoner.

Det aksepteres at det helt unntaksvis kan være praktisk umulig å sikre retten til umiddelbar varsling av advokat til alle døgnets tider – f.eks. ved massearrestasjoner. Den begrensning i adgangen til å kontakte advokat som følger av at retten gjelder “til vanleg”, tar således utelukkende sikte på praktiske unntakssituasjoner det ikke er mulig eller rimelig å gardere seg mot. For ordens skyld understrekes at retten til å kontakte advokat selvsagt ikke innebærer en rett til å lykkes i å faktisk oppnå kontakt med den ønskede forsvarer når som helst på døgnet. Nattestid vil rettigheten formentlig gjennomgående måtte utøves ved at det legges igjen en beskjed på vedkommende advokats telefonsvarer eller lignende.

Statsadvokatene og politimestrene forutsettes å forsikre seg om at instruksendringen gjøres kjent for alle påtalejurister i regionen/distriktet.

7. Påminnelser om behandlingen av klagesaker

Det minnes igjen om noen viktige ordensregler ved oversendelse av klagesaker.

Eventuell omgjøringsfrist skal markeres tydelig på oversendelsespåtegningens første side. Det må også påses at fristberegningen er riktig. I altfor mange saker er fristen feilaktig beregnet etter straffeprosessloven § 75 annet ledd (tre måneder regnet fra henleggelsesbeslutning). Det korrekte er å beregne fristen etter § 59a (tre måneder regnet fra da påtalemyndigheten mottok rettidig klage).

Straffe- og bøteattest skal ligge i saksdokumentene. At attestene mangler er et velkjent problem hos statsadvokatene, men som ikke alltid utbedres ved oversendelse av klager til riksadvokaten.

For saker der noen har vært siktet, har riksadvokaten i brev 24. januar 2005 gitt instruks om at klagesaker skal oversendes overordnet påtalemyndighet med innstilling. Det påtalenivå som har truffet den påklagede beslutning, kan altså ikke selv omgjøre den, til tross for at Høyesterett i Rt. 2004 s. 1997 kom til at loven åpner for slik omgjøring av eget vedtak etter klage.

Det minnes også om at såkalte tredjeinstansklager skal avvises av statsadvokaten av eget tiltak, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 4/2002 punkt X,2. Det skal da opplyses om at selve avvisningsvedtaket kan påklages, men at riksadvokatens prøving i så fall vil være begrenset til en vurdering av om vilkårene for avvisning er til stede.

8. Inndragning: Prioritering, utgifter til realisering av inndratte gjenstander og ny veileder Økokrim

Som kjent har det over tid vært en målsetting at antall inndragningskrav og inndratt beløp skal økes, og påtalemyndighetens innsats er en avgjørende faktor for å nå dette målet. Det minnes om viktigheten av at etterforskingen innrettes også med sikte på inndragningskrav, og at det nedlegges presise, velbegrunnede inndragningspåstander for retten. Også i tiltalebeslutningen skal inndragningskravet presiseres i størst mulig grad, både med sikte på hva som skal inndras og hjemmelsgrunnlaget. Det er ikke tilstrekkelig å ta forbehold om inndragning med henvisning til alle inndragningshjemlene i straffeloven.

To initiativer for å nå målet om økt inndragning nevnes:

For det første har Økokrim utarbeidet en ny veileder om inndragning. Behovet i politiet og påtalemyndigheten for den dreieboken som nå er utarbeidet, er utvilsomt stort. Vesentlige deler av den kunnskap som finnes innen politi- og påtalemyndighet på dette feltet, er gjort tilgjengelig på en god måte. Boken bør få stor betydning for vår totale oppgaveløsning, og vil etter all sannsynlighet gi resultater som er til det beste for samfunnet. Eksemplarer av dreieboken vil bli sendt til statsadvokatene.

For det andre nevnes at Justisdepartementet etter initiativ fra Politidirektoratet arbeider med et forslag om at utgifter som påføres politiet ved oppbevaring og tilsyn av beslag, og utgifter ved salg etter inndragning, ikke lenger skal dekkes innenfor politidistriktenes budsjettammer, men trekkes fra salgsinntekten. En regelendring i tråd med forslaget vil kunne fjerne et mulig incitament i politiet til å begrense inndragningsetterforskingen på en uheldig måte. Departementets høringsfrist var 25. mai d.å. Økokrim støttet forslaget, med riksadvokatens tilslutning.

9. Samarbeid mellom Finansnæringens Fellesorganisasjon (FNO) og politiet

(1) Hefte fra FNO om forsikringssvindel – “Håndbok for jurister og etterforskere i

I desember 2011 utga Finansnæringens Fellesorganisasjon (FNO) et hefte om forsikringssvindel – betegnet “Håndbok for jurister og etterforskere i politietaten”. Den uttalte hensikten med håndboken er “å gjøre det enklere for etterforskere og jurister i politietaten å arbeide med saker der det er mistanke om forsikringssvindel”. Heftet omhandler bl.a. forsikringsavtalelovens bestemmelser om forsikringssvindel, typeeksempler på forsikringssvindel og politiets og forsikringsselskaperens ulike roller.

Noen eksemplarer av håndboken er oversendt statsadvokatregionene til orientering ved riksadvokatens brev 21. mai d.å.

(2) Tilrettelegging for samarbeid med politiet i tyverisaker

FNO har nå – gjennom avtaler med de enkelte forsikringsselskaper – satt seg i stand til raskt å gi politiet tilsagn i enkeltsaker om at det ikke vil bli fremmet regresskrav ved eventuelt tap av gods i saker med såkalt utsatt pågripelse. Dette er aktuelt der politiet ikke griper inn umiddelbart mot tyverier, men forsøker å følge tyvegods for å avdekke mottakere av godset. Kontaktpunkter i FNO er Hans-Jacob Anonsen (mob. 91511234) og Frode Bjeglerud (mob. 41535824).

Hva gjelder bruk av GPS-sporingsenheter – som bl.a. kan plasseres i båtmotorer – vises til omtale under møtet.

10. Hatkriminalitet – Straffeloven § 135a

Bekjempelse av hatkriminalitet er viktig, og arbeidet påtalemyndigheten nedlegger i denne sammenheng vurderes kontinuerlig både nasjonalt og internasjonalt. Antall saker angående straffeloven § 135a synes lavt, og som det fremgår av riksadvokatens brev av 23. november 2011 skal kopi av alle påtaleavgjorte saker av denne type i 2012 innsendes fortløpende til Riksadvokatembetet for gjennomsyn.

I Høyesteretts dom av 30. mars 2012 uttales at terskelen for overtredelse av § 135a er lavere etter lovendringen i 2005. Videre fremheves at det skal mindre til for å konstatere overtredelse dersom ytringene ikke inngår i ytringsfrihetens kjerneområde, typisk den politiske debatt etc. Rent sjikanøse ytringer er i liten grad vernet av Grunnloven og vil således kunne utgjøre overtredelse.

Som kjent skal alle statsadvokatembeter og politidistrikt ha utpekt en statsadvokat/politiadvokat med fagansvar for rasisme og annen hatkriminalitet. Nevnte personer er innkalt til fagseminar ved Riksadvokatembetet 20. november 2012.

11. Meldeplikt til UDI m.m.

Utvisning av utenlandske personer som har begått straffbare forhold er formentlig en effektiv kriminalitetsbekjempelse ettersom muligheten for nye lovbrudd her i riket reduseres. Nok en gang minnes om meldeplikten i påtaleinstruksen § 5-13. Etter det opplyste blir ikke slike meldinger sendt selv om det er krysset av for dette i BL. Det forutsettes at statsadvokatene følger opp at slike meldinger faktisk blir sendt og at meldeplikten etterleves. Slike meldinger må sendes så tidlig som mulig ettersom vedtak om utvisning må fattes innen ett år etter rettskraftig dom/forelegg dersom utlendingen har lovlig oppholdstillatelse, jf. utlendingsloven §§ 67 og 68.

Videre minnes om riksadvokatens retningslinjer i brev av 25. mars 2011 om rapporteringsplikt til både folkeregisteret og UDI dersom det foreligger opplysninger i straffsaken som gir politi/påtalemyndighet kunnskap om at noen har falsk identitet (sannsynlighetsovervekt). Endelig

minnes om riksadvokatens retningslinjer i brev av 1. desember 2008 og 10. desember 2010 hvor det blant annet fremgår at benyttelse av falsk identitet og manglende etterlevelse av UDI sine vedtak skal påtales.

12. Passiv medvirkning

Riksadvokaten beordret tiltale mot en mor våren 2011 for passiv medvirkning til overtredelse av straffeloven § 228 annet ledd annet straffalternativ jf. § 232 i forbindelse med at en 8 år gammel gutt ble mishandlet til døde av sin stefar i februar 2005. Tønsberg tingrett avsa fellende dom 23. april d.å., dog slik at tiltalte kun ble holdt ansvarlig for volden, ikke for dødsfølgen. Avgjørelsen er anket av domfelte. Omsorgspersoner har – etter riksadvokatens oppfatning – plikt til å verne barn fra overgrep, og dersom slike personer etter omstendighetene har kunnskap om, eventuelt finner det overveiende sannsynlig, at overgrep vil komme til å skje, er vedkommende medvirkningsansvarlig med mindre det tas adekvate skritt for å forhindre nye overgrep. I saker om overgrep mot barn bes statsadvokatene særskilt vurdere om saken gir grunnlag for å påtale mulige passive medvirkere. I tillegg til voldssaker kan det også gjelde for saker om sedelighet.

13. Avhør

Fra ulikt hold er det anført at lyd- og bildeavhør ofte blir for omfattende, og at politiavhør inneholder uforholdsmessig mye fri forklaring i forhold til konfrontasjon. Videre er det blant annet også hevdet at det tas for mange avhør og at avhørene ikke tjener de formål som skal belyses i retten. Riksadvokaten avholdt et møte om dette tema 25. januar 2012 med flere sentrale aktører, herunder Kripos, PHS, OPD, OST, NAST og Økokrim. Det ble besluttet at det skal nedsettes en arbeidsgruppe i regi av riksadvokaten med mandat om å fremme tiltak i denne sammenheng. Gruppen skal ledes av politiinspektør Reidar Bruusgaard ved Kripos. Mandatet og gruppens øvrige medlemmer vil bli fastsatt i løpet av kort tid.

14. Samordningsorganet – utvidet rolle

I Meld. St. 7 (2010-2011) *Kampen mot organisert kriminalitet – en felles innsats* er det understreket at utviklingen av mobil og grenseoverskridende kriminalitet nødvendiggjør en styrking av politiets innsats på dette området.

Et sentralt virkemiddel er å styrke det eksisterende Samordningsorganet. Organet i dag har som kjent til formål å tildele økonomisk støtte til politidistriktene ved bekjempelsen av alvorlig kriminalitet, særlig den organiserte og/eller kriminalitet som begås over distriktsgrensene.

Regjeringen forutsetter at et forsterket organ bidrar ytterligere til å øke politiets evne til å organisere, kraftsamle, koordinere og iverksette grenseoverskridende aksjoner, særlig i saker om alvorlig organisert kriminalitet, for eksempel større narkotikasaker, mobil vinningskriminalitet mv. Det er forventninger om at Samordningsorganet skal utøve større grad av koordinering av innsatsen mot organisert kriminalitet enn i dag, og være et koordinerings- og rådgivningsforum for politiets innsats på dette feltet. Det skal videre være et forum for strategiske drøftelser mellom politiet og andre offentlige kontrolletater samt næringslivet. Det er grunn til å tro at Samordningsorganet som i dag består av ass. politidirektør, ass. riksadvokat og sjef Kripos utvides med politimesteren i Oslo.

Riksadvokaten er i dialog med departementet og POD om utforming av ny instruks som skal reflektere organets utvidede oppgaver. Det er viktig at statsadvokatene holder seg orientert om Rådets arbeid og ved behov fremmer konkrete forslag til samordning.

15. Kommunikasjonskontroll og romavlytting 2011

Den redegjørelse som ble gitt under møtet inneholder graderte opplysninger og inntas ikke her.

Basert på innberetninger fra politimestrene gav drøyt 50 % av sakene resultater i form av pågripelser, beslag og/eller informasjon av stor bevis- og etterforskningsmessig verdi.

Kontrollutvalgets årsrapport med påpekninger forutsettes gjennomgått av statsadvokatene. I arbeidet med enkeltsaker må det nøye vurderes om politiet har gode rutiner og etterlever regelverk og instruks på det området.

16. Behandling av narkotikasaker – ventetid for narkotikaanalyser fra Kripos

Lang saksbehandlingstid ved Kripos for analyser av narkotikabeslag har vært et tilbakevendende problem i flere år. Etter å ha iverksatt ulike tiltak for å komme a jour har saksbehandlingstiden vært akseptabel de siste årene. Nå øker saksbehandlingstiden dessverre igjen. Mens gjennomsnittlig saksbehandlingstid i 2009 var 28 dager var den på 70 dager i 2011. I følge Kripos analyseres fristsaker imidlertid innenfor de fastsatte mål.

Til tross for at analyseproduksjonen i 2011 lå nesten 30 % høyere enn i 2009, ferdigstilles færre saker. I følge Kripos kan forklaringen være at antall analyser pr. sak øker, noe som skyldes ulike forhold:

- Mer komplekse saker, flere beslag og ulike typer stoff i den enkelte sak
- Voldsom vekst av nye stoffer som ofte er mer arbeidskrevende å identifisere enn de tradisjonelle stoffene
- Økt dokumentasjonsbehov, spesielt økt etterspørsel etter styrkegradsbestemmelser i små beslag, samt nye blandinger som krever metodeutvikling

Kripos vurderer nå ulike tiltak for å bremse den negative utviklingen. De opplyser at uforholdsmessig mye ressurser går til de minste sakene. Selv om politidistriktene er blitt bedre til å skille mellom analyse-saker og foreleggssaker ved innsendelse til Kripos, sendes fortsatt saker til analyse som kunne vært avgjort med forelegg. Dessuten påtaleavgjøres saker i politidistriktene før analyserapport foreligger uten at det gis beskjed til Kripos, noe som medfører at det gjøres unødvendige analyser.

Det er viktig at statsadvokatene både i behandlingen av løpende straffesaker og i dialogen med politidistriktene har oppmerksomhet rettet mot disse problemstillingene.

Fra riksadvokatens side vil det i løpet av høsten 2012 bli vurdert å justere foreleggsdirektivene, både med hensyn til grensene og stofftyper. Flere stoffer er for eksempel ikke omhandlet i dagens retningslinjer, og det kan derfor for eksempel være vanskelig for Kripos å nekte analyse ved å vise til foreleggsdirektivet. I første omgang blir det en intern høring.

17. Tidsbruken ved oversendelse av fengslingsaker til Høyesterett

Høyesterettsjustitiarius har i brev av 23. april 2012 til riksadvokaten uttrykt bekymring for faktisk tidsbruk ved fremsendelse av anker over lagmannsrettens fengslingskjennelser. Det vises til at Høyesteretts ankeutvalg i flere saker har måttet avvise siktedes anke fordi påtalemyndigheten hadde forsømt å sende inn saken før fengslingsfristen gikk ut.

Det er ikke akseptabelt og i brev av 14. mai 2012 til statsadvokatene og politimestrene, har riksadvokaten gitt følgende direktiv:

- Ved anke fra siktede i fengslingsaker, skal saken straks og uten opphold oversendes Høyesterett sammen med tilhørende dokumenter og eventuelt tilsvarende fra påtalemyndigheten.
- Dersom påtaleansvarlig ikke er til stede, må det i instruks eller retningslinjer gå klart og tydelig frem hvem som "svarer" for den løpende porteføljen. Vedkommende har i så fall ansvaret for at anker over fengslingskjennelser håndteres på en rask og effektiv måte.
- Av hensyn til knappe tidsfrister, skal alternative fremsendelsesmåter alltid vurderes, for eksempel e-post, telefaks eller direkte levering der det er mulig.

For øvrig forventes at politimestrene går gjennom praksis og rutiner i politidistriktene og foretar de innskjerpinger det er behov for.

Statsadvokatene må i samband med inspeksjoner og tilsyn forsikre seg om at politidistriktene har rutiner som sikrer rask fremsendelse av anker i fengslingsaker. Spørsmålet kan også med fordel merindres på regionale påtalemøter.

18. Vold i nære relasjoner – registreringspraksis

Selv om det knytter seg stor usikkerhet til det reelle omfanget av familievold, har det de siste årene skjedd en økning av antallet anmeldelser etter straffeloven § 219. Årsaken er antakelig sammensatt, men det er grunn til å tro at større åpenhet, endrede holdninger og ikke minst et sterkt søkelys på saksfeltet har ført til denne situasjonen.

På bakgrunn av erfaring, bl.a. behandling av klagesaker, finner riksadvokaten grunn til å stille spørsmål om det skjer en viss overregistrering ved at for mange saker henføres i statistikkgruppene som gjelder overtredelse av straffeloven § 219. Kjerneområdet for bestemmelsen er som kjent ulike former for grov eller gjentatt mishandling. En har eksempler på at enkeltstående legemsfornærmelser, eller en fars dominerende og kontroll uten bruk av trusler eller vold, er registrert som mishandling i familien. En praksis hvor enhver voldsanvendelse innenfor husets fire vegger oppfattes som familievold, vil både gi et uriktig bilde av den faktiske situasjonen og kan bidra til at alvoret i de *egentlige* § 219-sakene utvannes.

Statsadvokaten må ha særskilt oppmerksomhet rettet mot dette spørsmålet, både ved behandling av enkeltsaker og generelt. En ber om at eventuell uheldig praksis innrapporteres, slik at riksadvokaten kan vurdere om det er behov for sentrale retningslinjer.

19. Unge lovbrøyttere – alternative reaksjoner

Rapporten om "Økt bruk av konfliktrådet" har vært på høring og er nå under behandling i Justis- og beredskapsdepartementet. Uavhengig av fremdriften forutsetter riksadvokaten at statsadvokatene – som ledd i fagledelsen – aktivt bidrar til at politiet følger opp pålegget i mål- og prioriteringsrundskrivnet nr. 2/2012 om bruk av konfliktråd og utprøving av nye reaksjoner, særlig ovenfor unge lovbrøyttere.

En minner om at Stortinget 15. desember 2011 fattet vedtak om endringer i straffeloven, straffeprosessloven m.fl. (barn og straff), jf. Prop. 135 L (2010-2011) og Innst. 83 L (2011-2012). Av de lovendringene som trådte i kraft 20. januar 2012 nevnes

- straffeloven §§ 18, 28 annet ledd, 28a annet ledd og 39c annet ledd.
- straffeprosessloven §§ 69 annet ledd tredje punktum, 183 annet og tredje ledd, 184 annet ledd

annet punktum, 185 annet ledd og 186a.

Videre ble det vedtatt en ny straffereaksjon for unge under 18 år, den såkalte ungdomsstraffen. Iverksettelsen av den er utsatt i påvente av etableringen av oppfølgingsteam ved samtlige konfliktråd i landet.

20. Melding til Domstoladministrasjonen ved etterforskning av dommere

Etter påtaleinstruksen § 5-4 første ledd plikter påtalemyndigheten (politiet) av eget tiltak og på nærmere angitte vilkår, å underrette nærmeste foresatte når det åpnes etterforskning mot offentlig tjenestemann.

Domstoladministrasjonen har i henvendelse til riksadvokaten opplyst at de ikke underrettes dersom en dommer settes under etterforskning og at det beror på tilfeldigheter om, og når, de får kjennskap til forholdet. Konsekvensen er at administrativ ansvarlig myndighet ikke får muligheten til å vurdere tjenestelige eller personellmessige tiltak.

I brev av 7. oktober 2011 til statsadvokatene og politimestrene besluttet riksadvokaten at når en dommer eller domstolsleder settes under etterforskning, skal saken *alltid* innberettes til domstoladministrasjonen.

21. Nasjonal koordineringsenhet for dom på overføring til tvungent psykisk helsevern

I 2006 opprettet Helse Sør-Øst en såkalt koordineringsenhet for oppfølging av lovbrøtere som er dømt til overføring til tvungent psykisk helsevern i medhold av straffeloven § 39.

I oppdragsdokument fra Helse- og omsorgsdepartementet 2012, har koordineringsenheten fått ansvar for å gjennomføre en nasjonal utvidelse av ordningen. Oppgavene til den nasjonale enheten vil i det vesentlige være sammenfallende med dagens mandat, bl.a.

- føre register over alle særreaksjonsdømte
- anviser plass for de som er idømt særreaksjoner
- holde oversikt over hvor den dømte til enhver tid befinner seg
- utarbeide rutiner og prosedyrer for samhandling mellom berørte parter.

Ved ny § 5-2a i psykisk helsevernloven er etableringen av en nasjonal koordineringsenhet nå lovfestet, med virkning fra 1. juli 2012. Bestemmelsen er en oppfølging av Prop. 108 L (2011–2012).

Den nasjonale koordineringsenheten skal innen utløpet av 2012 bl.a. utarbeide og oppdatere retningslinjer for å sikre nødvendig samhandling mellom helsetjenesten og justissektoren. Inntil nye retningslinjer foreligger vil de nåværende prosedyrer for området innen Helse Sør-Øst, sist revidert 27. januar 2012, gjelde for hele landet. Riksadvokaten vil i løpet av kort tid sende disse ut til statsadvokatene og politimestrene.

Når de nye retningslinjene foreligger rundt årsskiftet vil riksadvokaten vurdere om det er behov for nærmere direktiver til påtalemyndigheten.

22. Kort orientering om forholdet mellom politiets etterforskningsplikt og dødsstedsundersøkelser hvor barn under 4 år dør plutselig og uventet

Forholdet mellom politiet og dødsstedsgruppen er regulert i Folkehelseinstituttets retningslinjer av 22. oktober 2010, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 2/2011 pkt. 2.

I følge Folkehelseinstituttet eksisterer det en viss usikkerhet om grenseoppgangen mellom de to instanser. I noen tilfeller har det ført til ”dobbeluttrykning”, i andre tilfeller at berørte familier ikke har blitt oppsøkt i det hele tatt. En har ikke mottatt tilsvarende bekymringsrapporter fra politiet.

Før riksadvokaten vurderer behovet for en nærmere avklaring av ansvarsgrensene, eventuelt innføring av standardiserte underretningsrutiner, vil en innhente uttalelse fra politidistriktene om erfaringer og hvordan ordningen i praksis fungerer. Ved sine inspeksjoner bør statsadvokatene vurdere hvorvidt politiets oppfølging og behandling av denne type saker bør gjøres til et særskilt tema.

23. Uttalelser fra statsadvokatene i høringsaker

Som representanter for Den høyere påtalemyndigheten og faglig ansvarlig for straffesaksbehandlingen i regionene, er statsadvokatene viktige premissleverandører for innretningen og utviklingen av kriminalitetsbekjempelsen. En kanal for å påvirke og øve innflytelse er høringer, knyttet til ulike forslag på det strafferettslige feltet. Det er derfor med en viss beklagelse riksadvokaten registrerer at høringsaker – selv på sentrale områder – synes å bli nedprioritert ved embedene.

Riksadvokaten understreker at det er embetsleders ansvar at høringer – som ligger i kjerneområdet for påtalemyndigheten – besvares og at det avsettes nødvendig tid for utarbeidelse av høringsuttalelser.

24. Riksadvokatens tiltale- og ankekompetanse

Riksadvokaten har tiltalekompetanse etter siktelser hvor strafferammen forhøyes til 21 år ved særdeles skjerpene omstendigheter, selv om straffeloven § 232 ikke kommer til anvendelse i den konkrete sak. Riksadvokaten skal følgelig behandle alle saker etter straffeloven § 231 første punktum, § 233 første ledd, § 162 tredje ledd og 317 femte ledd jf. fjerde ledd. Tiltale etter straffeloven § 317 fjerde ledd (grovt heleri) må tas ut av riksadvokaten dersom utbyttet knyttes til narkotikaforbrytelser. Politiet har i saker hvor utbyttet ikke knyttes til narkotikaforbrytelse tiltalekompetanse etter straffeloven § 317 fjerde ledd og uaktsom heleri, jf. § 317 sjette ledd, mens statsadvokaten har tiltalekompetanse etter § 317 annet ledd (”selvasking”).

Lovens maksimumsstraff kan ikke idømmes ved forsøk, jf. straffeloven § 51, og statsadvokatene er tiltalekompetente selv om en fullbyrdet forbrytelse hører under riksadvokaten, jf. straffeprosessloven § 65 smh. § 66. Dette gjelder likevel ikke straffeloven § 148 hvor forsøk kan straffes likt med fullbyrdet forbrytelse, jf. bestemmelsens annet ledd.

Selv om maksimumsstraff ikke kan idømmes gjerningspersoner under 18 år, jf. straffeloven § 55, er retningslinjene fra 1. juni 2006 fremdeles gjeldende: I alle drapssaker skal tiltalespørsmålet avgjøres av riksadvokaten. Det vises til påtaleinstruksen § 22-3 annet ledd hvoretter saker med ”særlig stor allmenn interesse” skal forelegges riksadvokaten. I andre saker med gjerningsmann under 18 år er utgangspunktet at sakene behandles av statsadvokatene.

Er det bevis for overlegg medtas dette også i drapstiltaler etter straffeloven § 233 første og annet ledd til ervervelse av dom på overføring til psykisk helsevern, jf. straffeloven § 39 jf. psykisk helsevernloven kapittel 5. Derimot tas det ikke ut tiltale om særdeles skjerpene omstendigheter, jf. straffeloven § 233 annet ledd siste punktum, idet dette i stor grad leder opp til straffeutmålingen.

Ankekompetansen følger tiltalekompetansen slik at alle saker hvor riksadvokaten har avgjort tiltalespørsmålet skal sendes inn for godtakelse, eventuelt anke, jf. straffeprosessloven § 68. Dette gjelder også ved dom i første instans hvor domfelte anker og har automatisk ankerett.

Er siktede varetektfengslet skal dette fremgå av påtegningen ved oversendelser til riksadvokaten. Dette gjelder også ved anker til Høyesterett.

Anker over lagmannsrettens avgjørelser, herunder kjennelser og beslutninger i tingretten, går til Høyesteretts ankeutvalg (tidligere kjæremål), jf. straffeprosessloven § 7. Saken skal sendes via lagmannsretten til Høyesterett og ikke til riksadvokaten, jf. straffeprosessloven § 381 første ledd, slik at retten gis mulighet til en eventuell omgjøring av egen beslutning eller å kommentere anken. Det er ikke adgang til å motanke over kjennelse eller beslutning, slik som ved dommer, jf. straffeprosessloven § 311, jf. Rt 2004 s. 1653 og Rt 2008 s. 677.

25. Opprettholdelse av tvungent psykisk helsevern – straffeloven § 39 b

Beslutning om opphør av særreaksjonen tvungent psykisk helsevern hvor tiltalekompetansen hører under riksadvokaten, besluttet av statsadvokaten, jf. særreaksjonsrundskrivet nr. 4/2001 punkt VII, 4. Riksadvokaten avgjør om det skal begjæres opprettholdelse av reaksjonen utover 3 års perioden i saker hvor tiltale er tatt ut her, jf. brev av 13. februar 2008. I de sistnevnte tilfellene må sakene sendes inn i god tid før fristens utløp. Påtalemyndigheten må bringe saken inn for tingretten senest tre år etter siste rettskraftige dom jf. straffeloven § 39 b siste ledd annet punkt. Påtegningen bes merket tydelig med tre års fristens utløp med utgangspunkt i domsavsigelsen. Fristen for avvisning av tiltalen med utgangspunkt i rettskraftstidspunktet for dommen bes også opplyst. Fristene er omtalt i riksadvokatens brev 14. januar 2005.

26. Forvaring – utvisning

Statsadvokatene bes vurdere om det er hensiktsmessig og praktisk mulig å ta forbehold og påstå forvaring i saker hvor domfelte etter all sannsynlighet vil bli utvist etter en eventuell domfellelse.

Beslutning om opphør av forvaring og samtykke til prøveløslatelse fra forvaring hører under statsadvokatenes kompetanse selv om tiltalen er avgjort av riksadvokaten. Beslutning om forlengelse av forvaring i slike tilfeller treffes av riksadvokaten, men avgjørelse om ikke forlenge forvaringen tilhører statsadvokaten.

I saker hvor domfelte er idømt forvaring utover maksimal minstetid på 10 år, jf. straffeloven § 39 e første og annet ledd, bes det vurdert om begjæringen om prøveløslatelse fra forvaringsdom skal tas til følge dersom vedkommende ved en dom på fengselsstraff ikke ville blitt prøveløslatt etter 2/3 tid fra samme tidspunkt.

Foranlediget av konkret sak hvor domfelte var idømt 21 års forvaring med en minstetid på 10 år, og utvist under soning, ble det fremmet begjæring om prøveløslatelse ca. 4 år før det var aktuelt med ordinær prøveløslatelse etter straffegjennomføringsloven § 42. Riksadvokaten har etter en konkret vurdering anbefalt ikke å ta begjæringen til følge, herunder på vilkår om at domfelte forlater landet i samsvar med utvisningsvedtaket og at han ikke senere returnerer hit (jf. straffeloven § 39 f og § 39 g første og annet ledd jf. § 53 nr 3 bokstav a.)

27. Vold mot ansatte i asylmottak

Ansatte på asylmottak som opplever vold og trusler fra beboere kan overlate til arbeidsgiver å anmelde forholdet idet allmenne hensyn gjennomgående vil foreligge. Dersom arbeidsgiver er et privat selskap, er ansatte ikke vernet av straffeloven §§ 127, 128 og 326, idet de ikke anses som

«offentlig tjenestemann». Dette svekker neppe deres strafferettslig vern siden andre straffebestemmelser normalt er anvendbare, og ofte vil det foreligge skjerpene omstendigheter ved straffutmålingen. Nærmere retningslinjer er gitt i brev fra riksadvokaten 17. april d.å.

28. Barn i politiarrest

Advokatforeningen og Barneombudet har, bla. med bakgrunn i internasjonale menneskerettighetsorganisasjoners bekymring, tatt opp spørsmål knyttet til barn i politiarrest. I den forbindelse minnes det om endringene som trådte i kraft 20. januar 2012 i straffeprosessloven § 184 annet ledd annet punktum (om at personer under 18 år ikke skal fengsles med mindre det er *tvungende nødvendig*), § 183 annet ledd (om at pågrepne under 18 år eventuelt må *fremstilles for fengsling snarest mulig og senest dagen etter pågripelsen*) og politiarrestforskriften § 3-1 (om at personer under 18 år skal *overføres til varetektscelle ”snarest mulig og senest dagen etter pågripelsen”*). Andre, mindre inngripende alternativ skal alltid vurderes. Det skal i tillegg alltid foretas en forholdsmessighetsvurdering ved pågrepelse og arrest, og i den vurderingen er alder et sentralt moment. Fysiske forhold (herunder forholdene i arresten) og praktisk tilrettelegging (som for eksempel voksenkontakt) vil måtte inngå i vurderingen. Statsadvokatene bes minst en gang før sommeren 2013 å følge opp bruken av politiarrest overfor mindreårige ved inspeksjoner av politidistriktene og i rapportene omtale grunnlaget for arrest, aldersfordeling, hvilke alternativ som er vurdert, lengden på oppholdene i arrest og eventuell fengsling.

Til orientering nevnes også at Justis- og beredskapsdepartementet nylig har gitt Politidirektoratet i oppdrag å utarbeide rutiner som sikrer at barn kun plasseres i politiarrest når det ikke finnes alternativer. Departementet har også bedt om at det utarbeides rutiner for registrering av barn i politiarrest, slik at det raskt kan konstateres hvor mange som befinner seg i arrest til enhver tid, hvilken alder de har, for hvor lang tid frihetsberøvelsen omfatter, samt om de er plassert med hjemmel i politiloven eller straffeprosessloven. Det skal også utarbeides rutiner som sikrer at cellen – når barn plasseres der – utstyres slik at oppholdet utgjør en minst mulig belastning for pågrepne. Endelig er direktoratet bedt om å sikre at barnet til enhver tid under oppholdet i politiarrest har tilgang til kontakt med voksenperson.

29. DNA

a) Lokale retningslinjer for registrering i identitetsregisteret

Straffeprosessloven § 160a gir som kjent hjemmel for å registrere i identitetsregisteret alle som ilegges straff for handling som har strafferamme på fengsel (og i tillegg utilregnelige som har begått slike handlinger).

Riksadvokaten ga i 2008 retningslinjer både om hvem som *skal* registreres og om hvem som *kan* registreres. Om sistnevnte er uttalt at registrering kan skje ”hvis det i andre tilfeller enn nevnt [dvs ”skal”-tilfellene] skulle foreligge et særlig sterkt behov for registrering og vilkårene er oppfylt”. Riksadvokaten er kjent med at minst ett politidistrikt har hatt lokale retningslinjer som går ut over dette, ved at alle som idømmes samfunnsstraff med subsidiær fengselsstraff over 60 dager skal registreres, uavhengig av type forbrytelse. Det er ikke heldig at registreringspraksis er ulik og at utsikten til å havne i DNA-registeret avhenger av hvilket politidistrikt som håndterer saken. Man kan ikke si at det generelt er ”særlig sterkt behov for registrering” av personer dømt til samfunnsstraff. Politidistriktene må med andre ord holde seg til riksadvokatens retningslinjer, og det er ikke rom for lokal praksis som innebærer en systematisk registrering ut over det disse gir anvisning på.

I denne sammenheng nevnes at Politidirektoratet har bebudet et forslag om at registreringsadgangen bør utvides. Spørsmålet om omfanget av en slik utvidelse blir sendt på høring til statsadvokatembetene.

b) Etterslep på registreringene

Kripos har orientert om at det stadig er etterslep på registreringene i identitetsregisteret og at dette dels skyldes at det tar tid før politiadvokatene treffes beslutning. Ikke minst gjelder dette beslutninger om personer som allerede er registrert i etterforskningsregisteret.

Statsadvokatene må ha oppmerksomhet mot problemstillingen, og viktigheten av raske beslutninger kan med fordel omtales på påtalemøter.

30. Rettsanmodninger

a) Direkte oversendelser i Schengen

Innenfor Schengenområdet skal anmodninger om bistand i utgangspunktet sendes direkte til/fra statsadvokatene og rette judicielle myndighet i mottaker/avsender-landet, jf.

Schengenkonvensjonen artikkel 53 nr. 1 (gjelder ikke utleveringsbegjæringer). Dette gjelder også svar på anmodninger som sendes fra utlandet til departementet og/eller Riksadvokatembetet, med mindre noe annet er presisert.

b) Kun relevante dokumenter skal vedlegges

Når bistandsanmodninger besvares er det normalt bare de dokumentene som besvarer anmodningen som skal sendes – for eksempel rettsboken fra rettslig avhør, sammendrag av politiavhør, kontoutskrifter, politirapporter av betydning og lignende. Påtegninger som ikke inneholder opplysninger av betydning skal ikke oversendes. Begrunnelsen er blant annet at det bør unngås at mottakerlandet pådras unødvendige utgifter til oversettelse.

Selve anmodningen – eller en kopi av denne – bør arkiveres på saken hos politiet.

I saker som besvares via Riksadvokatembetet og Justisdepartementet (dvs. til andre land enn Schengen-land) skal departementets oversendelsesbrev fra saken kom inn og et eksemplar av anmodningen følge dokumentene når denne returneres. Det samme gjelder kopi av eventuelle påtegninger fra politiet som gir informasjon av betydning, for eksempel om hvorfor det har tatt lang tid å besvare anmodningen.

I utleveringssaker hvor Justisdepartementet skal treffe realitetsavgjørelse, skal hele utleveringssaken sendes Riksadvokatembetet. Dokumentene i en eventuell norsk straffesak skal ikke vedlegges.

31. Arrestordreloven og Norges tilslutning til Europarådets konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker (MLA) m.v.

Arrestordreloven, som blant annet innebærer at vi slutter oss til den europeiske arrestordren, forenkler utleveringsprosessen mellom nordiske land og mellom EU-land og Norge/Island. Loven ble vedtatt i januar 2012, og det er mye som tyder på at den trer i kraft i løpet av høsten 2012 hva gjelder Norden. Prosessen i EU tar noe lengre tid, idet flere av landene ennå ikke har ratifisert tilslutningsavtalen med Norge (og Island). I forbindelse med ikrafttredelsen skal det utarbeides rundskriv og formentlig foretas endringer i påtaleinstruksen.

I juni 2012 ga Stortinget samtykke til at Norge slutter seg til EUs konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker fra 2000 (MLA), tilleggsprotokollen til denne fra 2001 samt Annen tilleggsprotokoll

til gjensidig hjelp-konvensjonen fra 1959. Samtidig ble det vedtatt relevante/nødvendige lovendringer. Tilslutningen innebærer blant annet at bistandsanmodninger skal kunne sendes direkte til/fra alle Europarådslandene (ikke bare Schengen-land). Det blir også en nærmere regulering av blant annet videoavhør, kommunikasjonskontroll og utveksling av informasjon om bankkonti m.v. Endringene er ventet å tre i kraft i høst/vinter, og det skal utarbeides forskriftsbestemmelser.

32. Nytt fra internasjonal strafferett

I løpet av første halvår 2012 falt det to avgjørelser ved internasjonale straffedomstoler som er av stor betydning.

Etter etableringen 1. juli 2002 avsa Den internasjonale straffedomstolen (ICC) sin første dom 14. mars 2012. Den kongolesiske opprørslederen/krigsherren Thomas Lubanga Dyilo ble funnet skyldig i krigsforbrytelser i form av verving og bruk av barnesoldater i Den demokratiske republikken Kongo i perioden september 2002 til august 2003, etter en langvarig prosess ved domstolen. Lubanga var den første som ble pågrepet etter domstolens beslutning, i mars 2006, og rettssaken startet i januar 2009, som domstolens første. ICC har for øvrig for tiden 15 saker til behandling, alle fra det afrikanske kontinentet.

Straffutmålingsprosedyrer i saken var berammet til 13. juni 2012, og ifølge domstolens nettsider vil straffutmålingsavgjørelsen foreligge "in due course". Maksimumsstraffen etter Roma-vedtektene er fengsel i 30 år, eller livstidstraff "dersom forbrytelsens ekstreme alvorsgrad og de individuelle omstendigheter ved den domfelte person tilsier det", jfr. vedtektenes art. 77.

Dommen kan påankes, så det vil fortsatt ta noe tid før det foreligger en rettskraftig avgjørelse fra ICC.

Fra ICC nevnes ellers at Fatou Bensouda tiltrer 15. juni 2012 som nyvalgt hovedanklager. Hun er valgt for en periode av 9 år og etterfølger Luis Moreno Ocampo. Bensouda er fra Gambia, og har vært assisterende hovedanklager ved ICC siden 2004.

Spesialdomstolen for Sierra Leone avsa dom 26. april 2012 i sak mot Liberias tidligere president Charles Ghankay Taylor. Taylor ble funnet skyldig i medvirkning til forbrytelser mot menneskeheten, krigsforbrytelser og andre alvorlige brudd på internasjonal humanitærrett. Forbrytelsene omfatter bl.a. terrorhandlinger, drap, seksualforbrytelser og bruk av barnesoldater, begått av opprørsstyrker i Sierra Leone i perioden 1996 til 2002. Taylors medvirkning skal bl.a. ha bestått av at han forsynte opprørsstyrkene med våpen, ammunisjon og militært personell, samt bidro med råd og veiledning. Han ble også dømt for planlegging av enkelte av forbrytelsene.

Handlingene ble begått mens Taylor var president i Liberia, og det er første gang siden Nürnberg-retts sakene at et statsoverhode dømmes av en internasjonal domstol.

Straffutmålingsavgjørelsen falt 30. mai 2012, og Taylor ble dømt til fengsel i 50 år. Taylor har anket dommen.

Ved Det nasjonale statsadvokatembetet og Riksadvokatembetet har man for tiden til behandling en sak om medvirkning til et meget høyt antall drap i Rwanda i 1994.

33. Ny internettside

I mars i år ble Riksadvokatembetet gjort oppmerksom på at uvedkommende kunne hacke seg inn på Den høyere påtalemyndighets hjemmeside på internett, og siden ble stengt.

Ny og sikrere side er nå utarbeidet og ble aktivert den 24. mai d.å. www.riksadvokaten.no inneholder også hjemmesider for hvert av statsadvokatembetene, og det anbefales at disse benyttes langt større grad enn i dag for formidling av relevant informasjon.

34. Samarbeidet med PDMT

Det har i lengre tid vært misnøye med manglende tilgang til internett i Den høyere påtalemyndighet. Riksadvokatembetet sendte den 25. april d.å. et brev til PDMT, der dette og andre forhold en er misfornøyd med, ble tatt opp. Under et senere møte ble klargjort at det er selve den tekniske løsningen for internettilgang (STI) som skaper problemene, og det vil ikke hjelpe å øke antall lisenser. PDMT har som mål å få en ny STI-løsning på plass i løpet av sommeren. PDMT jobber også med mer kortsiktige tiltak for å bedre situasjonen.

35. Doculive – status

Alle embeter startet å bruke DocuLive's arkivmodul fra 2. januar i år, og alle har nå tilgang til elektroniske arkiv for administrative saker. Riksadvokatembetet, Oslo statsadvokatembeter og Vestfold og Telemark statsadvokatembeter har også tatt i bruk DocuLive's saksbehandlermodul fra 1. mars. Blant de som håndterer et større antall administrative saker er erfaringene så langt veldig positive, og det vil bli gitt tilbud til flere om å ta i bruk saksbehandlermodulen fra høsten 2012. Det vil også bli mulighet for å be om nye arkivtilganger.

36. D#2

Den høyere påtalemyndighet skal migreres over til ny IKT-løsning i 2012 med praktisk gjennomføring fra 29.11 – 20.12.2012.

D#2 medfører overgang til såkalte "tynne klienter". All prosessering av data vil foregå på sentrale servere hos PDMT i stedet for på den enkeltes harddisk. Det vil ikke lenger være mulig å ha lokale skrivere som ikke er tilknyttet nettet. Det er to typer "tynne klienter"; en vanlig ordinær og en "multimedia-pc" til dem som trenger enkel og rask tilgang til avspilling av lyd- og bildefiler. Embetene vil bli forespurt om hvilken type klient den enkelte medarbeider bør ha.

Det er etablert et lokalt prosjekt i forbindelse med migreringen.

37. Neste møte

Oslo statsadvokatembeter er teknisk arrangør for neste møte som holdes 28. – 30. mai 2013 i Osloreionen. I 2014 er Agder statsadvokatembeter arrangør.

God sommer!

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

DERES REF.:

VÅR REF.:

2013/00320-010 KAK/ggr
810.2

DATO:

11.07.2013

Statsadvokatmøtet 2013

Takk for sist og for gode innspill og erfaringsutveksling under statsadvokatmøtet i Oslo på Soria Moria Hotell 28. – 30. mai d.å.

Riksadvokaten informerer i dette brev om de pålegg, retningslinjer og orienteringer som i tråd med tradisjonen skulle bli gitt under møtet, men som i år av tidsmessige årsaker ble ut. Embetslederne må sørge for at brevet formidles til alle statsadvokatene. Det forutsettes også at statsadvokatene viderebringer pålegg mv. til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på hensiktsmessig måte. Brevet vil også bli lagt ut på Intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

En innholdsfortegnelse er vedlagt.

1. Bruk av narkotikahund – på skoler og andre steder

I brev 4. mars 2013 til statsadvokatene omtalte riksadvokaten den senere tids utvikling i reguleringen av bruk av narkotikahund på skoler (brevet ble kun sendt per e-post).

Utviklingen på feltet knytter an til Stortingets enstemmige vedtak 10. mai 2012, der regjeringen ble bedt om å presisere overfor politiet at det må innhentes skriftlig samtykke fra elever før det gjennomføres eventuelle personverninnngripende narkotikaaksjoner ved skolene. Videre ble det fattet vedtak om at ved gjennomføring av forebyggende tiltak med bruk av narkotikahund må det sørges for god informasjon og dialog om at forebyggende besøk skal foregå innenfor reglene som

gjelder for dette, og adskilles strengt fra ransaking av elever og deres eiendeler hvor loven krever skjellig grunn til mistanke.

På denne bakgrunn ble Oslo politidistrikts hefte "Narkotikahund på skoler" i august 2012 gitt ut i ny utgave som tar høyde for Stortingets føringer. I heftet er det lagt opp til at elevene ved skolestart skal bli informert om praksisen med narkotikaforebyggende skoleinnsatser og få utdelt et informasjonsskriv fra politiet, samt et skjema hvor de krysser av for om de ønsker å delta ved disse innsatsene eller ikke. Det er også lagt opp til at narkotikaaksjoner bare skal gjennomføres overfor mindreårige elever såfremt de foresatte er kjent med elevens samtykke. Videre er det lagt opp til at det skal være adgang til å trekke seg og forlate klasserommet på aksjonsdagen, også for elever som har forhåndssamtykket, og uten spørsmål fra politiet.

I brev 6. september 2012 understreket Politidirektoratet kravet til skriftlig samtykke overfor politidistriktene og gav for øvrig noen generelle føringer i tråd med Stortingets vedtak. Dessuten ble heftet fra Oslo politidistrikt – sammen med en del annet materiale, herunder riksadvokatens påtegning 30. september 1998 til Oslo statsadvokatembeter (Vestby-saken) – oversendt og omtalt som "et godt utgangspunkt for politiets arbeid knyttet til slik forebyggende innsats".

Riksadvokaten gav uttrykk for at rutinene som er utarbeidet av Oslo politidistrikt synes gode og egnet til å sikre realitet til samtykket. Statsadvokatene forutsettes å sette seg inn i de dokumenter det er vist til ovenfor, og som ble vedlagt riksadvokatens brev.

Også i andre typesituasjoner enn ved forebyggende bruk av narkotikahund på skoler, kan det oppstå ulike rettsspørsmål, ikke minst hjemmelsspørsmål. Bruk av politihund – herunder narkotikahund og bombehund – ved patruljering i det offentlige rom vil i utgangspunktet ikke høre under riksadvokatens ansvarsområde. I riksadvokatens brev heter det således at en antar Politidirektoratet har vurdert eller vil vurdere nærmere hvorvidt det i denne forbindelse bør utferdiges retningslinjer. Etter det en er kjent med, er slike retningslinjer så langt ikke utarbeidet. Bare dersom bruken av hund etter omstendighetene går over til å ha et etterforskningsformål, er det påtalemyndigheten som har ansvaret. Grensdragningen mellom forebyggende innsats og etterforskning ved bruk av politihund fortjener oppmerksomhet, og kan være et egnet tema i kontakt med politiet ved inspeksjoner mv. Det samme gjelder bruk av narkotikahund på skoler.

2. Beregning av frister

Det er meget viktig at ulike frister *beregnes riktig og angis tydelig* i påtegninger. Det gjelder særlig anke- og omgjøringsfrister. Uriktig fristberegning og mangelfull fristangivelse kan føre til fristoversittelse, og dermed rettstap, som det er meget viktig å unngå. Dette har vært tatt opp med statsadvokatene ved en rekke anledninger, men fortsatt forekommer det alt for ofte uriktig fristberegning, eller at fristen ikke er tydelig angitt på første side i påtegningen. Følgende hovedtrekk understrekes nok en gang:

Omgjøring av henleggelsesbeslutning uavhengig av klage (eller ved ikke rettidig klage)

Beslutning om å frafalle en påbegynt forfølgning mot en siktet kan omgjøres av overordnet påtalemyndighet "innen tre måneder", jf. straffeprosessloven § 75 annet ledd. Fristen regnes fra datoen for henleggelsesbeslutningen, uavhengig av underretning til siktede.

Omgjøring etter rettidig klage

Fristen for å omgjøre en henleggelsesbeslutning i sak mot en siktet når det foreligger en rettidig klage, følger av straffeprosessloven § 74 sjette ledd jf. § 59a fjerde ledd. Sistnevnte bestemmelse fastsetter i annet punktum at melding om omgjøring må være sendt siktede innen *tre måneder*

at påtalemyndigheten mottok klagen. Dette er den frist som hyppigst beregnes feil, typisk ved at (den kortere) tremånedersfristen som etter § 75 annet ledd regnes fra henleggelsesdato, uriktig er lagt til grunn.

Ankefrist

Påtalemyndighetens ankefrist på to uker løper normalt fra den dag da dommen er kommet inn til den ankeberettigedes kontor, jf. straffeprosessloven § 310 tredje ledd første punktum. Har den ankeberettigede vært til stede ved domsavsigelsen, løper fristen fra det tidspunktet. Den absolutte ankefristen på fire uker regnes etter annet punktum fra dommen kom inn til den påtalemyndighet som utførte aktoratet (og det gjelder også i saker der møtende aktor har vært til stede ved domsavsigelsen).

Fra tid til annen oversendes overordnet påtalemyndighet forslag om godtakelse av dom etter den absolutte ankefristens utløp. Det er da ikke korrekt å godta dommen, og en må nøye seg med å konstatere at ankefristen er ute – og at dommen er rettskraftig, forutsatt at domfelte ikke har inngitt anke. Anker den domfelte, løper motankefristen på én uke fra den dag da siktedes anke er kommet til den ankeberettigede.

3. Virkningen av omgjøring når statsadvokaten beordrer ytterligere etterforskning

I klagesaker der statsadvokaten først har omgjort politiets henleggelse og beordret ytterligere etterforskning, for så å treffe henleggelsesbeslutning etter at de ytterligere undersøkelser er gjennomført, forekommer det fra tid til annen at klager feilaktig opplyses om videre klagerett til riksadvokaten. Som kjent kan klageinstansens vedtak i klagesaken ikke påklages, jf. straffeprosessloven § 59a femte ledd. Såkalte tredjeinstansklager skal avvises, og en klage over statsadvokatens henleggelsesbeslutning endrer ikke karakter til tredjeinstansklage som følge av at statsadvokaten har truffet en mellomliggende omgjøringsbeslutning. I slike tilfeller er det i realiteten gjennomført en særlig grundig klagebehandling, som ikke tilsier utvidet klageadgang.

4. Formelt avvisningsvedtak ved tredjeinstansklage – og etter omstendighetene gjenpart til riksadvokaten

Tredjeinstansklager skal som kjent normalt avvises av statsadvokaten, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 4/2002 punkt X,2. I en del saker har riksadvokaten erfart at det ikke er truffet formelt avvisningsvedtak i slike saker, og det understrekes at dette må gjøres, med underretning om retten til å påklage avvisningsvedtaket *som sådan*. Etter omstendighetene kan det være hensiktsmessig å klargjøre at det kun innebærer en rett til å få vurdert om klagen er avvist med rette, og ikke en rett til realitetsprøving av det påklagede vedtak.

I saker der en tredjeinstansklage er mottatt ved Riksadvokatembetet og oversendt statsadvokaten til behandling – for der å bli avvist – bør gjenpart av avvisningsvedtaket oversendes riksadvokaten. Det kan etter omstendighetene også være hensiktsmessig å sende slik gjenpart av avvisningsvedtaket i saker der det, ut fra tidligere erfaring med klager eller av andre grunner, forventes at klagen etter avvisning vil bli sendt direkte til riksadvokaten.

5. En sak bør ikke splittes i flere saksnr. når det er flere siktede

I enkelte statsadvokatregioner forekommer det at en sak der flere personer har begått straffbare handlinger i samvirke eller som medvirkere, splittes opp i én sak for hver av de siktede. Dette medfører en uhensiktsmessig saksredigering – både av papirsak og i BL – og synes dessuten gjennomgående å føre til dårligere utforming av forslag til tiltalens grunnlagsbeskrivelse. Slik oppsplitting av saker skjer formentlig allerede på politinivå. Saker som hører sammen, skal i så

fall returneres for sammenslåing, og statsadvokatene må i slike tilfeller instruere politiet om å endre sine registreringsrutiner.

6. Angivelse av passnummer i rettsanmodninger mv.

En har fått opplyst fra politisambandsmannen ved Norges ambassade i Russland at det ofte kan være vanskelig å finne frem til personer i landet dersom vedkommendes passnummer ikke oppgis i rettsanmodninger og andre henvendelser fra norske myndigheter. Dette kan formentlig være et problem også i kontakten med andre land.

Riksadvokaten vil vurdere å ta initiativ til endringer i de elektroniske saksbehandlingssystemene som sikrer at passnummer oppgis i sammenhenger der det er ønskelig. Inntil videre bes statsadvokatene påse at det ved all kontakt med utenlandske myndigheter, så vidt mulig, oppgis passnummer for personer som det gis eller anmodes innhentet opplysninger om. Dette bør på hensiktsmessig måte også tas opp med politiet.

7. Henleggelse av saker med gjerningsperson under 15 år

Vi har mottatt informasjon om at saker med gjerningsperson under 15 år henlegges mer eller mindre umiddelbart av hensyn til politidistriktets totale saksbehandlingstid selv om det gjenstår etterforskning. Dette vanskeliggjør både den gjenstående etterforskning og den forebyggende oppfølging ettersom politiets gjennomslagskraft blir svekket idet alle de involverte vet at saken uansett er henlagt. Politiets innsats overfor ungdomsmiljøene er viktig, og statsadvokatene bes vurdere å ha oppmerksomhet rundt dette tema ved inspeksjonene og fagledelsen overfor politiet.

8. Manglende samsvar mellom riksadvokatens ordre om tiltale og tiltalebeslutningen

Ved ujevne mellomrom mottar vi saker der tiltalebeslutningen ikke samsvarer med riksadvokatens ordre om tiltale. Dette gjelder særlig lovgrunnlaget og lovgjengivelsen, men i noen tilfeller også det faktiske grunnlaget. Antakelig ligger noe av årsaken til dette i manglende bruk av påtalemodulen i BL hos enten statsadvokaten eller riksadvokaten, men statsadvokatene må uansett kvalitetssikre at tiltalebeslutningen blir lik tiltaleordren, og at dette ikke bare gjelder det faktiske grunnlaget, men også lovgrunnlaget og lovgjengivelsen.

9. Mer effektiv bekjempelse av utenlandske kriminelle

Ved høringsbrev av 2. januar 2013 til alle statsadvokatene og til politiet, ba riksadvokaten om innspill til tiltak for en mer effektiv bekjempelse av utenlandske kriminelle. I brevet foreslås blant annet at sak mot utlending ikke kan påtaleavgjøres uten at det er tatt stilling til om det skal reises utvisningssak, samt økt mulighet for inndrivelse av forelegg gjennom inndragning av gods (særlig kjøretøy) som utlendingen er i besittelse – men ikke eier – av. Det er mottatt mange hørings svar, men få der også øvrige tiltak foreslås utover dem som er nevnt i høringsbrevet. Ytterligere innspill er altså velkomne. Retningslinjer fra riksadvokaten vil bli gitt høsten 2013. For sammenhengens del nevnes at departementet for tiden arbeider med et lovendringsforslag der straffen for brudd på innreiseforbudet vil forslås skjerpet.

10. Politiet og påtalemyndighetens håndtering av miljøkriminalitet

Riksadvokaten avholdt et møte med Miljøstiftelsen Bellona 31. januar 2013. Foranlediget av har riksadvokaten tatt et initiativ overfor ØKOKRIM med tanke på å styrke samarbeidet mellom politi/påtalemyndighet og forvaltningens kontrollorganer. Bekjempelsen av miljøkriminalitet har gjennomgående et forbedringspotensiale, og det er viktig at politidistriktene – både ved vurderingen av om det skal iverksettes etterforskning og under etterforskningen – drar veksler på kompetanse som kontrollmyndighetene besitter. Videre er det også viktig at

faktisk anmelder overtredelser som kan være straffbare, og i den anledning er det avgjørende at forvaltningen kan ha tillit til at politi/påtalemyndighet gir disse sakene den nødvendige og prioritert.

11. Effektiv behandling av de mest langvarige og omfangsrrike straffesakene

Riksadvokaten minner om rapporten "Ressurs og tidsbruk i omfattende straffesaker" fra desember 2011, sendt statsadvokatene i mai 2012 direkte fra Domstoladministrasjonen. I januar 2013 ba riksadvokaten om tilbakemelding fra statsadvokatembetene knyttet til deres erfaringer med foreslåtte tiltak som ikke krever lovendringer. Kun fire statsadvokatembeter har gitt slik tilbakemelding. Tilbakemeldingene viser at rapporten er gjennomgått og diskutert ved disse embetene, og at mange av de foreslåtte tiltakene praktiseres. Det synes å være stor variasjon med hensyn til hvilke av de foreslåtte tiltakene som "slår an", noe som kan ha med lokale forhold å gjøre. Riksadvokaten går ut fra at samtlige statsadvokatembeter har gjennomgått rapporten, og forutsetter at tiltak som er aktuelle og vurderes som hensiktsmessige ved det enkelte statsadvokatembete innenfor gjeldende regelverk, blir iverksatt.

12. Viktigheten av gode rutiner mht. oversendelse av anker til retten

Nylig tok en domfelt advokat kontakt med Riksadvokatembetet og klaget over at hans anke over lagmannsrettens dom ikke var oversendt Høyesterett, mer enn ett år etter at anke med tilhørende støtteskriv var sendt til politidistriktet. Det viste seg at anken ikke var oversendt til Høyesterett av statsadvokaten fordi politidistriktet ikke kunne finne saksdokumentene på det tidspunktet anken ble ekspedert derfra til statsadvokaten. Dokumentene skulle ettersendes, men dette ble ikke purret opp av statsadvokaten. Saken understreker viktigheten av å ha gode rutiner for å fange opp denne typen tilfeller.

13. Barn i politiarrest

Riksadvokaten minner om endringene i straffeprosessloven § 184 annet ledd annet punktum og samme lov § 183 annet ledd som trådte i kraft 20. januar 2012, jf. pkt. 28 i fjorårets oppsummering. Det gjøres samtidig oppmerksom på en feil i oppsummeringen for 2012 idet varslet endring i politiarrestforskriften § 3-1 ikke ble vedtatt (overføring av innsatte skal skje innen to døgn etter pågripelsen, med mindre dette av praktiske grunner ikke er mulig. Dersom overføring skjer senere, skal årsaken nedtegnes i arrestjournalen).

Det minnes også om at statsadvokatene på møtet i 2012 ble bedt om å følge opp bruken av arrest overfor barn ved inspeksjoner, og i rapportene omtale grunnlaget for arrest, aldersfordeling, hvilke alternativ som er vurdert, lengden på oppholdene og grunnlaget for fengsling i det enkelte tilfelle. Riksadvokaten har registrert at dette er gjort i enkelte inspeksjonsrapporter, men ikke i samtlige, og det er kun et fåtall rapporter som inneholder alt som er etterspurt. Det er viktig at dette arbeidet følges opp.

Riksadvokaten ber om at det enkelte statsadvokatembete rapporterer i samsvar med de krav som ble stilt på møtet i 2012 innen juni d.å. Dersom det anses rapportert på tilfredsstillende måte gjennom inspeksjonsrapportene, kan det henvises til disse.

Politidirektoratet (POD) fikk som kjent i mars 2012 i oppdrag av Justis- og beredskapsdepartementet (1) å utarbeide rutiner som sikrer at barn kun plasseres i politiarrest når det ikke finnes alternativer, (2) utarbeide nødvendige rutiner for registrering av barn i politiarrest, slik at det raskt kan konstateres hvor mange som befinner seg i arrest til enhver tid, i hvilken for hvor lang tid, samt om de er plassert med hjemmel i politiloven eller straffeprosessloven, (3) utarbeide rutiner som sikrer at cellen – når barn plasseres der – utstyres på en slik måte at

oppholdet utgjør en minst mulig belastning på barnet og 4) sikre at barnet til enhver tid under opphold i politiarresten har tilgang til kontakt med voksenperson. Arbeidet skulle samordnes med riksadvokaten. Det er uklart hvor langt arbeidet har kommet.

14. Ombudsmannens uttalelse i sak om hundeforelegg (sak 2010/2769)

Ombudsmannen behandlet nylig en sak som gjaldt et politidistrikts behandling av en anmeldelse for brudd på hundeloven og statsadvokatens behandling av klagen over politidistriktets henleggelse etter at tilståelsessak ble trukket fra behandling ved tingretten. Ombudsmannen kritiserer i uttalelsen at det gikk lang tid (8 måneder) fra fristen for å vedta forelegget gikk ut, til sak ble oversendt tingretten for berømmelse. Videre kritiseres manglende svar på purringer knyttet til dette. Etter at saken ble trukket fra behandling i tingretten og henlagt (uten begrunnelse), fordi forholdet – slik det var beskrevet i forelegget – ikke var straffbart, ble det kun sendt en standard underretning om henleggelsen. Ombudsmannen viser i uttalelsen til at ulovfestede regler om god forvaltningsskikk gjelder for påtalemyndighetens virksomhet i kontakten med borgerne. Skriftlige henvendelser skal normalt besvares skriftlig. Hvis det svares muntlig, bør det noteres på saken at så er gjort.

I uttalelsen viser ombudsmannen til uklarhet med hensyn til hva som var årsaken til at saken ble trukket fra tingretten. Han påpeker at det ville ha vært ryddig og hensiktsmessig med en påtegning om hva som var årsaken til at saken ble trukket. Han fant imidlertid ikke grunnlag for å kritisere påtalemyndigheten på dette punkt. Etter ombudsmannens syn burde politidistriktet ha gitt klageren en begrunnelse for hva som var bakgrunnen for at saken ble trukket fra tingretten. Mangelen på kommunikasjon med klageren fremsto etter ombudsmannens syn som uheldig. Statsadvokatens formuleringer i klagebehandlingen syntes etter omstendighetene som ”noe knapp(e)”. Ombudsmannen skriver at statsadvokaten som ledd i sin ”fagledelse” burde ha påpekt eventuelle feil og mangler ved politidistriktets behandling av saken. Hensynet til informasjon overfor klageren tilsa etter ombudsmannens syn også det.

15. Voldtekt

Det er all grunn til å forvente at politiets og påtalemyndighetens innsats mot voldtekt og seksualisert vold fortsatt vil ha stor oppmerksomhet i tiden som kommer. Som påtalekompetent i enkeltsaker og som ledd i fagledelsen har statsadvokatene et særlig ansvar for å følge opp politiets etterforskning av voldtekt, både hva angår kvalitet og kapasitet, jf. riksadvokatens mål- og prioriteringsskriv i 2013, punkt 6. Statsadvokatene må ved inspeksjoner og annen tilsynsvirksomhet påse at sakene har forsvarlig fremdrift, både i etterforskningsfasen og på påtalestadiet. Et tiltak for å effektivisere saksbehandlingen vil være bruk av etterforskningsplan, omtalt i rundskrivet punkt IV nr 3. Riksadvokaten vil komme tilbake med nærmere retningslinjer.

Riksadvokaten nedsatte i februar d.å. en intern arbeidsgruppe som fikk i oppdrag å utarbeide standardiserte retningslinjer for politiet til bruk i initialfasen. Gruppen har nylig levert sin rapport, sammen med forslag til tiltakskort for operativt personell og operasjonssentralene. Riksadvokaten vil nå vurdere nærmere hvordan tiltakskortene kan implementeres i politidistriktene.

I to dommer avsagt 6. februar d.å. fastslo Høyesterett at normalstraffen for voldtekt til samleie av sovende kvinne er fire år. Statsadvokaten må gjøre seg kjent med dommene og innrette sine påstander i samsvar med dette.

16. Familie vold

Justis- og beredskapsdepartementet la i mars 2013 frem melding til Stortinget om ”Forebygging bekjempelse av vold i nære relasjoner”. Dette er et viktig dokument som statsadvokatene må sette

seg grundig inn i. Meldingen vil bli fulgt opp av en ny handlingsplan for 2014 – 2017, som nå er under utarbeiding i departementet. Det er ingen tvil om at flere av tiltakene som kommer til å bli foreslått vil rette seg mot politiet og påtalemyndigheten, og med klar henvisning til statsadvokatenes ansvar for straffesaksbehandlingen i politidistriktene.

Flere statsadvokatembeter har gjennomført inspeksjoner spesielt rettet mot familievoldssaker. En annen form for kvalitetskontroll av politiets etterforskning har vært at alle saker etter straffeloven § 219, over en avgrenset periode, avgjøres påtalemessig av statsadvokatene. Dette er tiltak som må videreføres. Avdekkes det gjennomgående svikt i etterforskningen eller saksfremdriften må statsadvokaten, sammen med politimesteren, forsøke å identifisere årsaken og finne frem til mulige løsninger.

En forutsetning for å kunne bekjempe og avdekke vold og mishandling i nære relasjoner, er at offeret har tillit til at politiet og påtalemyndigheten er i stand til å gi beskyttelse mot nye overgrep og krenkelsers fra gjerningspersonens side. I denne sammenhengen er besøksforbud et sentralt virkemiddel. Forutsetningen for at besøksforbudet skal få de tilsktede virkningene, er at brudd møtes med rask og konsekvent reaksjon, eventuelt med pågripelse og varetekt. Pådømmelse for brudd på besøksforbudet, jf. straffeloven § 342 bokstav c, bør også vurderes. Om konsekvensen av mangelfull oppfølging av bruddsituasjoner, vises til Høyesteretts dom av 25. april 2013 jf. riksadvokatens brev av 6. mai s.å.

Politiets håndtering av brudd-saker bør være et tema ved statsadvokatenes inspeksjonsvirksomhet.

17. Internasjonal barne bortføring

Riksadvokaten er kjent med at det hersker en viss usikkerhet i politidistriktene om hvordan situasjonen konkret skal gripes an når det mottas melding om at et barn er bortført. Spørsmålet i denne fasen vil rett og slett gjelde fremgangsmåte; hvilke tiltak skal iverksettes, om rutinene er de samme uavhengig av hvilket land barnet har blitt bortført til, og om og på hvilken måte andre sentrale myndigheter skal varsles. Resultatet av manglende kunnskap og rutiner, resulterer i at sakene henlegges uten nærmere oppfølging.

Kripos har bred erfaring og kompetanse på området, med egen oppnevnt kontaktperson for barne bortføringssaker. Det er viktig at informasjon om muligheten for råd og bistand spres til politidistriktene. Statsadvokatene oppfordres derfor til å invitere kontaktpersonen fra Kripos til de regionale påtalemøtene for å informere om regler, rutiner og praksis ved behandlingene av barne bortføringssaker, samt gjennom inspeksjoner og tilsyn å holde seg orientert om situasjonen.

18. Dødsstedsundersøkelser

Ordningen med såkalte dødsstedsundersøkelser i helsesporet ble iverksatt 1. november 2010. Ved lovendring av 24. juni 2011, i kraft 1. juli s.å. fikk, som kjent, politiet en generell etterforskningsplikt der barn under 18 år dør plutselig og uventet, jf. straffeprosessloven § 224, fjerde ledd siste punktum. De to ordningene er omtalt og forholdet mellom dem regulert i Folkehelseinstituttets retningslinjer av 22. oktober 2010 og i riksadvokatens rundskriv av 22. juni 2011 (nr 2/2011).

Riksadvokaten har mottatt informasjon som kan tyde på at det eksisterer en viss uklarhet om ansvarslinjene og rollefordelingen mellom de to ordningene. Spørsmålet ble drøftet i møte 4. juni d.å. mellom riksadvokaten og Folkehelseinstituttet. På bakgrunn av det som fremkom og innhentede uttalelser fra politidistriktene, vil riksadvokaten nå vurdere om det er behov for nærmere avklaringer og presiserende retningslinjer. Det kommer en i så fall tilbake til.

19. Interne notater

Interne notater har vært tema på statsadvokatmøtene tidligere, senest i pkt. 21 i oppsummeringen fra 2008 og i pkt. 11 fra 2010. Punktene omerindres. Det understrekes at det interne notat bør redegjøre for statsadvokatens *vurderinger* av sakens sterke og svake sider, og med henvisninger til aktuelle dokumentnumre. Rene henvisninger til ulike dokumentnumre, uten noen vurderinger, gir ofte liten veiledning.

20. Nye retningslinjer for registrering i DNA-identitetsregisteret

Straffeprosessloven § 160a gir hjemmel for å registrere alle som ilegges straff for en handling som etter loven kan medføre frihetsstraff, men riksadvokatens retningslinjer fra 2008 innebærer som kjent begrensninger i dette. Det er pr. nå de som dømmes til fengsel i mer enn 60 dager som skal registreres (i tillegg kommer de som skal/kan registreres iht. mer spesielle kriterier, jf. retningslinjene).

Det er først og fremst kapasitetshensyn som var hovedårsaken til at lovhjemmelen ikke har vært benyttet fullt ut. Men også det faktum at registrering av DNA-profiler er et kontroversielt tema var, og er, relevant i vurderingen av hvor terskelen for registrering skal ligge.

I 2008 ble det bebudet at terskelen skulle senkes når det hadde gått en tid. I desember 2012 sendte riksadvokaten ut et høringsbrev hvor politiet, statsadvokatene og andre ble invitert til å komme med synspunkter. Vi tar sikte på at de nye retningslinjene skal tre i kraft i løpet av 2013.

Det ligger an til at vi i alle fall utvider registreringen til alle som idømmes ubetinget fengsel (inkl. deldom). Dette vil, løst anslått, gi 4-5 000 flere registreringer i året enn det er grunnlag for etter gjeldende retningslinjer. Det vurderes også en ytterligere utvidelse, slik at også de som idømmes samfunnsstraff, og kanskje også betinget dom, registreres.

Det er ikke aktuelt at alle forelegg/bøter skal medføre registrering (det vedtas/idømmes ca. 55 000 forelegg/bøter pr. år). Vi utelukker imidlertid ikke at det bør åpnes for registrering av personer som ilegges forelegg/idømmes bot for visse kriminalitetstyper og/eller å ha en lavere terskel for å registrere personer som ikke er hjemmehørende i Norge.

21. Nytt regelverk for internasjonalt samarbeid (ny forskrift, "MLA 2000" mv.)

Den 1. januar i år trådte et nytt regelverk for internasjonalt samarbeid i straffesaker i kraft. Det er gitt en egen forskrift om slikt samarbeid (14. desember 2012 nr. 1227) og det er foretatt endringer i utleveringsloven (bl.a. i kap. V som gjelder annet samarbeid enn utlevering). Avtalen som knytter Norge og Island til *EUs konvensjon om gjensidig hjelp i straffesaker fra 2000 (MLA 2000)* og dennes *tilleggsprotokoll fra 2001* ble gjeldende for Norge fra 1. januar d.å., mens *annen tilleggsprotokoll til rettshjelpskonvensjonen fra 1959* ble gjeldende fra 1. mars d.å.

Det er i stor grad snakk om videreføring av tidligere rettstilstand og kodifisering av den praksis som gjaldt, men endringene innebærer også noe nytt. Blant annet forplikter MLA 2000 statene til i noe større grad å utnytte teknologiens muligheter, eks. avhør pr. videolink, direkte overføring av KK, fremsendelse av anmodninger elektronisk mv. Protokollen til MLA 2000 gjelder opplysninger om bankkonti. Annen tilleggsprotokoll til 59-konvensjonen inneholder mange av de samme reglene som MLA 2000, og har først og fremst betydning overfor land som ikke har ratifisert MLA, men som har ratifisert annen tilleggsprotokoll (gjelder flere land utenfor EU + Irland).

Merk at MLA 2000 legger opp til **direkte fremsendelse** av rettsanmodninger til og fra alle EU-statene (Hellas, Irland og Italia har dog pr. d.d. ikke ratifisert MLA 2000). Det er nå MLA artikkel 6, og ikke Schengenkonvensjonen artikkel 53, som er det rettslige grunnlag for direkteforsendelse mellom land tilknyttet MLA.

Når det sendes rettsanmodninger til land tilknyttet MLA, bør det for øvrig vises til denne (i tillegg til den generelle 1959-konvensjonen) dersom anmodningen gjelder hjelp som er nærmere regulert i denne konvensjonen.

Det er statsadvokatene som har kompetanse til å utferdige rettsanmodninger og til å avgjøre innkomne anmodninger, jf. forskriften §§ 7 og 12. Forskriften åpner for at annet kan bestemmes, for eksempel i rundskriv fra riksadvokaten. (I Norden tilligger kompetansen ”politimesteren eller den han bemyndiger”, i praksis politiadvokat med utvidet påtalekompetanse. Politimesteren eller den han bemyndiger, har også kompetanse til å utferdige og besvare rettsanmodninger som gjelder forkynnelser, straffeutskrifter og andre registeropplysninger).

Vi minner for øvrig om at svar, som den klare hovedregel skal sendes direkte til alle land som har ratifisert konvensjonen. Dette gjelder selv om anmodningen har kommet inn via Justis- og beredskapsdepartementet og riksadvokaten, noe som vil bli påpekt ved oversendelsen av den innkomne anmodningen. Gjenpart av svarbrevet til den anmodende stat (ikke av eventuelle vedlegg) må imidlertid sendes Justis- og beredskapsdepartementet og Riksadvokatembetet, for at sakene skal kunne avsluttes der.

Det er viktig at statsadvokatene og politiet setter seg inn i det nye regelverket.

22. Kommunikasjonskontroll og romavlytting – 2012

Den redegjørelse som ble gitt under møtet inneholder graderte opplysninger og inntas ikke her.

Basert på innberetninger fra politimestrene gav ca 50 % av sakene resultater i form av pågripelser, beslag og/eller informasjon av stor bevis- og etterforskningsmessig verdi.

23. Prop. 147 L – endringer i straffeprosessloven mv. (behandling og beskyttelse av informasjon)

Proposisjonen følger opp deler av Metodekontrollutvalgets utredning NOU 2009:15, og omhandler bl.a. forslag om:

Utvidet adgang til å nekte innsyn i straffesaksdokumenter for å styrke vernet om kilder og informanter. Departementet går inn for endringer i straffeprosessloven § 242 a ved å lovfeste unntak fra innsynsretten i opplysninger påtalemyndigheten ikke vil påberope som bevis i saken, når det om innsyn gis, kan være fare for at identiteten til en person som har gitt opplysninger til politiet, blir avslørt. Videre foreslås strafferammekravet i § 242 a opphevet. Mistenkte og forsvarer skal heller ikke lenger varsles om at det er truffet en § 242 a avgjørelse. I forlengelsen av dette overlates det til § 100a-advokaten eventuelt å begjære omgjøring. Av hensyn til sammenhengen i regelverket og for å rendyrke det særskilte sporet for innsynsaken, mener departementet at omgjøring under hovedforhandlingen av kjennelser etter § 242 a bør avgjøres av en særskilt dommer, og ikke av den dømmende rett, og foreslår at dette klargjøres i loven.

Endring av straffeprosessloven § 216 i, slik at man får utvidet adgang til å bruke overskuddsinformasjon fra kommunikasjonskontroll (og romavlytting, jf. straffeprosessloven

§ 216 m siste ledd) som bevis.

Anvendelsesområdet for § 216 g om sletting av materiale innhentet ved kommunikasjonskontroll (og romavlytting, jf. § 216 m siste ledd), foreslås utvidet til også å omfatte materiale innhentet ved skjult fjernsynsovervåking (§ 202 a) og teknisk sporing (§ 202 c).

Materiale som ikke er fremlagt som bevis i saken, skal slettes eller sperres når dommen er rettskraftig. De deler som åpenbart er uten betydning for saken skal slettes. Annet materiale skal ikke slettes, men i stedet sperres, slik at den videre behandling begrenses til visse nærmere angitte formål. Med sperring menes markering av materiale i den hensikt å begrense den fremtidige behandlingen av dette. Det er særlig muligheten for senere gjenåpning som begrunner en slik ordning.

Dersom saken henlegges, skal alt materiale innhentet ved slike tvangsmidler som hovedregel slettes. Sletting skal etter forslaget gjennomføres når fristen for å påklage henleggelsesbeslutningen er utløpt og en eventuell klage er endelig avgjort. Det er foreslått en unntaksregel om at påtalemyndigheten kan beslutte at materiale i stedet skal sperres dersom det er grunn til å regne med at siktede vil kreve erstatning i anledning forfølgning, eller at materialet kan få vesentlig betydning for senere etterforskning eller forebygging av en straffbar handling.

Nærmere regler om når materialet kan sperres vil bli gitt i forskrift.

Departementet foreslår å videreføre regelen i straffeprosessloven § 216 g bokstav b om at opplysninger som omfattes av regler om vitneforbud eller vitnefritak etter straffeprosessloven §§ 117 til 120 og 122, skal slettes så snart som mulig. Regelen er som utgangspunkt ikke til hinder for at politiet gjennomgår innhentet materiale, for å avgjøre hva som skal slettes. Sletting skal etter forslaget gjennomføres umiddelbart etter at det er brakt på det rene at materialet inneholder vernede opplysninger. Dette gjelder likevel ikke dersom vedkommende som er omfattet av vitneforbuds eller vitnefritaksreglene, selv kan mistenkes for en straffbar handling som opplysningene kan ha betydning for.

Anvendelsesområdet for straffeprosessloven § 130a forslås utvidet. Departementet går inn for at det gis adgang til anonym vitneførsel ved krigsforbrytelser, forbrytelser mot menneskeheten og folkemord. Videre foreslås det at kretsen av personer som får vite identiteten til et vitne kan begrenses. Etter begjæring fra statsadvokaten kan retten bestemme at lekdommere, lagrettemedlemmer, bistandsadvokat eller forsvarer ikke skal opplyses om vitnets navn eller motta opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, dersom det foreligger særlig behov for å begrense kretsen av personer som får slik kjennskap. Bestemmelsen antas særlig aktuell for å kunne føre politifolk som jobber "undercover" som vitner. Avgjørelser om anonym vitneførsel tas av fagdommer alene dersom statsadvokaten har bedt om at noen av disse personene ikke skal opplyses vitnets navn mv.

24. Rettsanmodninger

Statsadvokatene må returnere saker til riksadvokaten dersom det er uklarheter i rettsanmodninger fra andre lands myndigheter til Norge, herunder om hvorvidt vilkårene i en begjæring om utlevering er oppfylt eller andre uklarheter knyttet til begjæring og anmodninger. Eventuelle spørsmål til rettsanmodninger bes rettet hit før saker sendes til rettslig behandling, slik at disse kan avklares med den anmodende stat før saken får sin endelige avgjørelse i domstolen.

Riksadvokaten oversender som hovedregel svar på rettsanmodninger til departementet, jf. Rundskriv G-19/2001 "Internasjonalt rettslig samarbeid i straffesaker" kap. 2 om "Utlevering av lovbrøyttere fra utlandet til Norge", punkt 2.2.5 "Oversendelsesmåte". I slike saker skal det ikke sendes svar på rettsanmodninger direkte til departementet fra politiet eller statsadvokaten.

Dersom det i oversendelsen fra Justis- og beredskapsdepartementet fremgår at statsadvokatene kan besvare rettsanmodningen direkte til den anmodende myndighet, skal departementet og riksadvokaten kun ha orientering fra statsadvokaten som gjenpartsadressat av svarbrevet til utlandet. Dersom det foreligger særlige grunner slik at departementet bør besvare rettsanmodningen, sendes svaret til riksadvokaten.

25. Kompetanse

Riksadvokaten skal avgjøre om en dom skal godtas eller ankes i saker hvor riksadvokaten har beordret tiltale, jf. straffeprosessloven § 68 første ledd. Fra tid til annen mottar vi ikke dom i saker som er behandlet ved Riksadvokatembetet. Dette er særlig aktuelt i klagesaker hvor statsadvokaten eller politiet i utgangspunktet har påtalekompetansen for det straffbare forholdet, og hvor riksadvokaten har beordret tiltalen. Statsadvokatene må påse at saken returneres riksadvokaten etter at den er behandlet ved domstolen.

26. Forslag om tiltalebeslutning

Påtegninger med forslag om tiltalebeslutning i saker hvor riksadvokaten har påtalekompetansen, skal ikke sendes i gjenpart fra statsadvokaten til siktedes forsvarer.

I en stor andel av sakene som behandles av riksadvokaten er det innhentet sakkyndig uttalelse om ulike spørsmål som saken reiser, eksempelvis spørsmål om tilregnelighet, ruspåvirkning, sammenligning mellom ulike narkotiske stoffer, samt fysiske og psykiske skader hos gjerningsperson og offer. Saken skal som hovedregel ikke oversendes riksadvokaten med forslag om påtaleavgjørelse før den/de sakkyndiges uttalelse er kvalitetssikret av Den rettsmedisinske kommisjon, og uttalelsen til kommisjonen følger saken. Dersom påtaleavgjørelsen er avhengig av sakkyndiguttalelsen og kommisjonens vurdering, må en påregne at saken blir returnert statsadvokaten i påvente av uttalelsen/e.

27. Anke til Høyesterett

Møtende aktors kommentarer skal ledsage anker over lagmannsrettens dom fra domfelte til Høyesterett. Både når det gjelder anke over lovanvendelse, saksbehandlingsfeil eller straffespørsmålet, er det nødvendig at kommentarene er utfyllende.

Dersom statsadvokaten ikke har anket på selvstendig grunnlag, men mener at straffen i lagmannsrettens dom bør skjerpes, så bør det erklæres aksessorisk motanke, jf. straffeprosessloven § 311. Domfeltes anke vil lettere bli henvist dersom påtalemyndigheten motanker, enn om det i påtegningen kun tas forbehold om å nedlegge samme påstand som for tingrett og lagmannsrett, jf. Rt 2004 s. 1035 avsnitt 5.

Statsadvokaten bes angi sitt syn på om vilkårene i straffeprosessloven § 323 er oppfylt i anker fra påtalemyndigheten, og i merknader til domfeltes anke i sin innstilling til riksadvokaten.

Påstand i påtegning som gjelder anker til Høyesterett er enten at "anken avvises" (dersom det foreligger formelle feil), eller "anken nektes fremmet" (dersom de materielle vilkår ikke er oppfylt). Påstanden "ankes forkastes" benyttes i ankeforhandling i sak som er fremmet til behandling.

Det skal fremgå av påtegningen om domfelte er varetektfengslet, under foregrepet soning eller i soningsfengsel.

Statsadvokater som melder seg til prøve i Høyesterett skal meddele dette til riksadvokaten. Resultatet av prøven skal meldes til riksadvokaten, herunder om prøven er bestått eller ikke bestått. En kan melde seg til prøve i sin første aktoroppnevning for Høyesterett, forutsatt at saken er egnet som prøvesak.

28. Nytt narkotikarundskriv

Det er under utarbeiding et nytt narkotikarundskriv som vil omfatte oppdatering og samle alle gitte rundskriv, retningslinjer og brev fra riksadvokaten om narkotika. Rundskrivet vil bl.a. omhandle retningslinjer for påtalekompetansen, subsumsjonsspørsmål, straffereaksjoner, analyser og bruk av sakkyndige, samt registrering av saker.

Det vil bli gitt egne retningslinjer om dopingmidler som ikke vil bli omhandlet i narkotikarundskrivet.

29. Felles tidsregistreringssystem for Den høyere påtalemyndighet

Riksadvokatembetet planlegger å anskaffe et felles tidsregistreringssystem for Den høyere påtalemyndighet som skal tas i bruk fra 1.1.2014.

Dagens situasjon, hvor hvert embete har sitt eget system, er ikke egnet for å ta ut felles statistikker som kan si noe om arbeidsbelastningen totalt eller om etatens medarbeidere har arbeidsforhold som er forenlig med bestemmelsene i arbeidsmiljøloven. Slike data er viktige i budsjettarbeidet for å dokumentere eventuelle behov for nye stillinger. Opplysningene er også viktig informasjon for arbeidsmiljøutvalget.

Et felles, moderne tidsregistreringssystem vil bidra til god oversikt, enkel rapportering, felles retningslinjer og mer effektiv bruk av ressurser. Det vil gi den enkelte medarbeider god oversikt over egen arbeidstid, fleksitid, overtid, ferie mv. Overtid vil kunne utbetales direkte som følge av registreringer inn i et slikt system. Ferie og fridager kan søkes og godkjennes via et slikt system. Ledere får god oversikt bl.a. ved at de hver måned skal godkjenne sine medarbeideres tidsregistreringer.

De hovedtillitsvalgte har stilt seg positive til at det innføres et slikt felles tidsregistreringssystem. De vil bli invitert til en demonstrasjon av systemet som brukes av Økokrim, WinTid/MinTid.

30. Beredskapsplan for Riksadvokatembetet

I tildelingsbrevet for 2013 til Den høyere påtalemyndighet ble riksadvokaten bedt om å fremsende en oppdatert beredskapsplan sammen med rapporteringen etter 1. tertial.

En slik plan er nå ferdig utarbeidet, og den gjelder for uforutsette, alvorlige hendelser som berører riksadvokatembetet eller dets ansatte. Det vil bli arbeidet videre med å utarbeide en beredskapsplan for "påtalebiten".

Planen har vært lagt fram for organisasjonene, verneombudet og berørte politidistrikt til høring.

Beredskapsplanen beskriver hva som skal gjøres, av hvem og i hvilken rekkefølge, hvis det skulle oppstå en krisesituasjon.

I planen er det også oppgitt alternative lokaler/lokaler for krisestab. Enhetene som er oppgitt som alternative lokasjoner vil bli kontaktet slik at de kan legge en plan for hvordan dette kan løses.

Som vedlegg til planen ligger oversikt over medlemmer i krisestaben, oversikt over varslingspersoner ved alarm og en journal for krisehåndtering. Beredskapsplanen består også av sjekklister ved mottak av telefontrusler og retningslinjer for håndtering av uønskede hendelser. I tillegg medfølger en oversikt over aktuelle telefonnummer.

Medlemmene i krisestaben har fått utdelt alle aktuelle dokumenter på en USB-penn som de alltid skal bære med seg. De vil også bli utstyrt med hver sin bærbare PC med Mobiliti til bruk i tilfelle strømbrudd eller manglende tilgang til politi-PC.

Planen er sendt til alle statsadvokatembetene (unntatt Økokrim) med anmodning om at det utarbeides slike planer ved hvert av embetene.

31. Neste møte

Agder statsadvokatembeter er teknisk arrangør for neste møte som holdes 20. – 22. mai 2014 i Kristiansand. I 2015 er Det nasjonale statsadvokatembetet arrangør.

God sommer!

Med vennlig hilsen

Knut Erik Sæther
Fung.

Kjerstin Apall Kvande
førstestatsadvokat

RIKSADVOKATEN

Statsadvokatene

DERES REF.:

VÅR REF.:

2014/00491-014 HBA014
810.2

DATO:

07.07.2014

Statsadvokatmøtet 2014 - Oppsummering

Takk for sist og for aktiv og konstruktiv deltakelse under årets statsadvokatmøte i Kristiansand 20. – 22. mai.

Tradisjonen tro oppsummeres i det følgende de pålegg, retningslinjer og orienteringer som ble gitt under møtet. I tillegg omtales enkelte temaer som ikke ble behandlet under møtet av tidsmessige grunner. Embetslederne må formidle brevet til statsadvokatene. Det forutsettes også at statsadvokatene viderebringer pålegg mv. til politimestrene, påtalejuristene og andre berørte i regionen på en hensiktsmessig måte. Brevet vil bli lagt ut på intranettet og riksadvokatens hjemmeside.

En innholdsfortegnelse ligger ved.

1. Unge lovbytere – ungdomsstraff, ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd

Ungdomsstraff ble lovfestet den 20. januar 2012 i straffeloven § 15 og § 28 c, og satt i kraft 1. juli d.å. Den nye straffarten kan idømmes lovbytere som på handlingstidspunktet var mellom 15 og 18 år, men kan òg idømmes etter fylte 18 år. Straffen kan kun idømmes hvis bestemte vilkår er oppfylt. Formålet med den nye straffarten er å skape et reelt alternativ til ubetinget fengsel ved alvorlig og gjentatt kriminalitet, og for lovovertrødelser som er for alvorlige til at det kan idømmes samfunnsstraff. Straffen skal tilrettelegge for en gjenopprettende prosess som skal bidra til ansvarliggjøring og rehabilitering av lovbyteren. Sentrale forarbeider er Prop. 135 L (2010-2011) og Innst. 83 L (2011-2012).

Ungdomsstraff er ment å ramme alvorlig eller gjentatt kriminalitet, der hensynet til straffens formål ikke med tyngde taler mot en reaksjon i frihet jf. straffeloven § 28 c. I saker med lovbytere som har svært høyt risiko for å begå nye straffbare forhold, og i saker hvor det er begått svært alvorlige forbrytelser som drap og alvorlige seksuallovbrudd, skal ungdomsstraff ikke benyttes.

Det er domstolen som kan idømme ungdomsstraff, og som skal fastsette lengden på gjennomføringstiden av straffen fra 6 måneder til 2 år. Unntaksvis kan gjennomføringstiden settes til inntil 3 år dersom den alternative ubetingede fengselsstraffen klart ville være mer enn 2 år. Gjennomføringstiden fastsettes ut fra en vurdering av bl.a. siktedes behov, lovbruddets art og grovhet. Det skal i dommen settes en subsidiær fengselsstraff som skal tilsvare den ubetingede fengselsstraffen som ville blitt dømt for forholdet. Domstolen skal ikke bestemme det nærmere innholdet i straffen.

Innholdet i straffen er tredelt, og består i et ungdomsstormøte, utforming av en ungdomsplan og den domfeltes gjennomføring av planen. Det er de 22 konfliktrådene som skal stå for gjennomføringen av den sosiale kontrollen av domfelte som skal erstatte fengselets fysiske kontroll.

Ungdomsoppfølging og oppfølging i konfliktråd ble 20. juni d.å. vedtatt som nye strafferettslige reaksjoner jf. lov om konfliktrådsbehandling (konfliktrådsloven). Lovendringene trådte i kraft 1. juli d.å. Fra samme tidspunkt endres andre lover, bl.a. straffeloven 1902. De sentrale forarbeidene er Prop. 57 L (2013-2014) og Innst. 268 L (2013-2014).

Ungdomsoppfølging kan ilegges lovbrutere som var under 18 år på handlingstidspunktet for mindre alvorlige lovbrudd. Saken må være egnet for straffereaksjonen, vurdert ut fra lovbruddets art og alvorlighet, gjerningspersonens alder, oppfølgingsbehov, risikonivå og motivasjon. Målgruppen er i første rekke ungdom med spesielle atferdsutfordringer, som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet, men ikke så alvorlig kriminalitet at ungdomsstraff skal idømmes, og med behov for tett oppfølging.

Det er påtalemyndigheten og domstolens praksis som vil fastlegge det nærmere anvendelsesområdet for ungdomsoppfølging. Et sentralt moment vil være om lovbruddet tilsier oppfølging utover ett år, idet gjennomføringstiden for ungdomsoppfølging er begrenset til ett år.

Påtalemyndigheten kan ilegge slik straffereaksjon som vilkår for påtaleunntatelse etter straffeprosessloven § 69, tredje ledd jf. straffeloven 1902 § 53 nr. 3 bokstav i, eller ved ny påtaleavgjørelse ved beslutning om overføring til ungdomsoppfølging i konfliktrådet, jf. straffeprosessloven § 71 a annet ledd. Domstolen kan idømme reaksjonen som vilkår for betinget dom.

Oppfølging i konfliktråd etter straffeprosessloven § 71 a første ledd og straffeloven 1902 § 53 nr. 3 bokstav h, er et alternativ til ordinær overføring av saken til konfliktråd. Oppfølgingen kan ha en varighet på inntil ett år, og består av et møte i konfliktrådet, utarbeidelse av en plan og siktedes oppfølging av planen, jf. konfliktrådsloven § 36. Både siktede og fornærmede må samtykke i reaksjonen. Reaksjonen bør benyttes i saker hvor det synes hensiktsmessig med en mer omfattende oppfølging av siktede enn om straffesaken hadde blitt avgjort med ordinær meglings hos konfliktrådet.

Konfliktrådet beslutter innholdet i ungdomsstraffen og ungdomsoppfølgingen ved at det avholdes et ungdomsstormøte, jf. konfliktrådsloven § 24. I møtet skal det fastlegges en individuelt tilpasset ungdomsplan som skal gjennomføres av lovbruteren, jf. konfliktrådsloven 25. Planen skal inneholde tiltak om oppfølging og kontroll, og et tverrfaglig oppfølgingsteam har ansvar for at planen skal følges i et gitt tidsrom, jf. konfliktrådsloven § 26.

Foreligger det brudd på ungdomsplanen, skal kriminalomsorgen vurdere å be retten om å omgjøre ungdomsstraffen, jf. konfliktrådsloven § 31. Ved nye straffbare forhold skal påtalemyndigheten vurdere om begjæring om omgjøring skal sendes retten, jf. konfliktrådsloven § 32. Når saken er avgjort med ungdomsoppfølging eller oppfølging i konfliktråd, og det foreligger brudd på vilkår i planen eller nye straffbare forhold, skal påtalemyndigheten vurdere hvordan dette skal håndteres, jf. konfliktrådsloven §§ 33, 34 og 36 tredje ledd.

Riksadvokaten vil utgi et rundskriv om de nye straffereaksjonene i løpet av høsten 2014.

2. Politiets og påtalemyndighetens behandling av voldtektssaker – oppfølging av Regjeringens handlingsplan mot voldtekt 2012-2014 – direktiver og anbefalinger

I brev 8. november 2013 til statsadvokatene og politimestrene om politiets og påtalemyndighetens behandling av voldtektssaker følger riksadvokaten opp pålegget om bruk av etterforskningsplan i voldtektssaker, gitt i mål- og prioriteringsrundskrivet 2013, med en nærmere angivelse av krav til innhold og bruk av planen. For å styrke kvaliteten ved den innledende del av etterforskningen er det utarbeidet tiltakskort for personell ved operasjonssentralene og for den operative styrken, og det er utarbeidet en veileder. Disse finnes på KO:DE.

Fornærmede skal ved henleggelse underrettes i et personlig brev fra den som har fattet påtaleavgjørelsen, og ikke ved en standardisert underretning. Politiet oppfordres til aktivt å dra nytte av den betydelige faglige ressurs som voldtektsguppen ved Kripos representerer. Alle anmeldelser om voldtekt skal innrapporteres til enheten.

3. Rundskriv om narkotikasaker

Riksadvokaten gir i løpet av kort tid ut et nytt rundskriv om narkotikasaker. Det vil blant annet omhandle regler om påtalekompetanse, utforming av tiltaler, subsumsjon, herunder grensdragningen mellom de ulike leddene i straffeloven § 162, og nye foreleggsgrenser. Rundskrivet har et eget punkt om analyser av beslaglagt narkotika og sakkyndig uttalelser. Utsendelsen av rundskrivet ble utsatt i påvente av at det utarbeides en veileder fra Kripos og Oslo politidistrikt om hvilke instruksjoner som skal gjelde ved politiets behandling og for dokumentasjon av cannabisplantasjer.

4. Internasjonal barne bortføring – politiet og påtalemyndighetens oppfølging

Rapporten ”Internasjonal barne bortføring – Rapport fra arbeidsgruppen for gjennomgang av regelverk, organisering og behandling av barne bortføringssaker i Norge” av 20. desember 2013, har en bred gjennomgang av hvordan slike saker behandles som sivil sak og straffesak.

Politiet bør etter en vurdering opprette enten anmeldelse eller melding om savnet person ved mottak av melding om barne bortføring. I brev 30. april d.å. til statsadvokatene og politimestrene er det gitt en kort orientering om hvilket regelverk som kan anvendes for å hindre og stanse en straffbar barne bortføring, og hvilke regler som gjelder når en bortføring har funnet sted.

Kripos har egne informasjonssider på KO:DE om barne bortføring, og en egen kontaktperson. På Regjeringens nettside om barne bortføring finnes nyttig informasjon med aktuelle linker, se www.barne bortforing.no.

Statsadvokatene og påtalejuristene er oppfordret til å gjøre seg kjent med innholdet i rapporten, og benytte seg av de nevnte informasjonskildene for å tilegne seg den nødvendige kunnskap om politiets og påtalemyndighetens rolle.

5. Særreaksjoner (dom for overføring til tvungent psykisk helsevern og dom til tvungen omsorg) – samhandling og gjennomføring

I brev 28. november 2013 til statsadvokatene gis det påminnelser om rutiner for samarbeid og kommunikasjon med Nasjonal koordineringsenhet (dom til tvungent psykisk helsevern) og Den sentrale fagenhet ved St. Olavs hospital (dom på tvungen omsorg).

I rundskriv av 1. januar 2013, sist revidert 18. september s.å., har koordineringsenheten i samarbeid med fagrådet gitt utfyllende retningslinjer om samhandlingen og informasjonsutvekslingen mellom helse- og justissektoren ved iverksettelse og gjennomføring av særreaksjonen. Retningslinjene er oversendt statsadvokatene ved koordineringsenhetens brev av 19. september s.å.

Riksadvokaten minner om at påtalemyndigheten (statsadvokatene) etter de tre obligatoriske ukene i døgninstitusjon kan påklage "alle vedtak om overføring om opphold i eller andre tiltak under ansvar av institusjonen som nevnt i § 3-5 til kontrollkommisjonen", jf. psykisk helsevernloven § 5-4. Det bør være god notoritet rundt kommunikasjon mellom påtalemyndigheten og behandlingsansvarlige om spørsmål angående domfelte.

I forskrift av 21. desember 2001 nr. 1523 er ansvaret for å sette i verk og gjennomføre særreaksjonen tvungen omsorg lagt til Den sentrale fagenheten ved St. Olavs hospital, avdeling Brøset. Det gjelder uavhengig av om reaksjonen gjennomføres i eller utenfor sengeposten.

Den sentrale fagenheten har ansvaret for gjennomføringen, og myndighet til å beslutte innskjerpinger eller lempinger i det eksisterende regime. Riksadvokaten understreker påtalemyndighetens ansvar for at hendelser eller endringer i domfeltes atferd som foranlediger inngripen fra politiet, straks innrapporteres til Den sentrale fagenheten.

Den sentrale fagenheten for tvungen omsorg har utarbeidet forslag til retningslinjer for samhandling mellom enheten og påtalemyndigheten. Disse er tilgjengelig på nettsiden www.stolav.no/sfto. Forslaget til retningslinjer er i det vesentlige sammenfallende med de nevnte retningslinjene for overføring til tvungen psykisk helsevern, og fremstår etter riksadvokatens syn som klargjørende og hensiktsmessig.

6. Kompetanse til å begjære gjeninnsetting til forvaring ved brudd på vilkår for

Høyesteretts ankeutvalg har i beslutning 20. mai 2014 (HR-2014-01024-U) gitt sin tilslutning til lagmannsrettens avgjørelse om at statsadvokaten har kompetanse til å bringe inn for retten spørsmålet om gjeninnsettelse av en prøveløslatt forvaringsdømt – også i saker der riksadvokaten beordret tiltale for det forholdet som ga grunnlag for dom på forvaring.

7. Overtredelser i sjøfartsforhold

Med virkning fra 1. juli 2008 overtok politiet ansvaret for etterforskning av sjøulykker, et ansvar som frem til dette tidspunkt hadde hørt under sjøfartsinspektørene. Det vises til brev fra så vel riksadvokat som politidirektør, hvor Rogaland statsadvokatembeter og Rogaland politidistrikt utpekes som fagansvarlige med et tillagt bistandsansvar, og at det i den forbindelse skal bygges opp spesialkompetanse på området.

Disse endringene medførte et behov for ulike avklaringer, og det ble nedsatt en arbeidsgruppe som blant annet skulle komme opp med forslag til retningslinjer. Rapporten forelå sommeren 2009.

I januar 2014 ble det avholdt et møte i Stavanger mellom representanter fra Riksadvokatembetet, Rogaland statsadvokatembeter og Rogaland politidistrikt. Budskapet som ble formidlet til riksadvokaten var at man i det alt vesentlige var fornøyde med den etablerte ordningen, og at de foreslåtte retningslinjene fra 2009 i praksis har vært ansett som styrende. På ett punkt er det behov for endringer, nemlig melderutinene. Her vurderer derfor Rogaland statsadvokatembeter og Rogaland politidistrikt å fremme forslag til endringer i forskriften.

På denne bakgrunn sendte riksadvokaten den 4. mars d.å. ut et brev til landets statsadvokatembeter og politidistrikter, hvor den etablerte praksis stadfestes og riksadvokaten gir sin tilslutning til de foreslåtte retningslinjene.

Ovennevnte er lagt ut på KO:DE.

8. Dyrs velferd

I brev datert 18 november 2013 oppfordrer Dyrevernalliansen riksadvokaten om ”... å innta økte strafferammer for brudd på dyrevelferdsloven i de årlige mål- og prioriteringsskriv”. Vedlagt brevet følger en analyse av rettspraksis. Et sentralt poeng er at det generelle straffenivået i liten grad er justert, til tross for styringssignaler i denne retning og forhøyede strafferammer.

I svarbrev den 13. desember s.å. takker riksadvokaten for et balansert og gjennomarbeidet innspill på et viktig område (”mishandling av dyr”).

For sammenhengens skyld nevnes videre at Politidirektoratet i brev datert 14. mars d.å. til Økokrim og politidistriktene peker på behovet for økt samarbeid mellom politidistriktene og Mattilsynet, og for kompetansehevende tiltak.

I brev av 10. april 2014 fra riksadvokaten til landets statsadvokatembeter vises det til at kriminalitet mot dyr har fått økt oppmerksomhet, og det uttales at politi- og påtalemyndighet må tilegne seg økt og oppdatert kunnskap om tematikken. Videre slås det fast at selv om dette ikke er tatt inn i årets mål- og prioriteringsskriv, skal denne type kriminalitet tas på alvor. Statsadvokatene bes derfor følge opp dette lokalt på en hensiktsmessig måte, for eksempel på påtalemøtene.

9. Kjennelse etter straffeprosessloven § 242a – varsel til den særskilt oppnevnte advokaten (straffeprosessloven § 100 a) om at tiltale er tatt ut m.m.

Ved lovvedtak 13. juni 2013 nr. 86 (i kraft 13. september s.å.) ble det vedtatt en rekke endringer i straffeprosessloven, herunder i § 242a, for å gi informanter og kilder et styrket vern.

Lovendringen medfører et klarere skille mellom den ordinære straffesaken og den særskilte prosess om nekting av innsyn etter straffeprosessloven § 242a. Domstolenes adgang til å omgjøre kjennelse om innsynsnekt er opprettholdt, jf. § 242a femte ledd. Tilsvarende gjelder for den snevre omgjøringsadgangen under hovedforhandlingen, som nå følger av straffeprosessloven § 272a annet ledd. Men kompetansen til å beslutte omgjøring ligger etter lovendringen eksklusivt til den særskilte dommeren som har truffet kjennelse etter § 242 a. Dette gjelder også om spørsmålet om omgjøring er reist under hovedforhandlingen, jf. Prop 147 L (2012-2013) s. 57.

En konsekvens av denne omleggingen er at den mistenkte og forsvareren ikke lenger skal varsles om at det er truffet kjennelse om innsynsnekt etter § 242 a. Det er alene den advokat som er

oppnevnt etter § 100 a i forbindelse med rettens behandling av en slik begjæring, som skal ivareta mistenktes rettigheter i innsynsspørsmålet. Advokaten skal meddeles kjennelsen og kan anvende rettsmidler, jf. § 242a sjette ledd tredje punktum og § 100a. Det tilligger ham også å begjære omgjøring av en kjennelse om innsynsnekt dersom han mener det er grunnlag for det. For at rettsikkerhetsgarantien skal være reell, forutsetter den at advokaten settes i stand til å vurdere om det er hensiktsmessig å begjære omgjøring.

Riksadvokaten har i brev av 17. januar 2014 til samtlige statsadvokatembeter m.fl. presisert plikten som påhviler påtalemyndigheten til å sette den særskilte advokaten i stand til å vurdere om det er hensiktsmessig å begjære omgjøring av kjennelse om innsynsnekt, herunder

- Påtalemyndighetens objektivitetsplikt, jf straffeprosessloven § 55, på alle stadier av en straffesak, også i spørsmålet om vilkårene for å nekte dokumentinnsyn etter § 242a, fortsatt er oppfylt.
- En kjennelse etter § 242a gir bare påtalemyndigheten adgang til å nekte innsyn så lenge det er grunnlag for det. Er vilkårene ikke lenger til stede, har påtalemyndigheten plikt til å gi mistenkte innsyn. Initiativet til å sørge for at dette skjer skal ikke skyves over på § 100 a-advokaten. Når påtalemyndigheten at vilkårene for innsynsnekt etter § 242a fortsatt er oppfylt og det utferdiges tiltale i saken, skal det samtidig med at tiltalen forkynnes for siktede, sendes kopi til § 100 a-advokaten. Samtidig skal han gis en skriftlig redegjørelse om hvordan saken har utviklet seg når det gjelder innsynsspørsmålet. Kopi av den senere dommen skal også sendes til § 100 a-advokaten sammen med en tilsvarende redegjørelse. Det må innføres rutiner som sikrer at dette gjennomføres.

Det minnes om at kopi av tiltalen, den senere dommen, og redegjørelsene som sendes den særskilte advokaten, også skal sendes til riksadvokaten. I lys av dette materialet vil det bli vurdert om det er behov for ytterligere retningslinjer.

10. Kommunikasjonskontroll og romavlytting 2013

Redegjørelsen som ble gitt under møtet inneholder graderte opplysninger og gjentas ikke her.

Basert på innberetninger fra politimestrene gav noe under halvparten av sakene resultater i form av pågrepelser, beslag og/eller informasjon av stor bevis- og etterforskningsmessig verdi.

11. Overføring av straffesaker til Norge - jurisdiksjon

Det er flere konvensjoner som gir grunnlag for å overføre straffeforfølgning. Før vi overtar en sak fra et annet land må vi vurdere om vi har norsk jurisdiksjon for de aktuelle forholdene:

Har vi ikke har *jurisdiksjon etter straffeloven § 12* må saken overføres i medhold av den Europeiske konvensjonen av 15. mai 1972 om overføring av straffeforfølgning. Overføringsloven av 25. mars 1977 gir da lovhjemmel for å idømme straff i Norge, jf Rt. 2011 s 31. Det er viktig å merke seg at overføringsloven kun viser til 1972-konvensjonen. Overføring etter andre konvensjoner eller den nordiske overføringsavtalen av 6. februar 1970 gir oss altså *ikke* hjemmel for å straffeforfølge saker hvor vi ikke har norsk jurisdiksjon. Disse statene har ratifisert 1972-konvensjonen: Albania, Armenia, Bosnia og Herzegovina, Bulgaria, Danmark, Estland, Kypros, Latvia, Liechtenstein, Litauen, Makedonia (FYROM), Moldova, Montenegro, Nederland, Norge, Romania, Russland, Serbia, Slovakia, Spania, Sverige, Tsjekkia, Tyrkia, Ukraina og Østerrike.

Hvis vi har *jurisdiksjon etter straffeloven § 12 nr. 4* (handlinger begått i utlandet av utlending) og det er aktuelt å få saken overført fra et annet nordisk land, bør saken overføres etter en i stedet for den nordiske avtalen av 6. februar 1970 om overføring av straffesaker. Den nordiske

avtalen regnes ikke som en "overenskomst" etter straffeloven § 13 tredje ledd, slik at Kongen i statsråd har tiltalekompetanse i saker som er overført etter avtalen, mens overføring etter en konvensjon medfører at de vanlige tiltalekompetansereglene gjelder.

12. Innhenting av bevis fra FN-organisasjoner

En anmodning om å få tilsendt materiale som en FN-organisasjon hadde innhentet, og som skulle benyttes som bevis i en norsk straffesak, ble sendt til *organisasjonen* via diplomatiske kanaler ved en rettsanmodning hvor det ble vist til prinsippene i relevante konvensjoner. Fremgangsmåten ble valgt i samråd med Justisdepartementet og Utenriksdepartementet.

13. Håndtering av beslag som kan omfatte opplysninger omfattet av advokaters taushetsplikt

Høyesteretts ankeutvalg har i Rt. 2013 s. 1282, som gjaldt beslag av trafikkdata fra en advokats telefon, lagt til grunn at advokaters taushetsplikt også omfatter navnet på klienten i et egentlig advokatoppdrag. En angivelse av hvilke telefonnumre som har vært i kontakt med en advokats telefon vil dermed være omfattet av taushetsplikten dersom den telefoniske kontakten skyldes et slikt klientforhold. Hvorvidt et beslag faktisk omfatter slike opplysninger, vil først kunne avdekkes etter at beslaget er gjennomgått. Dette reiser spørsmål om hvordan et beslag som *muligens* inneholder taushetspliktige opplysninger, skal behandles.

Ankeutvalget la til grunn at straffeprosessloven § 205 tredje ledd siste punktum skal gis analogisk anvendelse på slike beslag. De kan følgelig ikke gjennomgås av politiet, men må oversendes domstolen for en vurdering av hvilke telefonnumre beslaget skal opprettholdes for.

14. Siktetes krav på erstatning/oppreisning i anledning strafforfølgning

Det hender at tiltalte fremsetter krav på erstatning og/eller oppreisning etter straffeprosessloven kapittel 31 under gjennomføringen av straffesaken mot ham, for eksempel på grunn av for lang saksbehandlingstid. Tidligere praksis fra Høyesterett har bygget på at det er adgang til å behandle kravet i forbindelse med straffesaken. Denne løsningen har Høyesterett gått bort fra i Rt. 2014 s. 373, der det er lagt til grunn at slike krav må fremmes i henhold til saksbehandlingsreglene i straffeprosessloven § 449. Kravet må følgelig settes frem for det politidistriktet som har etterforsket saken, og deretter oversendes til Statens sivilrettsforvaltning. Sivilrettsforvaltningens vedtak kan bringes inn for retten, men da etter tvistelovens regler og med regjeringsadvokaten som prosessfullmektig for staten.

Fremsetter tiltalte krav om erstatning eller oppreisning under straffesaken, må det derfor heretter legges ned påstand om at kravet skal avvises. Dersom domstolen realitetsbehandler kravet, er det en saksbehandlingsfeil som kan medføre opphevelse av denne delen av dommen, jf. straffeprosessloven § 343 annet ledd nr. 4.

15. Statens ansvar for å beskytte individer mot menneskerettighetskrenkelser fra andre privatpersoner

Høyesterett konstaterte i Rt. 2013 s. 588 at staten etter omstendighetene kan holdes ansvarlig dersom noen ikke gis et tilstrekkelig vern mot truende eller sjikanøs atferd fra andre privatpersoner. Dette ble begrunnet med at staten i den konkrete saken ikke hadde oppfylt den såkalte sikringsplikten etter Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK) artikkel 1 jf. artikkel 3 og 8; konkret ved ikke i tilstrekkelig grad å forhindre at en kvinne ble forfulgt av en tidligere kjæreste. Det var ilagt brev- og besøksforbud, men brudd på disse ble ikke i tilstrekkelig grad fulgt opp gjennom pågripelse og strafforfølgning.

Riksadvokaten har i brev 6. mai 2013 til samtlige statsadvokatembeter og politidistrikter gitt nærmere retningslinjer om oppfølging av avgjørelsen. En har lagt til grunn at en praksis i tråd med anvisningene riksadvokatens rundskriv nr. 3/2008 om familievold vil oppfylle forpliktelsene etter EMK. Sikringsplikten gjelder imidlertid ethvert individ som får sine rettigheter etter EMK art. 3 og 8 krenket av andre. Hva som er påkrevd i den enkelte sak må vurderes konkret, med utgangspunkt i de momentene som går frem av Høyesteretts dom.

16. Forbudet mot husransaker i ”nye” Grunnloven § 102

Stortinget vedtok 13. mai 2014 en ny grunnlovsbestemmelse om beskyttelse av privatlivet. Det eldre forbudet i Grunnloven § 102 mot husinkvisisjoner utenom kriminelle tilfeller er videreført. Det har som kjent vært diskusjon om straffeprosessloven § 222 d støter an mot Grunnlovens forbud, jf. særlig betraktningene til flertallet i Metodekontrollutvalget (NOU 2009: 15). Som kjent ga dette foranledning for at riksadvokaten i brev 10. juli 2009 oppstilte retningslinjer om bruk av romavlytting i avvergende øyemed.

Etter riksadvokatens syn kan det ikke utledes noe av forarbeidene eller den øvrige legislative forhistorien som tilsier at den ”nye” bestemmelsen i Grunnloven § 102 oppstiller snevrere rammer for anvendelsen av straffeprosessloven § 222 d enn hva en tidligere har lagt til grunn. Det er særlig grunn til å merke seg uttalelsene til Jette Christensen, som var saksordfører for forslagene til bestemmelser om sivile og politiske rettigheter:

”Jeg skal adressere noen av de momentene som har kommet fram i debatten, men først må jeg komme med en saksordførerpresisering. Vi snakker jo også for framtidens lovtolkere, så jeg er nødt til å presisere noe i § 101 andre ledd. I det leddet står det at husransakelse ikke må finne sted unntatt i kriminelle tilfeller. Jeg må bare understreke at uttrykket «kriminelle tilfeller» her ikke må avgrenses mot politiets arbeid for å forebygge, avverge eller oppklare kriminalitet. Det betyr at preposisjonsbruken «i kriminelle tilfeller» altså ikke skal forstås som en rent tematisk henvisning til kriminalitetsbekjempelse, uten at det innebærer et særlig krav om at grensen for det straffbare skal være overtrådt. Nærmere bestemmelser om den avgrensingen er det selvsagt naturlig at gis i annen, ordinær lovs form.”

De anvisningene som er gitt i riksadvokatens brev fra 2009, er derfor fortsatt gjeldende.

17. Lyd- og billedopptak av politiforklaringer

Lyd- og billedopptak av politiforklaringer er en del av sakens dokumenter, jf. riksadvokatens retningslinjer av 25. april 2007. Det minnes særskilt om at ved oversendelse til riksadvokaten skal slike opptak følge saksdokumentene, gjerne i form av kopier, slik at originalopptakene beror hos politiet. Kopi av opptak skal også følge med ved oversendelse til forsvarer.

18. Politiregisterlov- og forskrifter

Politiregisterloven og forskrifter settes i kraft 1. juli d.å. I den enkelte sak vil de nye reglene ha meget begrenset praktisk betydning. Systemet er slik at den nye loven, med blant annet nye innsynsregler og vilkår for behandling av personopplysninger, også får anvendelse i straffesaker. Fra dette er det imidlertid gjort unntak, slik at det er reglene om innsyn mv. i straffeprosessloven som gjelder. Loven pålegger likevel det enkelte statsadvokatembete visse plikter, ikke minst ved at det må utarbeides en egen internkontroll knyttet til informasjonssikkerhet. Riksadvokatembetet har utarbeidet en skisse, som er sendt til embetslederne for lokal tilpasning og oppfølging.

19. Politiets håndtering av seksuallovbrudd som involverer personer som arbeider innen kollektivtransportsektoren

I brev 12. november 2013 besvarte riksadvokaten en henvendelse om en sak der en person ansatt som bussjåfør ble domfelt for seksuallovbrudd mot barn – delvis begått på bussen.

Saken aktualiserte spørsmålet om når en arbeidsgiver skal orienteres om straffesaken fra politiets side, ikke minst for å kunne forebygge nye overgrep. Riksadvokaten viste til at spørsmålet om politiet skal underrette arbeidsgiver om straffbare forhold begått av arbeidstaker, som kjent ikke er enhetlig regulert for alle typer virksomheter. Overfor enkelte særskilte myndigheter har politiet plikt til å informere om iverksatt etterforskning eller siktelse, jf. påtaleinstruksen kapittel 5, se særlig § 5-5 om melding til offentlig myndighet om etterforskning mot person som driver virksomhet m.m. med offentlig tillatelse. For øvrig må det foretas en skjønnsmessig vurdering innenfor rammene av taushetspliktsreglene. Vurderingene kan være sammensatte og vanskelige, og problemstillingen kan være egnet for bevisstgjøring og diskusjon, for eksempel i forbindelse med påtalemøter.

For det andre aktualiserte saken spørsmålet om når det bør nedlegges påstand om fradømmelse av retten til å føre motorvogn ved persontransport mot vederlag, jf. vegtrafikkloven § 37f. Også denne bestemmelsen og dens virkeområde kan være et aktuelt tema for statsadvokatens fagledelse.

20. Saker om trygdebedragerier – bruk av straffeloven § 166 og §§ 270, 271 og 271a i konkurrans – nytt påtaledirektiv

I brev 18. februar 2014 til statsadvokatene og politimestrene gav riksadvokaten nye direktiver om ovennevnte. Bakgrunnen var en henvendelse fra Arbeids- og velferdsdirektoratet (NAV) om at det i saker om trygdebedrageri til en viss grad har variert fra politidistrikt til politidistrikt hvorvidt det tas ut tiltale for overtredelse av straffeloven § 166 (falsk forklaring) i konkurrans med bedrageribestemmelsene i straffeloven §§ 270 (simpelt bedrageri), 271 (grovt bedrageri) og 271a (grovt uaktsomt bedrageri).

For å oppnå en ensartet behandling av sakene over hele landet, instruerte NAV for et par år siden om at det fra kontrollenhetenes side gjennomgående ikke skulle inngis anmeldelse for falsk forklaring i konkurrans med bedrageri. Som kjent er det ikke avgjørende for påtalemyndighetens subsumsjon hvilke straffebestemmelser som er anført i en anmeldelse av et straffbart forhold. Strafferettslig er det ikke tvil om at bestemmelsene *kan* anvendes i konkurrans, og spørsmålet har betydning for hvem som er kompetent påtalemyndighet. Overtredelse av straffeloven § 166 hører som kjent under statsadvokatens påtalekompetanse, mens politiet har kompetanse til selv å reise tiltale for bedrageri.

Riksadvokaten har på denne bakgrunn – og etter å ha drøftet saken med NAV i et møte 24. januar d.å. – kommet til at det bør følges en ensartet praksis i alle politidistrikter og statsadvokatregioner. Det er gode strafferettslige grunner for å få frem de straffverdige sider ved et trygdebedrageriforhold som rammes av bestemmelsen om falsk forklaring. Til dette kommer betydningen av den nevnte kompetansefordeling. I en situasjon der flere av statsadvokatene ønsker den kontroll som følger av at trygdebedragerisakene irettesføres også etter § 166, må løsningen bli at *bestemmelsen skal benyttes i konkurrans med §§ 270, 271 og 271a i alle saker der vilkårene for det er oppfylt.*

21. Økt straff ved brudd på innreiseforbud

Strafferammen ved brudd på innreiseforbud, jf. utlendingsloven § 108 tredje ledd, ble med virkning fra 15. januar d.å. hevet til fengsel i 2 år for den som forsettlig eller uaktsomt bryter innreiseforbud i samme lov § 71 annet ledd eller § 124 første ledd. Fra samme tidspunkt ble bl. a. straffeloven § 324 første ledd bokstav a opphevet. Nåværende bokstav b, c og d blir bokstav a, b og c.

I forarbeidene til loven, Prop 181 L (2012–2013) er det i punkt 6.6.3 at normalstraffenivået ved et ordinært førstegangsbrudd ikke skal være under 1 års fengsel. Med normalstraffenivå menes straff for et ordinært brudd uten at det foreligger skjerpene eller formildende omstendigheter. Samme sted er det angitt at normalstraffen ved et ordinært andregangsbrudd vil være minimum 1 år og 6 måneders fengsel.

22. Statsadvokatens stillingtagen til dommen ved oversendelse av domfelte anke til Høyesterett

Ved oversendelse av sak til riksadvokaten med domfeltes anke til Høyesterett, bør det, så langt statsadvokaten har kompetanse, fremgå av påtegningen at statsadvokaten har tatt stilling til om dommen godtas.

23. Tredjeinstansklager

Tredjeinstansklager behandles i tråd med riksadvokatens rundskriv nr. 4/2002 punkt IV bokstav g og punkt X nr. 2, hvilket innebærer at statsadvokaten skal ta stilling til om det foreligger en tredjeinstansklage og vurdere om klagen av denne grunn skal avvises, jf. straffeprosessloven § 59a femte ledd. Avvisningsvedtaket kan påklages, og klager må orienteres om klageadgangen.

24. Bortfall av arverett og retten til å sitte i uskiftet bo

Påstand om fradømmelse av arverett, herunder retten til å sitte i uskiftet bo, jf. arveloven § 73 første ledd, fremmes av bistandsadvokaten, jf. straffeprosessloven § 428 og bestemmelsens henvisning til samme lovs § 3 første ledd nr. 5. Dette bør uttrykkelig fremgå av tiltalen når det er aktuelt.

25. Bortfall av retten til forsikringsytelser

Påstand om fradømmelse av eventuell rett på forsikringsytelser, jf. forsikringsavtaleloven § 15-9, fremmes av påtalemyndigheten. Også dette må fremgå av tiltalen.

26. Nye retningslinjer for registrering i DNA identitetsregisteret

Fra september 2013 er det politiregisterloven § 12 og politiregisterforskriften kapittel 45 som regulerer DNA-registeret (strpl § 160a og påtaleinstruksen kapittel 11a er opphevet). Det er fortsatt strpl § 158 som er hjemmel for å innhente biologisk materiale fra mistenkte og andre.

Riksadvokaten ga i oktober 2013 nye retningslinjer for registrering i DNA identitetsregisteret (etter straffereaksjon). Terskelen for registrering er senket betraktelig. En annen endring er at beslutningskompetansen er lagt til statsadvokatene når barn og utilregnelige skal registreres etter henleggelse (for utilregnelige bare når grunnlaget for registrering er forhold der statsadvokaten har påtalekompetansen). Se nærmere riksadvokatens brev 17. oktober 2013.

27. Pågående arbeid med sikte på å benytte flere analyselaboratorier enn Folkehelseinstituttet

I regjeringsplattformen er det nedfelt et mål om å ”åpne for bruk av flere akkrediterte leverandører av DNA-analyser”. Bruk av private laboratorier er ikke nevnt spesifikt, men historikken kan tyde på at dette er et viktig poeng for regjeringspartiene.

Brukerne (påtalemyndigheten, Kripos og POD) har signalisert at bruk av flere leverandører forutsetter at leverandørene knyttes til den IKT infrastrukturen som i dag innbefatter politiet, Kripos og FHI. Departementet har gitt POD i oppdrag å legge til rette for dette så raskt som mulig, men arbeidet vil ta ressurser fra andre prioriterte oppgaver i PIT (bl.a. opp mot ikrafttredelse av ny straffelov). Det er også andre usikkerhetsmomenter, som finansiering og forholdet til anbudsregelverket, og departementet ser nærmere på dette.

I brev til departementet 12. mai d.å. har vi for øvrig signalisert skepsis til et tilbud fra GENA om å analysere sporprøver sikret fra fornærmede i voldtektssaker, utenfor ”politisporet” og uavhengig av om det er inngitt anmeldelse. Det pågår et slikt prosjekt i Stavanger, på grunnlag av en avtale mellom kommunen og GENA, men erfaringene til nå tilsier at dette har neppe den nytteverdien noen så for seg.

God sommer!

Knut Erik Sæther
fung

Kjerstin A. Kvande
førstestatsadvokat

Gjenpart Politidirektoratet

Stikkordsregister for statsadvokatmøtene 2008–2014

Advokater	
avlytning av telefonsamtaler med beslag hos	s. 64 s. 102
suspensjon/tilbakekall av bevilling	s. 10–11
Anke	
domfeltes	s. 21–22, 54, 65, 105
frister	s. 85
over fengslingskjennelser i lagmannsretten	s. 74–75
påtalemyndighetens	s. 24
riksadvokatens kompetanse til	s. 35, 77–78
rutiner for oversendelse av	s. 21–22, 87, 105
til Høyesterett	s. 65, 93–94, 105
Avhør	s. 73
lyd- og bildeopptak av	<i>Se lyd- og bildeopptak av politiforklaringer</i>
Barn	
bortføring til utlandet	s. 89, 98
etterforsningsplikt ved død	s. 39, 57, 76–77, 89
i politiarrest	s. 79, 87–88
seksuelle overgrep mot	s. 40–41
som forsvinner fra asylmottak	s. 9–10
som gjerningsperson	<i>Se unge lovbrytere</i>
vold mot	s. 14–16, 30–31, 40
Begrunnelse	
gjenåpning på grunn av manglende i jurysaker	<i>Se gjenåpning</i> s. 44
Benådning	s. 17
Berammelser	
forhånds-	s. 37

i Høyesterett	s. 21
Brannetterforsking	s. 31–32
DNA-registrering	s. 20, 25–26, 43, 79–80, 90–91, 105
Dobbeltstraff	<i>Se gjentatt straffeforfølgning</i>
Dommere	
etterforsking av	s. 76
habilitet ved påstand om særreaksjon	s. 30
klage på	s. 10
Dommeravhør	s. 39
Dødsstedsundersøkelser	s. 39, 76, 89
Erstatningskrav	s. 9, 102
Falske identiteter	s. 60, 72–73
Forelegg	
innsyn i	s. 59
Forvaring	<i>Se særreaksjoner og forvaring</i>
Gjentatt straffeforfølgning	s. 18, 26
Gjenåpning	
etter domfelte er død	s. 47
domstolsprøving av Gjenopptakelseskommisjonens avgjørelser	s. 69
på grunn av manglende begrunnelse	s. 24–25
på grunn av utilregnelighet	s. 22, 56
Godtagelse av dom	
riksadvokatens kompetanse	s. 93
Habilitet ved vurdering av særreaksjoner	s. 30
Hatkriminalitet	s. 8, 72

Henleggelse av kapasitetsgrunner på grunn av mindreårighet	s. 63 s. 86
Inndragning	s. 16, 71
Innsyn i forelegg	s. 59
Jevnbyrdighet i alder og utvikling	<i>Se straffeloven §§ 195 og 196</i>
Kystvakten	s. 9
Klager frister oppreisning for fristoversittelse saksbehandling tredjeinstans-	s. 85 s. 49–50 s. 71 s. 36, 85, 105
Kommunikasjonskontroll	s. 41, 64
Konkurssaker	s. 47–48
Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer	s. 17, 29, 56, 103
Menneskehandel	s. 40
Miljøkriminalitet	s. 86
Mobile vinningskriminelle	s. 14
Målekriterier for politiet	s. 34, 53–54
Narkotika lav styrkegrad -hunder	s. 11–12, 29, 37, 74 s. 46–47 s. 83–84
Objektivitetsplikt	s. 51–52
Omgjøring frister saksbehandling ved ny etterforsking	s. 84–85 s. 50–51, 85
Oppdrettsfisk	s. 14, 32

Overføring av straffesaker til Norge	101–102
Prøvetid	s. 17
Påtalekompetanse riksadvokatens i saker om straffeloven § 317	s. 35, 77–78 s. 63
Ransaking	s. 48
Rettsanmodninger	s. 62, 80, 86, 92–93
Romavlytting	s. 29
Soningsoverføring	s. 37–38
Spesialenheten for politisaker anmeldelse av	s. 16
Straffeprosessloven	
§ 59 a	<i>Se klager</i>
§ 122	s. 36
§ 210	s. 63
§ 242 a	s. 100–101
Straffeloven 1902	
§ 135 a	<i>Se hatkriminalitet</i>
§ 162	<i>Se narkotika</i>
§ 166	s. 104
§ 192	<i>Se voldtekt</i>
§§ 195 og 196	s. 45–46
§ 219	s. 46, 75–76, 88–89
§ 239	s. 18, 23, 43
§§ 270, 271 og 271 a	s. 104
§ 317	s. 28, 63
Straffutmåling	s. 69
Særreaksjoner og forvaring dommerhabilitet ved vurderingen av oppretholdelse av prøveløslatelse fra forvaring	s. 54–56, 78, 99 s. 30 s. 19–20, 78 s. 20, 55, 78, 99

Taushetsretten til siktede	s. 20–21
Terror	s. 8
Tilståelsesrabatt	s. 19, 26–27
Tiltale	
endring forut for lagmannsrettsbehandling	s. 62
riksadvokatens kompetanse	s. 77–78
samsvar med riksadvokatens ordre	s. 86
Tredjeinstansklager	<i>Se klager</i>
Trygdebedrageri	s. 104
Unge lovbrytere	s. 75, 96–98
Utlendingssaker	s. 30, 72–73, 86
Utlevering	s. 38
Varetekt	s. 49, 70
Veitrafikkovertrедelser	s. 18–19
Voldtekt	s. 12–13, 88, 98

Stikkordsregister statsadvokatmøtene 1998–2007¹

Advokater	
klage på	s. 18
tvangsmidler mot	s. 18
Anke	
frister	s. 27, 64, 81
til Høyesterett	s. 33, 52–53, 70, 80, 88, 106, 110, 116–117
Arbeidsmiljøkriminalitet	s. 30–31
Barn	
etterforsking av	s. 51, 71
forbrytelser mot	s. 1
fritak for forklaringsplikt	s. 28
medisinske funn i overgrepssaker	s. 20
som forsvinner fra asylmottak	s. 14–15
som gjerningsperson	Se <i>unge lovbrøyttere</i>
Benådningssaker	s. 97
Besøksforbud	s. 78, 92, 116
DNA	
prøvetaking	s. 93–94, 105–106
registrering	s. 6, 36, 51, 60, 77, 94, 111
Dobbeltstraff	Se <i>gjentatt straffeforfølgning</i>
Drap	
orientering til Riksadvokatembetet	s. 1
Erstatning	
etter strafforfølgning	s. 53–54, 70

¹ Riksadvokatens publikasjon nr. 3/2007

Etterforskning av branner skjulte metoder	s. 63–64 s. 50–51
Forvaring	<i>Se særreaksjoner og forvaring</i>
Gjentatt straffeforfølgning	s. 8–9, 17, 39, 42–43, 57–59, 60–61
Gjenåpning	s. 27
God påtaleskikk lojalitet overfor rettsavgjørelser rutiner for saksregistrering mv.	s. 30, 52 s. 18–19, 66 s. 84–85
Hatkriminalitet	s. 25–26, 37, 48, 69, 77, 88, 113
Helsepersonell	s. 94–95, 102–103
Henleggelse av kapasitetsgrunner	s. 90–91
Inndragning	s. 50, 68, 110
Kildevern	s. 17–18
Klager frister over henleggelse av kapasitetsgrunner tredjeinstans-	s. 80 - 81 s. 2 s. 37, 64–65
Kommunikasjonskontroll	s. 50–51
Konfliktråd	s. 23, 39, 49, 68, 84, 117
Lyd- og bildeopptak av politiforklaringer	s. 11–12
Media uttalelser til	<i>Se uttalelser til offentligheten</i>
Menneskehandel	s. 27–28, 50

Narkotika sprøyterom	s. 20–21, 23, 95 s. 52
Omgjøring frister statsadvokatens kompetanse	s. 8, 27, 40, 64, 80–81 s. 31–32, 52
Oppdrettsfisk	s. 10
Oppklaringsprosent	s. 16
Politiarrest	s. 12, 67
Politiforklaringer opplesing av	s. 54–55
Politiprovokasjon	s. 17
Påstand varsel om opprettholdelse av	s. 13
Påtalekompetanse betydningen av straffeloven § 60 a betydning av særdeles skjerpene omstendigheter riksadvokatens tildeling i medhold av straffeprosessloven § 67	s. 4 s. 3 s. 26–27 s. 47
Rasisme	<i>Se hatkriminalitet</i>
Rettsanmodninger	s. 40
Rettspsykiatri	<i>Se under særreaksjoner og forvaring</i>
Saksbehandlingstid	s. 16, 67
Samfunnsstraff	s. 13, 23, 48–49, 68, 84
”Selvvasking”	<i>Se straffeloven § 317 annet ledd</i>
Siktelser	

utforming av	s. 33
Stortinget spørsmål fra	s. 44
Straffeprosessloven	
§ 13	s. 103–104
§ 59 a	<i>Se klager</i>
§ 67	s. 47
§ 93	s. 19
§ 216 g	s. 22
§ 222 a	<i>Se besøksforbud</i>
kapittel 31	s. 53–54
Straffeloven 1902	
§ 59	<i>Se tilståelsesrabatt</i>
§ 60 a	s. 4
§ 132 a	s. 82–83
§ 135 a	<i>Se hatkriminalitet</i>
§ 148	s. 63–64, 105
§ 162	<i>Se narkotika</i>
§ 192	s. 24–25
§ 195	s. 24–25
§ 219	s. 78
§ 224	<i>Se menneskehandel</i>
§ 238	s. 95–96
§ 239	s. 9–10, 84, 95–96, 107
§ 317 annet ledd	s. 2–3
§ 324	s. 103
Straffgjennomføringsloven	s. 96–97
Straffutmåling ved sedelighetsforbrytelser	s. 24–25, 67–68
Særreaksjoner og forvaring	s. 22–24, 38–39, 55–56, 61–63, 75–76,
frister	s. 38
overgangsregler	s. 62–63, 76, 89–90, 106–107
prøveløslatelse fra forvaring	s. 12–13
rettspsykiatrisk sakkyndige	s. 12, 23–24, 62
Taushetsretten til siktede	s. 19, 37–38

Tilståelsesrabatt	s. 3, 91–92
Tiltale utforming av	s. 3–4, 33
Unge lovbrytere etterforskning av barn	s. 28 <i>Se barn, etterforskning av</i>
Uskyldspresumsjonen	s. 17
Uttalelser til offentligheten	s. 1–2, 72–74
Varetekt isolasjon ved	s. 25, 112 s. 66